

Panu Isotalo
Miikka Ringman

Eteenpäin

Syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten
tukeminen Hämeenlinnan seudulla
poikkisektorisen yhteistyön ja digitaalisen portfolion avulla

NäytönPaikka ry

**Panu Isotalo
Miikka Ringman**

ETEENPÄIN

**Syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten
tukeminen Hämeenlinnan seudulla
poikkisektorisen yhteistyön ja digitaalisen portfolion avulla**

NäytönPaikka ry:n
Yhteistoiminnallisen Kehittämisen Paikka -projekti
toteutettiin vuosina 2006–2008
RAY:n rahoittamana

NäytönPaikka ry
Hallituskatu 4 B 11, 13100 Hämeenlinna
naytonpaikka@wlanmail.com
www.naytonpaikka.fi
www.portfolio.naytonpaikka.fi

Kirjoittajat: Panu Isotalo & Miikka Ringman

Kansi ja valokuvat: Mari Holopainen

Julkaisija: NäytönPaikka ry, Hämeenlinna (2008)

Paino: Tampereen Yliopistopaino, Tampere

ISBN 978-952-92-4780-6 (sid.)

ISBN 978-952-92-4781-3 (PDF)

Asiasanat: elämänhallinta, hyvinvointiala, Internet, nuoret, osallisuus, portfolio, projekti, syrjäytyminen, verkostoituminen

SISÄLLYS

LUKIJALLE.....	5
1 NUORTEN SYRJÄYTYMINEN JA SIIHEN PUUTTUMINEN.....	9
2 YTKP-PROJEKTI – TAVOITTEENA SYRJÄYTYMISVAARASSA OLEVIEN NUORTEN TUKEMINEN.....	14
2.1 NäytönPaikka ry – rinnalla kulkija.....	14
2.2 YTKP-projektin tavoitteet ja niiden perustelut.....	15
2.3 YTKP-projektin rahoitus, hallinnointi ja ohjaus.....	18
2.4 YTKP-projektin resurssit.....	20
2.5 Voimavarana yhteistyö.....	22
2.6 Suuntaviivoja jatkuvasta arvioinnista.....	23
3 POIKKISEKTORISTA YHTEISTYÖTÄ RAKENTAMASSA.....	29
3.1 Yhteisvoimin kohti poikkisektorista yhteistyötä.....	30
3.2 Poikkisektorisen yhteistyön haasteet.....	35
4 TYÖVÄLINEENÄ DIGITAALINEN PORTFOLIO.....	38
4.1 Digitaalisen portfolion suunnitteleminen ja luominen.....	38
4.2 Digitaalisen portfolion keskeiset sisällöt.....	42
4.3 Digitaalisen portfolion testaaminen käytännössä.....	48
4.4 Digitaalisen portfolion arviointia.....	51
5 LOPUKSI.....	57
6 LÄHTEET.....	62
LIITTEET.....	66
Liite 1: Teemahaastattelurunko digitaalisen portfolion testikäyttäjille.....	66
Liite 2: Avoin kyselylomake digitaalisesta portfoliosta opiskelijaryhmälle.....	67
Liite 3: Avoin kyselylomake digitaalisesta portfoliosta yhteistyökumppaneille	68
Liite 4: Ennakkotiedote yhteistyökumppaneille suunnatusta kyselystä.....	69
Liite 5: Muistutus yhteistyökumppaneille suunnatusta kyselystä.....	70
Liite 6: Digitaalisen portfolion rekisteriseloste.....	71

Timantit

*Niin kuin roskat lennäimme tän ajan tulessa,
missä itsekkyyttä ei saa anteeks' pyydellä.
Ei jaksu uskoo unelmiin, mut jaksaa juhlia.
Kun hetkeekään paikallaan ei saisi tuhlata.*

*Niin sekaisin kuin voi olla,
kuin timantit katuojassa.
Juostaan kilpaa aikaa vastaan,
mut kuitenkin ei voi voittaa.*

*Kaiken jälkeen tuntuu, että jotain puuttuu.
Ei löydy uskoo, että vielä kaikki muuttuu.
Sattuman syystä renkaat törmää reunukseen.
Kun maistaa asfalttia, niin vasta silloin jää paikalleen.*

*Niin sekaisin kuin voi olla,
kuin timantit katuojassa.
Juostaan kilpaa aikaa vastaan,
mut kuitenkin ei voiteta*

*Hetken aikaa taivasta.
Ei meille ole huomista,
kun täyttymys on kertakäyttöistä.*

*Niin sekaisin kuin voi olla,
kuin timantit katuojassa.
Juostaan kilpaa aikaa vastaan,
mut kuitenkin ei voi voittaa.*

(Toni Wirtanen)

LUKIJALLE

Sukupolvi toisensa jälkeen aikuiset ovat olleet huolissaan erityisesti oman aikakautensa nuorista ja siinä sivussa koko kansa- ja ihmiskunnan tulevaisuudesta. Eivätkä nykyajan aikuiset poikkeakaan tästä perinteestä mitenkään, vaikka tutkimukset ja arkipäivän havainnot puhuvat omaa, kiistatonta kieltään: *valtaosalla suomalaisnuorista aikuiseksi kasvamisen ja oman elämän haltuun ottaminen onnistuvat yhä edelleen ilman suurta draamatiikkaa*. Tätä tosiasiaa eivät tee tyhjäksi edes viime vuosien traagiset tapahtumat nuorten keskuudessa, eikä varsinkaan median harjoittama kaksinaismoralistinen, tarkoitushakuinen ja vastuuton pelon kulttuurin lietsominen (ks. Furedi 1998; Kivivuori, Kemppe & Smolej 2002).

Vaikka suurimmalla osalla nykynuorista aikuisuuteen siirtyminen tapahtuu melko kivuttomasti, ikiaikainen huoli nousevasta sukupolvesta ei ole turhaa tänäkään päivänä. Tutkimukset nimittäin osoittavat, että 10–20 %:lle suomalaisnuorista on kasautunut – tai pitäisikö sanoa, on *annettu* kasautua – ongelmia myös muiden edestä (ks. luku 2). Olisikin melkoinen ihme, mikäli suomalaiselle nyky-yhteiskunnalle ominainen polarisoituminen sekä hyvin- ja pahoinvoinnin epätasainen jakautuminen eivät näkyisi myös lasten ja nuorten elämässä (Relander 2007, 144–148). Esimerkiksi vuoden 2004 tilastot osoittavat, että 16–28-vuotiaista suomalaisnuorista peräti 95 000 oli koulutuksen ja työelämän ulkopuolella. Runsaat puolet heistä oli työnhakijoiksi ilmoittautuneita ja loput, noin 40 000 nuorta, ainakin viranomaisten näkökulmasta katsottuna teillä tiety-mättömillä. (Hägman & Walldén 2007, 27–35.) Tätä joukkoa ei löydy oppilaitoksista, työpaikoilta tai asevelvollisten joukosta. He ovat niitä nuoria, jotka eivät ehkä tuokaan kaivattua helpotusta yhteiskuntaamme uhkaavaan ikääntymiseen ja työvoimapulaan. He ovat niitä nuoria, jotka ovat jo yhteiskuntamme reunoilla. He ovat niitä nuoria, jotka ovat erityisen suuressa vaarassa ajautua lopullisesti syrjään, omiin maailmoi-hinsa, jos heitä ei auteta.

Onneksi syrjäytymisvaarassa olevien ja syrjäytyneiden nuorten hyväksi tekevät tällä hetkellä hyvää työtä useat julkisen ja kolmannen sektorin toimijat. Vaikka paljon on saatu aikaan, valtavasti on vielä tekemättä. On nimittäin selvää, ettei sellaisella yhteis-kunnalla, joka unohtaa – vaikkapa tuottavuusfanatismiin, yltiöindividualismiin tai Pisu-huuman sokaisemina – lapsensa ja nuorensa *ihmisinä*, voi olla valoisa tulevaisuus. Erityisen paljon löytyy tilausta sellaiselle nuoria tukevalle työlle, joka on

- hyvin koordinoitua ja innovatiivista
- moniammatilliselle ja poikkisektoriselle yhteistyölle rakentuvaa
- olemassa olevan palvelutarjonnan ja nuoren kokonaistilanteen huomioon ottavaa
- varhaiseen puuttumiseen ja mieluusti ongelmien ennaltaehkäisyyn keskittyvää
- pitkäjänteistä ja -kestoista
- nuoria osallistavaa ja valtaistavaa (Huttunen ym. 2008; Kuure, Tarvainen, Pelto-Huikko & Säkjärvi 2008).

Näihin hyvinvointialan arkisista realiteeteista nousseisiin tarpeisiin lähdettiin vastaamaan Raha-automaattiyhdistyksen (RAY) rahoittamalla ja Hämeenlinnalaisen NäytönPaikka ry:n hallinnoimalla *Yhteistoiminnallisen Kehittämisen Paikka* -projektilla. Vuosina 2006–2008 toteutetun YTKP-projektin *tavoitteena* oli

- 1) kehittää poikkisektorista yhteistyötä
- 2) luoda digitaalinen portfolio.

Ensimmäisenä tavoitteena oli kehittää Hämeenlinnan seudulla uusia työkäytäntöjä ja toimintamalleja, jotka jättevöittävätkin alueella tehtävää nuorten syrjäytymisen vastaista työtä, kiinteyttävät asiakkaiden ja hyvinvointialan toimijoiden välistä yhteistyötä sekä parantavat palveluiden laatua ja saatavuutta. Projektin toisena tavoitteena oli luoda uutta teknologiaa hyödyntäen asiakas- ja voimavarakeskeinen työväline, digitaalinen portfolio, jonka avulla syrjäytynyt tai syrjäytymisvaarassa oleva nuori voi pysähtyä pohtimaan omaa elämäänsä ja työstämään tulevaisuuttaan.

Käsillä olevassa raportissa käydään läpi sitä, miksi YTKP-projektille asetettiin juuri nämä tavoitteet, millä tavoin niihin käytännössä pyrittiin ja miten hyvin ne saavutettiin. Raportti rakentuu pääpiirteissään siten, että aluksi, luvussa 1 käsitellään nuorten syrjäytymistä yhteiskunnallisena ilmiönä ja syrjäytymisen vastaisen työn välttämättömyyttä. Luvun tarkoituksena on tehdä näkyväksi, millaiseen yhteiskunnalliseen kontekstiin projekti pohjimmiltaan asetui. Luvussa 2 syvennytään tarkastelemaan NäytönPaikka ry:n ja YTKP-projektin roolia nuorten syrjäytymisen vastaisessa työssä, projektille asetettuja tavoitteita ja niiden perusteluja sekä käytettävissä olleita edellytyksiä projektin läpiviemiseksi. Seuraavat kaksi päälukua muodostavat tämän raportin perusrungon, sillä niissä käydään yksityiskohtaisesti läpi projektin käytännön toteutusta kahden sille asetetun tavoitteen kautta: luvussa 3 tarkastellaan poikkisektorisen yhteistyön kehittämistä ja luvussa 4 digitaalisen portfolion rakentamista. Raportin lopuksi, luvussa 5 arvioidaan vielä yleisellä tasolla toteutetun projektin vahvuuksia, heikkouksia ja keskeisintä antia sekä pohditaan tulevaisuuden näkymiä.

Vaikka me allekirjoittaneet olimme palkattuina työntekijöinä päävastuussa YTKP-projektin arkisesta aherruksesta ja sille asetettujen tavoitteiden saavuttamisesta, meidän työmme olisi ollut huomattavasti hankalampaa – jos ei suorastaan mahdotonta – ilman lukuisten yhteistyökumppaneidemme myötämielisyyttä ja tukea. Sen vuoksi kiitämme ensinnäkin NäytönPaikka ry:n hallitusta, joka vastasi projektin hallinnoinnista ja taloudesta. Suurin kiitos kuuluu tällöin Anna Riitta Mylläriselle, Raili Virrälle ja Mervi Kalliolle. Toisaalta kiitämme projektin ohjausryhmää ja seurantaryhmää, jotka auttoivat meitä arvioimaan projektia ja suuntaamaan sen kulkua. Kolmanneksi haluamme kiittää kaikkia niitä nuoria, joiden kanssa meillä oli ilo ja kunnia työskennellä projektimme aikana ja joilta saimme mitä arvokkainta, nuorten todellisesta elämämaailmasta kumpuavaa palautetta toimintamme kehittämiseksi. Lisäksi haluamme lausua lämpimän kiitoksemme kaikille niille julkisen ja kolmannen sektorin toimijoille Hämeenlinnan seudulla, jotka osallistuivat avoimin ja kannustavin mielin projektimme toteutukseen. Erityisesti haluamme kiittää seuraavia henkilöitä ja yhteistyö-

kumppaneita: Heli Laurikainen, Kaarin Allenius, Tiina Alhainen, Pirkko Rimmi, Sari Rämö ja Hanne Voittoinen sekä Harvialan koulukoti, Hämeen ammattikorkeakoulu, Hämeenlinnan A-klinikkatoimi, Hämeenlinnan Itäinen ja Läntinen lähiökeskus, Hämeenlinnan kaupunki, Hämeenlinnan Setlementti, Hämeenlinnan Seudun A-kilta, Hämeenlinnan Seudun Työvalmennussäätiö Luotsi, Hämeenlinnan Sininauha, Hämeenlinna-Vanajan seurakunta, Hämeen Mokia, Koulutuskeskus Tavastia, Kriminaali-huoltolaitoksen Hämeenlinnan aluetoimisto, Mainiemen kuntoutumiskeskus ja vertais-työnohjausryhmämme – vain joitain tärkeimmistä mainitaksemme. Lopuksi haluamme kiittää tietysti RAY:tä, jonka myöntämän rahoituksen turvin YTKP-projekti oli ylipäätään mahdollista toteuttaa. Paljon hyvää saimme aikaan – yhdessä!

Hämeenlinnassa loppuvuodesta 2008

Panu Isotalo
projektityöntekijä
YTKP-projekti

Miikka Ringman
projektinjohtaja
YTKP-projekti

Aamu alkaa A:lla

*Päin helvettiä menee, mutta ei voi valittaa.
Rima pysyy paikallaan kun riman alittaa.
Tavoitteestaan luopuu silloin kun sen tiputtaa.
Vastustaja havahtuu ja juhlan liputtaa.*

*Onnetonna onnun sekaan ylisanojen.
Missä onkaan alku tuskanhikivanojen?
Soitan, mutten vastaa – eikä vastaa yksikään.
Itseäni tajua en hylätyksikään.*

*Kuinka täällä piipitetään, kuinka inistään.
Telkkarikin yöhön syytää tylsää sinistään.
Yhteiskunta auttaa, tukee, tekohengittää.
Antaa valjaat, kuolaimet ja vielä kengittää.*

*Viisaudet on kirjoissa. Ne sinne jätetään.
Komiteamietintöjä niskaan mätetään.
Mitä huomaankaan, kun itseäni hivelen?
Ainoastaan turpoamaan päässeen nivelen...*

*Aamu alkaa A:lla, illan päättää A.
Turha silloin kysyä on kuinka huristaa.
Aamu alkaa A:lla, illan päättää A.
Turha kysyä on mistä kenkä puristaa.*

*Epäselvät mielikuvat täytyy terottaa.
Hölmöt pannaan etualalle ja nerot taa.
Ihmiset on klimpeissä, ei selvää heistä saa.
Jos ei taita itseään, niin taittaa peistä saa.*

*Pilvet pitkin taivasta ja seinä edessään.
Usvaa röykkiöittäin minun vanavedessään.
Rima pysyy vaikka maalinauhan katkaisen.
Kierros jatkuu kunhan tyylirikon ratkaisen.*

*Aamu alkaa A:lla, illan päättää A.
Turha silloin kysyä on kuinka huristaa.
Aamu alkaa A:lla, illan päättää A.
Turha kysyä on mistä kenkä puristaa.*

(Juice Leskinen)

1 NUORTEN SYRJÄYTYMINEN JA SIIHEN PUUTTUMINEN

Usein todetaan, että syrjäytyminen on nimenomaan postmodernin yhteiskunnan tuote (Ritakallio 1992). Inhimillisessä mielessä *syrjäytymistä, marginaalisuutta, toiseutta ja ulkopuolisuutta*¹ on kuitenkin ollut olemassa kautta ihmiskunnan historian, vaikka asiaa on tutkittu laaja-alaisesti ja systemaattisesti ja siitä on käyty kriittistä ja rakentavaa vuoropuhelua vasta 1900-luvun loppupuolelta lähtien (Linnossuo 2004, 16)². Historiankirjansa avanneet tietävät kyllä, että jokaiselta aikakaudelta löytyy omat erakonsa, kyläyhteisöstä karkotettunsa, Daavidintähden kantajansa, irtolaisensa, kulkurinsa, kylähullunsa, häijynsä, sopeutumattomansa, lättähattunsa, gangstansa, vähemmistönsä, pudokkaansa ja erilaisissa elämän nivelvaiheissa notkujansa.

Marginaalissa olemista kuvaavat käsitteet ovat muuttuneet aikojen saatossa, mutta yksi asia on pysynyt samana: *syrjäytyminen on aina mielletty yksilöiden hyvinvointia ja yhteiskunnan harmoniaa uhkaavaksi ongelmaksi, johon pitää puuttua*. On selvää, että ”*kaikkihan me haluamme palauttaa syrjäytyneet yhteisyytemme piiriin*”, kuten Tuula Helne (2002, 20) osuvasti toteaa.

Sotaan ei kuitenkaan kannata rynnätä soitellen tässäkin tapauksessa. Ennen syrjäytymisen ongelmaan tarttumista on syytä pysähtyä pohtimaan vähintään seuraavia, perustavaa laatua olevia kysymyksiä:

- Mitä syrjäytymisen käsitteellä tarkoitetaan?
- Mistä syrjäytyminen johtuu?
- Mikä tekee syrjäytymisestä ongelman, johon pitää puuttua?
- Kenen tehtävänä on puuttua syrjäytymiseen?

Ahti Laitinen ja Kauko Aromaa (1994, 13) pitävät useimpien ihmis- ja yhteiskuntaelämää kuvaavien käsitteiden lyhyttä ja yksiselitteistä määrittelyä hankalana ja jopa mahdottomana tehtävänä. Tämä näkemys tuntuu pitävän paikkansa myös *syrjäytymisen* kohdalla. Vaikka arkielämässä tiedetään, mitä syrjäytymisellä suunnilleen tarkoitetaan, sen täsmällinen ja etenkin tieteellisesti eksakti määrittely on osoittautunut haastavaksi tehtäväksi. Syrjäytyminen onkin moniselitteinen ja jopa kiistanalainen käsite (Kuorelahti & Viitanen 1999, 5; Nokelainen & Toikander 2006, 12), jonka eri toimijat ja tieteenalat määrittelevät kukin omalla tavallaan (Linnossuo 2004, 17), omasta viitekehuksestään ja omista intresseistään käsin.

¹ Syrjäytymisen, marginaalisuuden ja toiseuden käsitteitä ja niiden välisiä suhteita on tarkastellut analyyttisesti muun muassa Tuula Helne (2002). Ulkopuolisuuden ilmiötä ovat puolestaan käsitelleet esimerkiksi Erik Häggman ja Jaana Walldén (2007).

² Toisaalta on muistettava, että yksilön syrjäytyminen yhteisöstä ja yhteiskunnasta sekä työttömyyden aiheuttamat kielteiset vaikutukset ovat olleet eurooppalaisen yhteiskuntatieteen tarkastelukohteina jo 1800-luvulta lähtien, kuten ilmenee esimerkiksi Émile Durkheimin, Karl Marxin ja Friedrich Engelsin tuotannosta (Ek ym. 2004, 16).

Toisin kuin yleensä ajatellaan, syrjäytyminen ei ole vain esimerkiksi työ- tai opiskelupaikan puuttumista, vaan se on monissa tapauksissa seurausta lukuisista, yhdelle ihmiselle tai ihmisryhmälle pitkällä aikavälillä kasautuneista hyvinvointipuutteista kulttuurisen, sosiaalisen, henkisen, fyysisen ja taloudellisen pääoman suhteen (Ek ym. 2004, 17; Ylänen 1997, 7; ks. myös Bourdieu 1987). Tyypillisiä, toisiinsa herkästi nivoutuvia ja kumuloitumaan taipuvaisia syrjäytymisen osatekijöitä saattavat olla esimerkiksi henkilön päihde- ja mielenterveysongelmat, erilaiset kehityshäiriöt ja pitkäaikaissairaudet, koulu- ja oppimisvaikeudet, rikollisuus, sosioekonominen tausta ja elämäntilanne (Fjällström & Tuusa 2005 6; Linnossuo 2004, 17–18; ks. Rintanen 2000). Lisäksi on syytä muistaa, että vaikka syrjäytyminen näyttäytyy konkreettisesti nimenomaan yksilötasolla, henkilökohtaisina tarinoina, sillä on myös omat yhteiskunnalliset seurauksensa ja taustatekijänsä (Fjällström & Tuusa 2005; Helne 2002; Linnossuo 2004). Näistä tekijöistä voidaan mainita muun muassa yleinen taloudellinen tilanne, vallitsevilla arvoilla ja arvostuksissa tapahtuva heiluriliike sekä alati muuttuvat vaatimukset yksilön taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen kompetenssin suhteen (Ritakallio 1992).

Kaiken edellä esitetyn pohjalta voidaan sanoa, että *syrjäytyminen on*

lukuisista epäedullisista tekijöistä koostuva, hitaasti ja huomaamattomasti etenevä, usein jo lapsuudessa alkanut ja jopa ylisukupolvinen prosessi, jonka seurauksena yksilön siteet ympäröivään yhteiskuntaan murenevat, hänen henkilökohtainen ja hänen lähellään olevien ihmisten hyvinvointi vaarantuu ja vallitseva yhteiskuntajärjestys tulee uhatuksi (ks. Fjällström & Tuusa 2005, 3; Kokko 1999, 34; Rönkä 1999, 10; Ylänen 1997, 7).

Syrjäytymisprosessin on havaittu etenevän viiden vaiheen kautta: 1) vaikeudet koulussa, kotona tai sosiaalisessa ympäristössä, 2) koulun keskeyttäminen, 3) huono työmarkkina-asema, 4) täydellinen syrjäytyminen (esimerkiksi alkoholisoituminen) sekä 5) laitostuminen tai totaalinen yhteiskunnasta eristäytyminen (Takala 1992, Nokelaisen & Toikanderin 2006, 12 mukaan). Vaikka syrjäytymiskierre etenee useimmilla ihmisillä suunnilleen edellä mainittujen vaiheiden kautta, yksilöiden välillä on suuria eroja ensinnäkin sen suhteen, mitkä taustatekijät, ja millä painoarvolla, ovat viime kädessä johtaneet hänen syrjäytymiseensä. Samalla on syytä muistaa, että syrjäytyminen tai – sen jonkinlaisena vastapoolina – osallisuus ja täysipainoinen kansalaisuus eivät ole totaalisia ja muuttumattomia tiloja. Yksilön tai ihmisryhmän marginaalisuus saattaa nimittäin olla hyvin kontekstisidonnaista. Maailmanhistoria ja jopa oman aikamme tapahtumat osoittavat esimerkiksi, että yksien kansallissankari saattaa näyttäytyä toisille vaarallisena terroristina ja koko ihmiskunnan yhteisenä vihollisena. Toisaalta eroja löytyy myös siitä, mikä merkitys ihmisellä itsellään on ollut koko prosessissa: jotkut syrjäytyneet ovat vetäytyneet yhteiskunnan marginaaliin – ainakin näennäisen – vapaaehtoisesti, kun taas suurin osa on tilanteeseensa vähitellen ajautuneita, vaivihkaa syytetyjä tai jopa väkivalloin³ työnnettyjä. Lisäksi on pidettävä mielessä, että aina löytyy

³ Näkyvä, aktiivinen ja konkreettinen väkivalta on vain yksi, suhteellisen marginaalinen vallan väärinkäytön muoto (Isotalo 2006).

myös niitä tarinoita, joissa marginaaliin ajautunut ihminen on onnistunut pääsemään niin sanotusti takaisin ruotuun.

Syrjäytyminen on hankala käsite myös siinä mielessä, että vain harvat määrittelevät itsensä empimättä syrjäytyneeksi. Koska yksilön näkemys omasta elämäntilanteesta ja syrjäytyneisyyden asteesta voi poiketa huomattavasti jonkun ulkopuolisen tahon, kuten viranomaisen tai tutkijan, määritelmästä (Linnossuo 2004, 21), auttamisen kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että asiakkaan tilanteesta ja mahdollisten ongelmien laadusta päästään jonkinlaiseen yhteisymmärrykseen (Fjällström & Tuusa 2005, 3). Olemassa olevien ongelmien yhteinen tunnistaminen ja tunnustaminen ovat nimittäin ensimmäisiä, ratkaisevia askeleita niihin puuttumisen kannalta. Eri asia sitten on, kenellä loppujen lopuksi edes on oikeutta käyttää syrjäytymisen käsitettä (Helne 2002, 2003) – varsinkaan lapsista ja nuorista puhuttaessa (Ritakallio 1993) – ja missä määrin ihmisen määrittelemisen syrjäytyneeksi voi itsessään olla hänet lopullisesti marginaaliin sysäävä ja stigmatisoiva tekijä (Fjällström & Tuusa 2005, 4)⁴. Kun käytämme huolettomasti tai ylimielisesti syrjäytymisen käsitettä, tulemmeko samalla pystyttäneeksi rajaidan, jonka toiselle puolelle syrjäytyneet, ”ne toiset”, paikantuvat (Helne 2002, 20)? Syrjäytymiskäsitteen käyttö ja ennen kaikkea syrjäytyneeksi määrittely onkin hienovaraista peliä, jonka tulisi perustua tarkkanäköisyydelle, vahvalle asiantuntijuudelle, tahdikkuudelle ja aidolle asiakaslähtöisyydelle.

Syrjäytymistä pidetään vakavana ongelmana, mutta usein unohdetaan pohtia sitä, kenelle se loppujen lopuksi on ongelma – syrjäytyneille itselleen vai joillekin muille? Syrjäytymiseen puuttumisen tragedia piileekin usein yhtäältä siinä, että ne joita syrjäytyminen eniten koskettaa ja verottaa, eivät näe tai halua nähdä tilanteessa mitään puuttumisen arvoista. Toisaalta hankaluuksia aiheutuu siitä, että syrjäytymisellä on tai ainakin sillä kuvitellaan olevan myös monia myönteisiä seurauksia. Vaikka työelämän oravanpyörästä vapautumisessa, huimasti lisääntyneessä vapaa-ajassa, totuttujen roolien ja käyttäytymismallien päivittäisessä sekä ala- ja vastakulttuurien rakentumisessa on kiistattomat etunsa, lienee selvää, että *syrjäytyminen on siinä määrin tuhoisa ongelma niin yksilöille kuin yhteiskunnalle, että siihen puuttuminen on välttämätöntä*. Erityisen tärkeäksi on tällöin huomattu *varhainen puuttuminen lasten, nuorten ja lapsiperheiden orastaviin ongelmiin*.

Suurimmalla osalla nuorista⁵ aikuisuuteen siirtyminen ja yhteiskunnan täysivaltaiseksi jäseneksi kasvaminen sujuvat ilman suurempia hankaluuksia (Linnossuo 2004, 18; Nurmi 2000, 269). Itse asiassa valtaosalla nuorista menee tällä hetkellä paremmin kuin

⁴ Veli-Matti Ritakallion (1993) mielestä lasten ja nuorten kohdalla ei edes pitäisi puhua syrjäytymisestä vaan syrjäytymisriskistä, sillä hänen mukaansa vasta kroonistunut huono-osaisuus aikuisella voi oikeuttaa käyttämään syrjäytymis-käsitettä. YTKP-projekti kohdistui kuitenkin niin laaja-alaiseen, monenikäiseen ja heterogeeniseen asiakasryhmään, että projektin aikana oli erittäin perusteltua puhua sekä syrjäytyneistä että syrjäytymisvaarassa olevista nuorista – kuten näkyy myös tämän raportin alaotsikossa.

⁵ Nuoruus määritellään eri yhteyksissä eri tavoin (Nokelainen & Toikander 2006, 31). Yleensä nuoruus ja nuori aikuisuus asetetaan laajasti ottaen ikävuosien 11 ja 35 välille (Ek ym. 2004, 13; Nurmi 2000, 256; Paju & Vehviläinen 2001, 85). Koska nuoruus on nykyään varsin venyvä käsite ja koska olennaisinta on loppujen lopuksi ainutlaatuisten yksilöiden auttaminen heidän ongelmissaan, tässä raportissa nuoruuden käsitteellä viitataan noin 15–35-vuotiaisiin.

koskaan aikaisemmin, kuten nuorisojärjestö Allianssin tuore ”Nuorista Suomessa” - katsaus osoittaa (Huttunen ym. 2008). Tutkimusten mukaan arviolta 10–20 %:lle nuorista kasautuu kuitenkin siinä määrin erilaisia ongelmia, jotka saattavat lisääntyessään, syventyessään, monimutkaistuessaan ja pitkittyessään johtaa varsinaiseen syrjäytymiseen (Nokelainen & Toikander 2006, 32–33). Tällaisten syrjäytymisvaarassa olevien nuorten ongelmiin puuttuminen nähdään erityisen tärkeäksi siitä syystä, että mikäli syrjäytymisuhan alla eläviä tai syrjäytyneitä nuoria ei onnistuta saamaan takaisin osaksi yhteiskuntaa, heidän – ja sitä kautta koko yhteiskunnan – ongelmat vain jatkuvat ja pahenevat (Kempainen 1997, 131; Linnossuo 2004, 18; Lämsä 1999, 54). Mitä enemmän nuorelle on annettu tapahtua kielteisiä asioita, sitä enemmän jälkien korjaaminen vaatii aikaa ja voimavaroja (Nokelainen & Toikander 2006, 13). Sitä paitsi, länsimaalaiseen sivistys- ja hyvinvointivaltion ideologiaan kuuluu, että lapset ja nuoret ovat yhteiskunnan erityissuojelussa, kuten ilmenee esimerkiksi YK:n lasten oikeuksien julistuksesta. Tavoitteena tulisikin olla, että mahdollisimman varhaisella ja jopa ennakoivalla puuttumisella pystytään katkaisemaan ja jopa kääntämään voitoksi syrjäytymisen syöksykierre. Ongelmien korjaaminen jälkikäteen on nimittäin aina väli-töntä puuttumista ja ennaltaehkäisyä hankalampaa ja kalliimpaa.

Kulkurin iltatähti

*Ei kotini ovi ees narahtanut,
poika kun maailmalle lähti.
Synkkänä poikaa se tuijotti vain,
yksi vain kirkasti taivallustain:
Kulkurin iltatähti, kulkurin iltatähti.*

*Ei taattoni neuvoja tarjonnutkaan,
poika kun maailmalle lähti.
Moitetta matkani neuvoksi sain –
yksi ei moittinut, ymmärsi vain:
Kulkurin iltatähti, kulkurin iltatähti.*

*Ei äitini evästä antanut, ei,
poika kun maailmalle lähti.
Kieltävän katseen vain evääksi sain –
yksi ei kieltänyt, armahti vain:
Kulkurin iltatähti, kulkurin iltatähti.*

*Ei tyttöni huivia heiluttanut,
poika kun maailmalle lähti.
Syytökset sydämen muistoksi sain,
yksi ei soimannut, syyttänyt lain:
Kulkurin iltatähti, kulkurin iltatähti.*

(Reino Helismaa)

2 YTKP-PROJEKTI – TAVOITTEENA SYRJÄYTYMISVAARASSA OLEVIEN NUORTEN TUKEMINEN

2.1 NäytönPaikka ry – rinnalla kulkija

Syrjäytymisvaarassa olevien ja etenkin syrjäytyneiden nuorten hyväksi työskentelevät tällä hetkellä lukuisat tahot: koulu-, sosiaali-, nuoriso-, terveys- ja poliisitoimi, kriminaalihuolto- ja oikeuslaitos, puolustusvoimat, seurakunnat, työvoimahallinto sekä useat muut julkisen ja kolmannen sektorin toimijat erilaisine toimenpiteineen ja projekteineen (Helne 2002, 20; Huhtanen 1999, 243; Kuorelahti & Viitanen 1999, 5; Linnosuo 2004, 19; Raunio 2000, 14). Koska nuorten syrjäytyminen on kaikista puuttumisyrityksistä ja lisääntyneistä resursseista huolimatta edelleen todellinen ja vakava ongelma, tarvetta uusille ja erilaisille interventio- ja preventiomalleille löytyy jatkuvasti. *Erityisen paljon tilausta löytyy sellaiselle nuoria tukevalle työlle, joka on*

- ennaltaehkäisevää tai mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tapahtuvaa
- monipuolista ja -ammattillista
- tutkittuun tietoon ja hyviin kokemuksiin perustuvaa
- pitkäjänteistä ja -kestoista
- nuorta itseään osallistavaa ja valtaistavaa
- voimavarakeskeistä, tavoitteellista ja tulevaisuuteen tähtäävää
- nuoren kokonaistilanteen ja häneen jo kohdennetut toimenpiteet huomioon ottavaa. (Ks. Harrikari 2008; Huttunen ym. 2008; Kuure ym. 2008.)

Tämän sosiaali- ja nuorisotyön kentästä kumpuavan tarpeen pohjalta hämeenlinnalaiset kolmannen sektorin ammattilaiset perustivat vuonna 2003 yhdistyksen, jonka nimeksi annettiin *NäytönPaikka ry*. Kyseessä on hyvinvointialalla poikkisektorisesti navigoiva, moniammatillisuudesta ja verkostoyhteistyöstä ammentava, poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton toimija, joka pyrkii asiakaslähtöisellä ja sosiaalipedagogisella⁶ työotteella *parantamaan nuorten mahdollisuuksia työllistyä ja kuntoutua takaisin yhteiskuntaan*. Erityisen tärkeäksi nähdään se, että yhdistyksessä toimitaan asiakkaan omien voimavarojen ja tarpeiden mukaisesti, häntä tukien ja rinnalla kulkien.

NäytönPaikka ry:n toiminnan pääpaino on ollut matalakynnyksisessä ja kuntouttavassa asiakastyössä. Yhteistyökumppaneina on ollut lukuisia muita Hämeenlinnan seudun kolmannen ja julkisen sektorin toimijoita ja asiakkaina esimerkiksi päihde- ja mielen-terveysongelmaisia, taloudellisista vaikeuksista kärsiviä ja lainrikkojataustaisia nuoria. Käytännössä työ on ollut esimerkiksi yksilöllistä ja voimauttavaa asiakastyötä ja keskustelua, epävirallisen velkaneuvonnan antamista ja asiakkaiden konkreettista opastamista palvelujärjestelmäviidakossa. (Fjällström & Tuusa 2005; Niuta & Puhtila 2006.)

⁶ Sosiaalipedagogiikkaa ovat käsitelleet tarkemmin muun muassa Juha Hämäläinen ja Leena Kurki (1997) sekä Kaarina Ranne (2002).

2.2 YTKP-projektin tavoitteet ja niiden perustelut

NäytönPaikka ry aikoo myös tulevaisuudessa keskittyä samaan kohderyhmään kuin tähän asti: syrjäytyneisiin ja syrjäytymisvaarassa oleviin nuoriin. Toiminnan fokus on sen sijaan siirtynyt vähitellen yhä enemmän korjaavasta asiakastyöstä laaja-alaiseen ja monia vaikuttamiskanavia pitkin tapahtuvaan syrjäytymisen ennaltaehkäisyyn. NäytönPaikka ry on myös tässä suhteessa ajan hermolla, sillä ainakin tutkijoiden, kuten dosentti Tommi Hoikkalan (Seppälä 2008, 10) ja tutkija Timo Harrikarin (2008), mielestä olisi jo korkea aika siirtyä lamavuosilta peräisin olevasta kontrolloivasta ja korjaavasta työstä lasten ja nuorten *ongelmien ennaltaehkäisyyn ja hyvinvoinnin lisäämiseen*. Hämeen Sanomien artikkelissa todetaankin osuvasti Harrikariin viitaten:

Hyvinvoinnista huolehtimisesta on siirrytty enenevässä määrin kohti lasten ja nuorten kontrollointia. Julkista keskustelua leimaavat nyt huoli ja pelko, jopa paniikki lapsiperheiden tilasta. - - . Hyvinvointipolitiikan vetovastuu on enenevässä määrin siirtynyt sisäasiain- ja oikeusministeriön puolelle, kun se aiemmin oli enemmän sosiaali- ja terveys- sekä opetusministeriön heiniä. - - . Ei voi olla niin, että hyvinvoinnin lisäämisen tavoite käännetään kokonaan vain pahoinvoinnin ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Kyllä pääpainon tulisi olla taas itse hyvinvoinnin lisäämisessä. (Huuhtanen 2008, 10.)

Viitteenä tästä NäytönPaikka ry:n uudenlaisesta profiloitumisesta on Hämeenlinnan seudun kolmannen sektorin toimijoiden yhdessä ideoima ja NäytönPaikka ry:n hallinnoima *Yhteistoiminnallisen Kehittämisen Paikka -projekti* (YTKP-projekti), joka toteutettiin vuosina 2006–2008 RAY:n myöntämän rahoituksen turvin. Projektin nimellä haluttiin viitata yhtäältä siihen, että Hämeenlinnan seudulla on tarvetta tehdä entistä tiiviimpää yhteistyötä niiden tahojen kesken, joilla on yhteinen tavoite: auttaa ja tukea syrjäytyneitä ja syrjäytymisvaarassa olevia nuoria. Toisaalta siihen, että kehitettävää löytyy aina ja että projekti tarjoaa omalta osaltaan mahdollisuuksia ja foorumeita juuri tällaisille yhteisille kohtaamisille ja ponnistuksille. YTKP-projektin *tavoitteena oli*

- 1) *poikkisektorisen yhteistyön kehittäminen*
- 2) *digitaalisen portfolion luominen.*

Projektin ensimmäisenä tavoitteena oli *kehittää* Hämeenlinnan seudulla *uusia työkäytäntöjä ja toimintamalleja, jotka parantavat yhteistyötä asiakkaiden sekä julkisen ja kolmannen sektorin palveluiden välillä*. Projektin aikana haluttiin kehittää usein liian segregoituneesti, toisistaan erillään työskentelevien kolmannen sektorin toimijoiden yhteinen monituottajamalli, joka parantaa syrjäytyneille ja syrjäytymisvaarassa oleville nuorille tarkoitettujen palveluiden laatua ja saatavuutta (ks. myös Mahlamäki-Kultanen 2007, 44). Tällä *poikkisektorisen yhteistyön kehittämisellä ja palvelujärjestelmän toimivuuden parantamisella* haluttiin ensinnäkin valmistaa syrjäytymisongelman kimpussa painivia kolmannen sektorin toimijoita tulevaan kunta- ja palvelurakennuudistukseen sekä sen mukanaan tuomiin muutoksiin ja haasteisiin. Hämeenlinnan kaupunginvaltuusto sekä Hauhon, Kalvolan, Lammin, Rengon ja Tuuloksen kunnan-

valtuustot ovat nimittäin päättäneet, että mainitut kunnat yhdistyvät vuoden 2009 alusta Hämeenlinnan kaupungiksi. Tämän muutoksen seurauksena niin kutsuttu Uudistuva Hämeenlinna ”siirtyy vuosien 2009–2012 aikana uuteen toimintamalliin, joka perustuu tilaaja-tuottaja -toimintatapaan, elämäнкаari-ajatteluun ja seudullisissa palveluissa isäntäkuntamalliin” (Organisaatio ja johtotehtävät päätöksentekoon 2008).

Poikkisektorisen yhteistyön kehittämisellä ja palvelujärjestelmän toimivuuden parantamisella haluttiin toisaalta vastata suomalaisen ja varmasti myös Hämeenlinnan seudun palvelujärjestelmän keskeisiin epäkohtiin.⁷ YTKP-projektin uskottiin nimittäin tuovan joltain osin parannusta siihen, että myös syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kohdalla saattaa – juhlapuheista, yksittäisten toimijoiden ja työntekijöiden aidosta auttamisen halusta sekä kovasta yrittämisestä huolimatta – käydä niin, että

- palvelut ovat joustamattomia, eivätkä vastaa yksilöllisiin erityistarpeisiin
- kaikki tarvitsevat eivät saa apua ongelmiinsa, sillä etenkin julkinen sektori toimii usein instituutio- ja tarjontakeskeisesti, asiakas ei täyty kaikilta osin minikään palvelun kriteereitä tai sitten palvelujärjestelmä ei osaa reagoida kaikkiin merkkeihin, kuten tytöille ominaiseen hiljaiseen oireiluun
- palvelut eivät kohdistu niitä eniten tarvitseville tai sellaisille, jotka niistä eniten hyötyisivät, kun taas vähemmän apua tarvitsevat mutta profiiliin sopivat tai riittävän vaateliaat asiakkaat saattavat saada palveluita suhteellisesti enemmän
- palvelutarpeiden muutoksia ei seurata riittävästi, vaikka todellinen tarve joillekin palveluille lisääntyisi, vähentyisi, loppuisi tai saisi uusia muotoja
- palvelujärjestelmä on *pirstaleinen*, koska palveluita järjestävät eriytyneesti lukuisat, usein pitkälle erikoistuneet tahot, jotka eivät tunne tai ota riittävästi huomioon esimerkiksi toistensa toimintaa, työmuotoja, tavoitteita, lainsäädäntöä, asiakkaita ja heidän kanssaan jo tehtyä työtä
- palvelujärjestelmä on *lähete-ketju* -luonteinen, siinä on *päällekkäisyyksiä* ja *katkoksia*, eikä kukaan nimenomainen henkilö tai edes palveluntuottajayksikkö ole välttämättä vastuussa asiakkaan palvelukokonaisuudesta
- *palveluiden rahoittaja*, tilaaja ei aina käytä niukkoja resursseja harkitusti, eikä välttämättä ole selvillä vaihtoehtojen kustannuksista, sisällöistä ja laadusta tai siitä, mitä oikeastaan pitäisi tilata (Ala-Nikkola & Valokivi 1997, 20; Fjällström & Tuusa 2005, 4–5; Karjalainen 1996, 53; Linnossuo 2004, 18–19, 23–24; Metteri 1996, 21; ks. myös Arnkil 1991; Heinonen & Pehkuri 1993).

Näihin palvelujärjestelmän kompastuskiviin pyrittiin puuttumaan mahdollisuuksien rajoissa paitsi YTKP-projektin ensimmäisellä tavoitteella, myös laajemmassa mitta-kaavassa uuteen tilaaja-tuottaja -malliin ja elämäнкаariajatteluun siirtymisellä.

YTKP-projektin toisena tavoitteena oli *luoda* uutta teknologiaa hyödyntävä, www-pohjainen, voimavarakeskeinen, asiakasta osallistava ja tulevaisuuteen suuntaava työ-

⁷ Palvelujärjestelmällä tarkoitetaan tässä valtion ja kuntien sekä yksityisen ja kolmannen sektorin järjestämiä, eri ikäryhmien erilaisissa elämäntilanteissa tarvitsemia sosiaali-, terveys- ja hyvinvointipalveluja (Fjällström & Tuusa 2005, 3).

väline, *digitaalinen portfolio*. Sen avulla syrjäytynyt tai syrjäytymisriskissä elävä nuori voisi pysähtyä pohtimaan omaa elämäänsä ja tulevaisuuttansa. Toisaalta digitaalinen portfolio tarjoaisi nuorten kanssa työskenteleville työntekijöille moniammatilliseen yhteistyöhön kannustavan ja entistä tehokkaamman tavan tehdä syrjäytymistä ehkäisevää ja nuoria kuntouttavaa työtä. Digitaalisen portfolioon suunnittelua, rakentamista, sisältöjä, testaamista ja toimivuutta tarkastellaan lähemmin luvussa 4.

Portfoliolla tarkoitetaan professori Anneli Niikkon mukaan eri yhteyksissä hyvin erilaisia asioita. Portfolio voidaan ymmärtää muun muassa dokumenttien ja kirjoitusten *kokoelmaksi*, monenlaisia käyttömahdollisuuksia sisältäväksi *välineeksi ja menetelmäksi* tai sitten omaa osaamista kuvaavaksi *tuotokseksi*. YTKP-projektissa portfolio haluttiin kuitenkin nähdä laajemmin kuin pelkkänä sisältönä tai tuotoksena. Siksi portfolioon käsitteellä viitattiin koko projektin ajan *kokonaisvaltaiseen uuden luomisen, kehittämisen ja kasvun prosessiin*, jossa itse prosessi on yhtä tärkeä kuin lopputulos. (Niikko 2000, 13–19.) Digitaalisen portfolioon ja sen luomisen taustalta voidaankin löytää muun muassa seuraavia portfoliotoimintaan yleisesti liitettyjä teoreettisia käsitteitä (Niikko 2000, 23):

- oppijakeskeisyys, elämänläheisyys, kokemuksellisuus, reflektiivisyys
- itseohjautuvuus, motivoituneisuus, sitoutuneisuus, vastuuntuntoisuus
- projektiopiskelu, oppiminen, kasvaminen
- tekeminen, toimiminen
- kokonaisvaltaisuus, kontekstuaalisuus.

Digitaalisen portfolioon kehittämistä ja käyttöä syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tukemiseen voidaan *perustella* monilla, myös tutkimuksin (ks. Niikko 2000; Stefani, Mason & Pegler 2007) todennetuilla seikoilla:

- Tietotekniikalla on tärkeä rooli nykykuorten elämässä; monille nuorille tietotekniikka on luonteva ja kiinnostava vuorovaikutuksen, työskentelyn ja itse-reflektion väline. Osalle nuorista tietotekninen osaamattomuus saattaa taas olla eräs syrjäytymisen syy ja seuraus. Näille nuorille digitaalisen portfolioon käyttäminen tarjoaa paitsi kasvamisen välineen, myös helpon, turvallisen ja mielenkiintoisen tavan päästä sisälle tietotekniikan maailmaan.
- Tietotekniikka on monipuolisia vaihtoehtoja tarjoava, erilaisten työskentely- ja hahmottamistapojen sekä oppimistyylien huomioon ottamisen mahdollistava, mutta pitkälti hyödyntämätön työväline hyvinvointialalla. Näin siitakin huolimatta, että esimerkiksi digitaalisen portfolioon edellyttämä tekniikka on ollut käytettävissä jo 5–10 vuoden ajan.
- Portfolio tarjoaa mahdollisuuden pysähtyä tarkastelemaan elettyä elämää, pohtimaan tulevaisuutta ja asettamaan tavoitteita.
- Portfolio auttaa havaitsemaan, arvioimaan ja organisoimaan itseä, lähiympäristöä ja yhteiskuntaa koskevia asioita ja niiden välisiä suhteita.
- Portfolio auttaa hahmottamaan, visualisoimaan, pukemaan sanoiksi ja myöntämään omat pelot, toiveet, vahvuudet ja kehittymisen paikat.

- Portfolio auttaa lisäämään itsetuntemusta, kehittämään omaa persoonallisuutta ja rakentamaan omaa elämänfilosofiaa.
- Portfolion kautta oppii ymmärtämään kasvua ja muutosta sekä elämän historiallisuutta ja kontekstuaalisuutta.
- Portfolio rohkaisee ottamaan vastuuta omasta elämästä ja tulevaisuudesta.
- Portfolio tarjoaa helpon tavan lisätä, muokata, säilyttää, esittää ja kuljettaa mukana materiaalia sekä yhdistää sitä muihin tietoihin ja tietokantoihin.

Kuten edeltä on ilmennyt, YTKP-projektille asetetuille tavoitteille löytyy monia perusteluja. Vaikka nämä kaksi tavoitetta voivat nopealla silmäyksellä tuntua toisistaan hieman irrallisilta, on hyvä muistaa, mitä Anna Rönkä (1999, 14) on todennut: syrjäytymisen ehkäisy ja vastustaminen eivät ole vain näkyvän ongelman poistamista, vaan kokonaisvaltaista lasten ja nuorten tukemista. YTKP-projektissa lähdettiinkin tukemaan syrjäytyneitä ja syrjäytymisvaarassa olevia nuoria kahta eri reittiä pitkin: yhtäältä kehittämällä poikkisektorista yhteistyötä ja parantamalla palvelujärjestelmän toimivuutta ja toisaalta tarjoamalla nuorille ja heidän kanssaan työskenteleville aikuisille konkreettinen itsereflektion ja kasvun väline, digitaalinen portfolio.

2.3 YTKP-projektin rahoitus, hallinnointi ja ohjaus

NäytönPaikka ry haki *rahoitusta* asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi RAY:ltä, joka myönsi 220.000 euron avustuksen YTKP-projektille vuosiksi 2006–2008. Lisäksi NäytönPaikka ry sai jokaisena projektin vuotena reilun tuhannen euron toiminta-avustuksen Hämeenlinnan kaupungilta hallinnollisten kulujen kattamiseksi.

NäytönPaikka ry arvioi ja suuntasi yhdistyksen ja sitä kautta myös sen vuosina 2006–2008 tärkeimmän toiminnon, YTKP-projektin päälinjauksia. NäytönPaikka ry hallinnoi ja seurasi projektin etenemistä kokonaisuutena ja huolehti projektin taloushallinnosta. NäytönPaikka ry:n hallitus vaihtui pariin otteeseen kolmen vuoden aikana, mutta pääosin siihen kuuluivat samat jäsenet. Projektin viimeisenä vuonna NäytönPaikka ry:n hallituksessa olivat seuraavat henkilöt:

- aluetoimiston johtaja Raili Virta, Kriminaalihuoltolaitoksen (KHL) Hämeenlinnan aluetoimisto (puheenjohtaja 2006–2008)
- koulutusohjelmajohtaja Anna Riitta Myllärinen, Hämeen ammattikorkeakoulu (HAMK), sosiaalialan koulutusohjelma (puheenjohtaja toukokuu 2008–)
- lehtori Heikki Autere, HAMK, sosiaalialan koulutusohjelma
- toimistos sihteeri Mervi Kallio, KHL:n Hämeenlinnan aluetoimisto
- diakoni Katja Lahti, Hämeenlinna-Vanajan seurakunta
- projektipäällikkö Sari Rämö, HAMK, Hyvinvoinnin KT-keskus
- kehittämisspällikkö Maarit Suomela, Kriminaalihuollon tukisäätiö.

YTKP-projektin *ohjausryhmällä* oli puolestaan päävastuu hankkeen strategisesta johtamisesta – toisin sanoen projektin käytännön seurannasta, toiminnan arvioinnista, sisäl-

töjen kehittämistä ja tulevien toimenpiteiden visioinnista. Ohjausryhmän itselleen asettamien tavoitteiden mukaan sen tehtävänä oli

- tarjota projektin käyttöön asiantuntemusta, resursseja ja valmiita verkostoja
- kehittää eri osapuolten välistä yhteistyötä
- ohjata ja tukea projektin työntekijöitä
- seurata projektin toteutumista ja tavoitteiden saavuttamista
- tukea projektia koskevassa dokumentoinnissa ja raportoinnissa
- tiedottaa projektista.

Projektin moniammatilliseen ohjausryhmään kuuluivat seuraavat, keskeisten yhteistyökumppaneiden edustajat:

- toiminnanohjaaja Tuula Heinonen, Hämeenlinnan Läntinen lähiökeskus
- sosiaalityöntekijä Marikka Ihamäki-Salo, Hämeenlinnan seudun työvoiman palvelukeskus (TYP)
- diakoni Katja Lahti, Hämeenlinna-Vanajan seurakunta
- nuorisoterapeutti Tuija Leinonen, Hämeenlinnan A-klinikkatoimi
- työhönvalmentaja Pirjo Kannisto, Hämeenlinnan Seudun Työvalmennussäätiö Luotsi
- terveydenhoitaja Tuula Koivistoinen, Nuorten terveysneuvontapiste
- projektipäällikkö Sari Rämö, HAMK, Hyvinvoinnin KT-keskus
- työvoimaohjaaja Petri Sirén, TYP.

Ohjausryhmä kokoontui säännöllisin väliajoin. Kokouksissa edettiin projektin työntekijöiden laatimien esityslistojen mukaisesti ja niistä kaikista kirjoitettiin muistiot. Kokouksia oli noin kuukauden välein, kesäaikaan harvemmin. Vaikka usein ja säännöllisesti järjestetyt kokoukset tarjosivat projektin työntekijöille tukea ja ohjausryhmän jäsenille itselleen erinomaisen tilaisuuden toimia aktiivisesti projektin ja sille asetettujen tavoitteiden hyväksi, vain osa ohjausryhmän jäsenistä käytti tätä mahdollisuutta systemaattisesti. Toisaalta se on ymmärrettävää, kun ottaa huomioon myös hyvinvointialalla vallitsevan epäsuhtaan työmäärän ja siihen käytettävissä olevien (henkilö)resurssien välillä. Joka tapauksessa projektin ohjausryhmä tuki merkittävästi sekä projektin etenemistä että projektin työntekijöiden työskentelyä.

NäytönPaikka ry:n hallituksen ja ohjausryhmän lisäksi projektin hallinnoinnissa ja ohjaamisessa saatiin apua *seurantaryhmältä*, johon kuuluivat seuraavat henkilöt:

- sosiaalityöntekijä Mervi Anttila, TYP
- projektityöntekijä Eeva Heinonen, päihdekuntoutusyhdistys Hämeen Mokia ry
- toiminnanjohtaja Jouni Heinonen, päihdekuntoutusyhdistys Hämeen Mokia ry
- toiminnanjohtaja Aake Huurresalo, Hämeenlinnan Sininauha ry
- aluejohtaja Matti Hämäläinen, Hämeenlinnan A-klinikkatoimi
- koulutusohjelmajohtaja Anna Riitta Myllärinen, HAMK, sosiaalialan koulutusohjelma

- projektijohtaja Petteri Ora, Kiipulan koulutus- ja kuntoutuskeskus
- johtava diakoniatyöntekijä Airi Raitaranta, Hämeenlinna-Vanajan seurakunta
- johtava suunnittelija, lehtori Pirkko Rimmi, HAMK, sosiaalialan koulutusohjelma ja Hyvinvoinnin KT-keskus.

Pääasiassa johtotason työntekijöistä koostuva seurantaryhmä kokoontui muutamaan otteeseen projektin aikana. Tarkoituksena oli tällöin arvioida kriittisesti projektin toteutumista, hahmotella sen asemaa Hämeenlinnan seudulla tehtävän syrjäytymisen vastaisen työn kentällä, edistää keskeisten yhteistyökumppaneiden välisiä suhteita, tehdä hanketta tutuksi muille toimijoille sekä pohtia projektin tulevaisuuden haasteita ja mahdollisuuksia. Erityisen paljon apua seurantaryhmästä oli seminaarien ja foorumien sisältöjen ja toteutuksen ideoinnissa ja suunnittelussa.

Projektille asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi oli siis koottu tarkoituksella useita, mahdollisimman monijäsenisiä ja -ammattillisia ryhmiä, joiden kaikkien toimintaan projektin työntekijät osallistuivat poikkeuksetta. Vaikka monien erilaisten ryhmien yhtäaikaista ylläpitäminen teetti runsaasti työtä ja saattoi aiheuttaa jopa sekaannusta, kaikki ryhmät pidettiin kuitenkin toiminnassa läpi koko projektin. Näin siitä syystä, että näiden erityylisten ryhmien ansiosta onnistuttiin

- *luomaan suoria kontakteja* tärkeisiin yhteistyökumppaneihin ja sitä kautta syrjäytyneisiin ja syrjäytymisvaarassa oleviin nuoriin
- *saamaan* asiantuntevaa, ajankohtaista ja eri viitekehyksistä kumpuavaa *tietoa* nuorista, heidän kanssaan tehtävästä työstä ja kentän tarpeista
- *tiedottamaan* projektiin liittyvistä asioista yhteistyökumppaneille ja nuorille
- *saattamaan yhteen* toimijoita.

Projektille asetettujen tavoitteiden ja erityisesti syrjäytyneiden nuorten itsensä kannalta eniten merkitystä oli sillä, että kattavan ja systemaattisen verkostoitumisen ansiosta oli helpompaa sitouttaa ja motivoida yhteistyökumppaneita oma työn kehittämiseen ja keskinäisen yhteistyön parantamiseen (ks. myös Peltto-Huikko & Säkjärvi 2007).

2.4 YTKP-projektin resurssit

RAY:n myöntämä rahoitus antoi tarvittavat edellytykset lähteä kehittämään poikki-sektorista yhteistyötä Hämeenlinnan seudulla ja rakentamaan digitaalista portfolioa nuorten ja heidän hyväkseen työskentelevien toimijoiden käyttöön. Rahoituksen ansiosta projektille oli mahdollista hankkia tarkoituksenmukaiset *työtilat ja -välineet*. Työtilat vuokrattiin Hämeenlinnan keskustasta, keskeiseltä paikalta. Tavallinen kerrostalokaksio ei ollut suureellinen, mutta sieltä löytyi kuitenkin kaikki tarvittava: tilaa kahden työntekijän työpisteelle, kolmelle asiakaskoneelle, kokousten pitämiselle ja asiakkaiden tapaamiselle. Tarvittavat kalusteet, astiat ja sisustustarvikkeet saatiin lahjoituksina tai haettiin kierrätyksestä. Projektin tavoitteiden kannalta tärkeät työvälineet – tietokoneet oheislaitteineen – saatiin suurimmaksi osaksi lahjoituksena HAMK:lta.

Joitain välineitä ja jatkuvasti kuluvia toimistotarvikkeita jouduttiin kuitenkin hankki-
maan uutena. Yhteistyökumppaneilta saadun palautteen mukaan projektin työtilat oli-
vat kodikkaat ja luontevaan yhdessä olemiseen ja tekemiseen motivoivat. Projektin
rahoista osa käytettiin budjetin mukaisesti paitsi työtiloihin ja -välineisiin, myös
moniin muihin välttämättömiin, usein *tapauskohtaisiin kuluihin*, kuten matkoihin,
kokouksiin, markkinointiin ja seminaarien järjestämiseen.

Kuten ihmistyössä yleensä, YTKP-projektin suurin menoerä oli *henkilöstökulut*.
Projektin *projektinjohtajaksi* palkattiin sosionomi (amk) Miikka Ringman ajalle
10.4.2006–31.12.2008. Hänen työnkuvaansa kuului päävastuu muun muassa

- projektin operatiivisesta johtamisesta ja päätöksenteosta
- projektille asetettujen tavoitteiden toteutumisen jatkuvasta arvioinnista
- projektin kokonaisvaltaisesta koordinoimisesta ja kehittämisestä
- tiedottamisesta, markkinoinnista, dokumentoinnista ja raportoinnista.

Projektin toinen työntekijä vastasi kiinteässä yhteistyössä projektinjohtajan kanssa
käytännön työtehtävistä, kuten

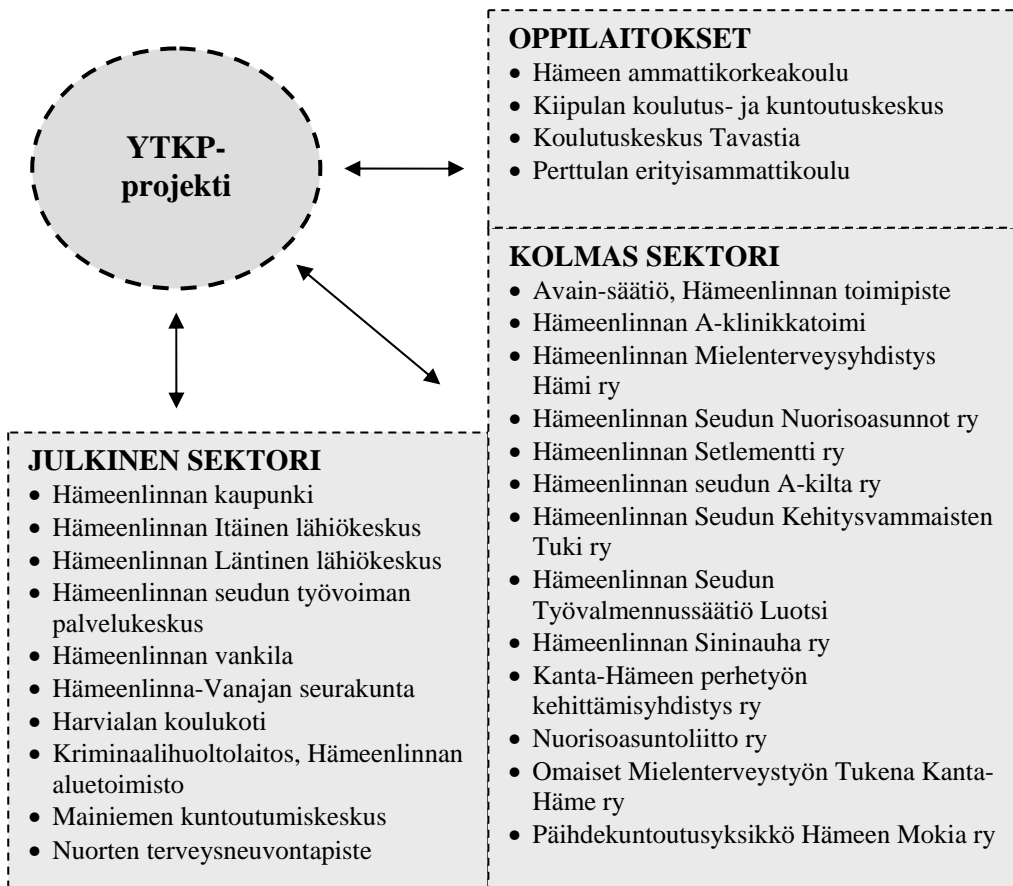
- digitaalisen portfolion sisällöllisestä ja teknisestä kehittämisestä sekä sen yllä-
pitämisestä, esittelystä ja tunnetuksi tekemisestä
- yhteistyöverkostojen luomisesta ja kehittämisestä
- projektin tiedottamiseen, arviointiin ja dokumentointiin osallistumisesta
- vaadittujen selvitysten ja loppuraportin kirjoittamisesta.

Projektityöntekijän tointa hoiti vuosina 2006–2008 kolme eri henkilöä. Aluksi, ajalla
1.6.2006–30.6.2007 osa-aikaisena projektityöntekijänä oli merkonomi Mervi Kallio.
Hän toimi projektin työntekijänä 35 % työajasta ja NäytönPaikka ry:n työntekijänä 65
% työajasta. Ajalla 1.10.–31.12.2007 projektin kokoaikaisena työntekijänä työskenteli
artenomi (amk) Pirjo Kannisto. Projektin viimeisenä vuonna, ajalla 14.1.–31.12.2008
kokopäiväisenä projektityöntekijänä oli kasvatustieteen tohtori Panu Isotalo. Kukin
näistä kolmesta projektityöntekijästä toi oman koulutuksensa ja monipuolisen työ-
kokemuksensa mukaista osaamista, näkemystä ja lisäväriä YTKP-projektiin.

Vaikka työtehtävät oli muodollisesti jaettu projektinjohtajan ja projektityöntekijän
kesken, projektia vietiin kuitenkin käytännössä eteenpäin yhteisvoimin, kiinteänä ja
voimaannuttavana pari- ja verkostotyönä. Siten pystyttiin parhaiten hyödyntämään
jokaisen työntekijän erityistaidot ja vahvuudet. Samalla kyettiin hyödyntämään
yhteistyökumppaneilta jo valmiiksi löytyvää asiantuntijuutta ja muita resursseja.
Maksullisista yhteistyökuvioista voi mainita esimerkkinä Hämeenlinnan seudun A-
killalta ostetut siivouspalvelut, HAMK:lta hankittu tuki projektinohjaukseen,
seminaarien järjestämiseen ja digitaalisen portfolion tietotekniseen toteutukseen sekä
tilitoimistolta ostetut taloushallinnon palvelut. Aineellisten resurssien, työntekijöiden
osaamisen ja ostettujen palveluiden lisäksi todella tärkeän resurssin muodosti projektin
ympäriille vähitellen rakentunut, laaja asiantuntijaverkosto, jolta projekti sai kolmen
vuoden aikana korvaamattoman määrän henkistä, aineellista ja sosiaalista tukea.

2.5 Voimavarana yhteistyö

YTKP-projektin tavoitteena oli yhtäältä kehittää poikkisektorista yhteistyötä Hämeenlinnan seudulla ja parantaa syrjäytyneille ja syrjäytymisvaarassa oleville nuorille tarjottujen palveluiden saatavuutta ja laatua. Toisena tavoitteena oli kehittää nuorille ja heidän kanssaan työskenteleville toimijoille uusi itsereflektioon, inhimilliseen kasvuun ja osallisuuteen kannustava työväline, digitaalinen portfolio. Kuten olettaa saattaa, kumpaankin tavoitteeseen pääseminen edellytti paitsi riittäviä *resursseja*, myös jatkuvaa ja aktiivista *verkostoyhteistyön tekemistä* muiden samaan suuntaan pyrkivien toimijoiden kanssa (ks. Mahlamäki-Kultanen 2007). Projektille asetettujen tavoitteiden saavuttamisen kannalta *ratkaiseviksi yhteistyökumppaneiksi osoittautuivat seuraavat toimijat Hämeenlinnan seudulta:*

KUVIO 1. YTKP-projektin yhteistyökumppanit

Sen lisäksi, että eri toimijoiden kanssa tehtävä yhteistyö oli välttämätöntä tavoitteiden saavuttamiseksi, sen uskottiin tuovan samalla *synergiaetua* kaikille, yleensä niukasti resursseja omaaville ja monissa tapauksissa pitkälti vapaaehtoisuudesta ammentaville toimijoille. NäytönPaikka ry ja sen hallinnoima YTKP-projekti eivät nimittäin olleet likimainkaan ainoita toimijoita Hämeenlinnan seudulla, joiden intresseihin kuului syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tukeminen. Karkeiden ja epävirallisten arvioiden mukaan Hämeenlinnan seudulla on viime vuosina ollut kerrallaan käynnissä jopa kymmenkunta projektia tai hanketta, joissa ainakin yhtenä päämääränä on ollut syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten tukeminen. Tiiviin yhteistyön tekeminen olikin paitsi hyödyllistä, opettavaista, mielenkiintoista ja antoisaa, myös välttämätöntä.

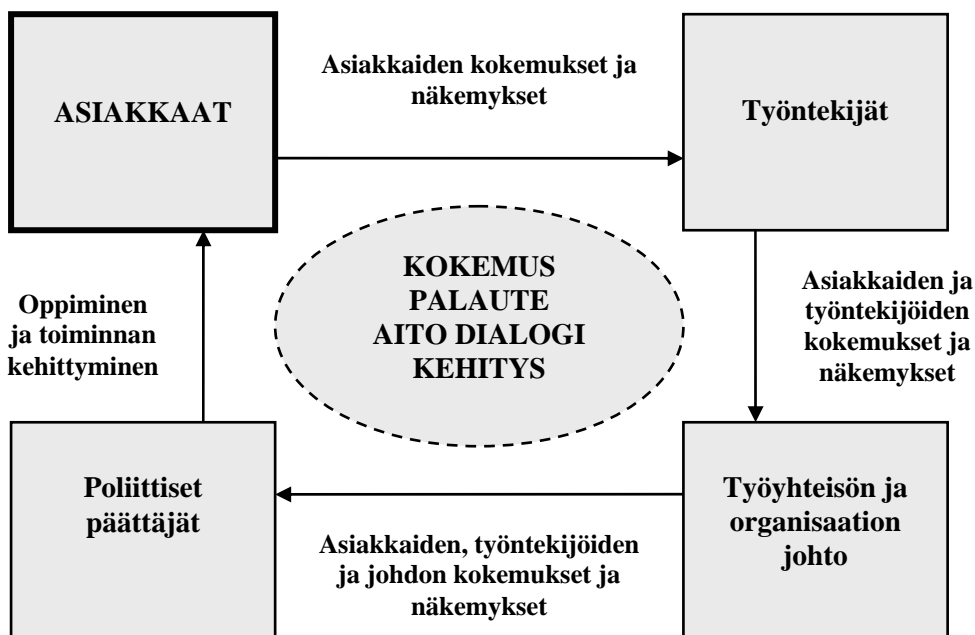
2.6 Suuntaviivoja jatkuvasta arvioinnista

Toiminnan ja siihen liittyvän päätöksenteon taustalla oli YTKP-projektille asetettujen tavoitteiden (ks. alaluku 2.2) ja käytettävissä olevien edellytysten (ks. alaluvut 2.3–2.5) lisäksi *jatkuva arviointi*. Projektin aikana pyrittiin systemaattisesti ja kriittisesti arvioimaan sille asetettujen tavoitteiden mielekkyyttä, niiden saavuttamiseen tähtävien toimenpiteiden osuvuutta sekä projektin vaikuttavuutta. Projektin arviointiin otettiin mallia *BIKVA-menetelmästä*, vaikka sitä ei suoraviivaisesti sovelletukaan. Stakesin erikoistutkijan Juha Koiviston (2007, 9) mukaan BIKVA⁸ on sosiaali- ja terveystieteiden kehittämissuunnitelmassa käytetty, suhteellisen uusi *asiakaslähtöinen kehittämis- ja arviointimenetelmä*, jonka soveltamisen seurauksena saadaan aikaan *oppimista*, toimintatapojen *muutosta* ja palveluiden *kehittymistä*. BIKVA perustuu hänen mukaansa muun muassa seuraaviin *taustaoletuksiin*:

- Asiakkailta löytyy paljon sellaista kokemusta ja tietoa, jota tarvitaan palveluiden laadun, vaikuttavuuden ja kustannustehokkuuden kehittämiseksi.
- Asiakkaat ovat arvokkaita tiedonantajia ja hyödyllisiä yhteistyökumppaneita palveluiden kehittämisen kannalta.
- Asiakkaat voivat olla organisaation oppimisen käynnistäjiä.
- Asiakkaat arvioivat palveluja omien kokemustensa perusteella ja määrittävät siten arvioinnin kriteerit. (Koivisto 2007.)

Tanskalaisen tutkijan Hanne Kathrine Krogstrupin (2004) alun alkaen kehittelemässä BIKVA-mallissa edetään seuraavien *vaiheiden kautta*:

⁸ BIKVA tulee tanskankielen sanoista ”Brygerinddragelse I KVALitetsvurdering” eli ”asiakkaiden osallisuus laadunvarmistajana” (Koivisto 2007).

KUVIO 2. BIKVA-menetelmän vaiheet

BIKVA:n käyttö aloitetaan ryhmähaastattelulla, jossa työyhteisön ja organisaation ulkopuolinen haastattelija pyytää avoimia kysymyksiä käyttäen *asiakkaita* kertomaan ja perustelevaan, mitä he pitävät palvelussa myönteisenä ja kielteisenä. Näin saadaan asiakkaiden kokemuksia ja näkemyksiä palvelusta ja sen laadusta. Asiakkaiden palaute esitetään *työntekijöille* ryhmähaastattelussa, jossa on tarkoitus pohtia, mihin asiakkaiden näkemykset viimekädessä perustuvat. Ensisijainen tavoite on, että annettu palaute motivoi työntekijöitä reflektoimaan omaa toimintaansa. Asiakkaiden ja työntekijöiden haastattelujen tarjoama tieto esitellään vuorostaan *työyhteisön ja organisaation johdolle*. Tässä ryhmähaastattelussa pohditaan asiakkaiden ja työntekijöiden antaman palautteen perusteita. Asiakkaiden, työntekijöiden ja johdon ryhmähaastattelusta saatu palaute esitellään lopuksi *poliittisille päättäjille*, jotka omalta osaltaan pohtivat syitä vallitseville näkemyksille palvelusta. Kuten voi huomata, koko prosessin läpiviemisen perimmäisenä funktiona on työntekijöiden, johtajien ja päättäjien – ja miksei myös asiakkaiden – *oppiminen* sekä siitä seuraava *toiminnan kehittyminen*.

Vaikka BIKVA-mallissa edetään periaatteessa näiden neljän vaiheen kautta, jokainen BIKVA:lla toteutettu arviointi- ja kehittämishanke etenee kuitenkin käytännössä omalla, tilanteen vaatimalla tavallaan. *YTKP-projektin arviointi pohjautui osittain BIKVA-menetelmään* ainakin siinä mielessä, että projektin aikana pyrittiin

- ottamaan mahdollisimman monipuolisesti huomioon asiakkaiden sekä eri tason toimijoiden ja yhteistyökumppaneiden näkemyksiä

- viemään palautetta eteenpäin toisille toimijoille ja yhteistyökumppaneille
- tarkentamaan tavoitteita ja kehittämään toimintaa saadun palautteen pohjalta entistä asiakaslähtöisemmäksi ja tarkoituksenmukaisemmaksi.

YTKP-projektin aikana saatiin kriittistä ja näin ollen arvokasta *palautetta* kehittämistyön pohjaksi nimenomaan

- digitaalista portfoliota koekäyttäneiltä *nuorilta*
- projektin puitteissa opintojaan suorittaneilta HAMK:n *opiskelijoilta*
- syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten hyväksi Hämeenlinnan seudulla työskentelevien yhteistyökumppaneiden *työntekijöiltä*
- projektin *ohjaus- ja seurantaryhmältä* sekä NäytönPaikka ry:n *hallitukselta*.

Kun digitaalisen portfolion ensimmäinen versio saatiin koekäyttöön loppuvuodesta 2007 (ks. luku 4), sitä päätettiin heti *testata nuorilla*. Tärkeänä *lisäapuna* oli tällöin viisi projektiopintojaan YTKP-projektissa suorittanutta *HAMK:n sosionomiopiskelijaa*, jotka paitsi auttoivat keräämään nuorten näkemyksiä, myös esittivät omia rakentavia kommenttejaan projektista ja digitaalisesta portfoliosta. Opiskelijat myös laativat tekemänsä työn pohjalta perusteellisen ja projektin kannalta varsin hyödyllisen raportin (Ikonen, Karilainen, Laaksonen, Salmivaara & Uusitalo 2008).

Digitaalista portfoliota *koekäyttämään ja arvioimaan* valittiin keväällä 2008 *kymmenen hämeenlinnalaisnuorta*. Heistä kaksi oli Koulutuskeskus Tavastian opiskelijaa, kaksi Hämeenlinnan Setlementin toiminnassa mukana ollutta maahanmuuttajanuorta ja kaksi yhdyskuntapalvelua suorittavaa nuorta miestä. Lisäksi mukana oli neljä Hämeenlinnan Sininauhan asiakasta, joista kolme oli miehiä ja yksi nainen. Portfolion koekäyttäjät olivat 18–34-vuotiaita, useimmat parikymmppisiä. Testiryhmä jaettiin aluksi nuorten taustaorganisaatioiden perusteella neljään pienempään ryhmään, joista kolmen kanssa työskentelivät HAMK:n opiskelijat ja yhden kanssa projektin työntekijät. Tämän jälkeen jokaisen pienryhmän kanssa sovittiin vähintään kolme tapaamiskertaa, joista ensimmäisellä kerralla tutustuttiin projektiin ja opeteltiin käyttämään digitaalista portfoliota. Toisella kerralla jatkettiin portfolion täyttämistä sekä kerättiin nuorten näkemyksiä sen sisällöllisestä ja teknisestä toimivuudesta, kehittämistarpeista ja vaikutavuudesta. Kolmas tapaamiskerta oli varattu vapaamuotoiselle ja palkitsevalle toiminnalle, joka toteutettiin nuorten omien toiveiden pohjalta muun muassa biljardia pelaten tai keilaten ja keskustellen. Aineistonkeruu toteutettiin teemahaastatteluna, jonka runko löytyy liitteestä 1. Kaikki testiryhmän jäsenet eivät osallistuneet haastatteluun muun muassa siitä syystä, että osa nuorista vaihtoi asuinpaikkakuntaa tai irrottautui muusta syystä taustaorganisaatioidensa palveluista ja sitä kautta myös digitaalisesta portfoliosta koekäytön aikana.

Nuorten näkemyksiä portfoliosta kerättiin systemaattisesti myös syksyllä 2008, kun projektin työntekijät esittelivät kesän aikana päivitettyä työvälinettä 12:lle Koulutuskeskus Tavastian kolmannen vuosikurssin opiskelijalle kahdella tapaamiskerralla. Opiskelijoista noin puolet oli tyttöjä ja puolet poikia. Jälkimmäisen tapaamisen aikana nuoret (n = 9) vastasivat avoimeen kyselylomakkeeseen, joka löytyy liitteestä 2.

Arvioinnille ja kehittämiselle sekä tietysti tämän raportin laatimiselle saatiin lisävälineitä myös *kolmesta HAMK:ssa tehdystä opinnäytetyöstä*. Näistä kaksi käsitteli ensisijaisesti NäytönPaikka ry:n muuta toimintaa, kuten asiakasta voimaannuttavaa työskentelyä (Niuta & Puhtila 2006) ja epävirallista velkaneuvontaa (Fjällström & Tuusa 2005). Sen sijaan kolmas, Laura Huolmanin ja Sanna Takalan vuonna 2008 aloittama opinnäytetyö kohdistui nimenomaan YTKP-projektiin. Siinä selvitettiin yhteistyössä Harvialan koulukodin kanssa sitä, mitä apua digitaalisesta portfolioista on siinä vaiheessa, kun nuori siirtyy laitosasumisesta itsenäiseen asumiseen. Ikävä vain, kyseinen opinnäytetyö ei aivan ehtinyt valmistua ennen tämän raportin kirjoittamista.

Syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kanssa työtä tekevien *työntekijöiden* näkemyksiä YTKP-projektista ja digitaalisesta portfolioista tiedusteltiin aina kun se vain oli mahdollista. Hyvää palautetta saatiin muun muassa erilaisten tapaamisten, kokousten, koulutusten ja seminaarien yhteydessä sekä varsinkin niissä tilanteissa, joissa projektin työntekijät esittelivät digitaalista portfolioa yhteistyökumppaneille. Tähän samaan palautteenkeruukategoriaan kuuluivat *ohjaus- ja seurantar ryhmien kokoukset*, joiden tehtäviä ja tärkeintä antia koko projektin suhteen on käsitelty jo alaluvussa 2.3.

Aineistoa projektin ja digitaalisen portfolion arvioimiseksi ja kehittämiseksi hankittiin työntekijöiltä myös systemaattisesti. Loppukeväällä 2008 lähetettiin sähköpostitse strukturoimattomia, avoimia kysymyksiä sisältänyt *kyselylomake* (liite 3) yhteensä 23 työntekijälle. Koska kyselyllä ei haluttu kuormittaa yhtään enempää muutenkin kiireisiä työntekijöitä, lomakkeessa kysyttiin lyhyesti vain kaikkein olennaisimpia asioita: työntekijän omia käyttökokemuksia sekä näkemyksiä digitaalisen portfolion vahvuuksista, heikkouksista, toimivuudesta, soveltuvuudesta, vaikuttavuudesta, kehittämishaasteista ja tulevaisuuden näkymistä. Toisaalta yhteistyökumppaneiden resursseja pyrittiin säästämään sillä, että kysely lähetettiin vain osalle niistä työntekijöistä, joille oli annettu digitaalisen portfolion käyttäjätunnukset. Tutkittavat valittiin muun muassa sen perusteella, kenen tiedettiin käyttäneen portfolioa omassa työssään ja kenen arveltiin tuovan hyvin näkyviin oman organisaationsa ja toimintasektorinsa näkökulmaa esimerkiksi asemansa tai pitkän työkokemuksensa perusteella. Vaikka rajausta tehtiin tutkittavien henkilöiden osalta, eri toimijat ja näin ollen näkökulmat pyrittiin ottamaan huomioon mahdollisimman kattavasti.

Suullisesta etukäteismarkkinoinnista sekä sähköpostitse lähetetystä ennakkotiedotteesta (liite 4) ja muistutuksesta (liite 5) huolimatta kyselyn vastausprosentti jäi – nykyään varsin tavanomaisen (Heikkilä 1999, 29, 42–43, 65) – alhaiseksi (30,0 %), sillä vain seitsemän henkilöä vastasi kyselyyn. Vastaamattomuuden syistä voi esittää ainoastaan arvauksia. Voidaan kuitenkin olettaa, että suurimmat syyt löytyvät sekä tutkimuksia yleisesti vaivaavista uhkatekijöistä, kuten tutkimuskyllästymisestä ja avoimiin kysymyksiin vastaamisen työläydestä (Gall, Borg & Gall 1996; Heikkilä 1999), että työntekijöiden kiireistä, aineistonkeruun ajankohdasta (kiireinen loppukevät) ja siitä, että kaikki työntekijät eivät jostain syystä pitäneet itseään riittävän kurantteina informanteina. Lisäksi tutkimuksen toteutuksessa oli tekijöitä, jotka oletettavasti laskivat

vastausprosenttia: sähköpostin kautta lähetetty kysely ei ehkä tavoittanut esimerkiksi roskapostisuodattimien ja työntekijöiden poissaolojen vuoksi kaikkia vastaanottajia. Lisäksi sähköpostitse toimitettuun kyselyyn on kovin helppoa olla reagoimatta. Kyseessä saattoi olla myös nykyajalle tyypillinen psykososiaalinen ilmiö: ei minun vastaamiseni ole niin välttämätöntä, sillä kyllä muut kuitenkin vastaavat. Tietysti voi olla niinkin, että kaikilla tutkittavilla ei yksinkertaisesti ollut mitään tähdellistä sanottavaa kyseisestä asiasta.

Olivat matalahkon vastausprosentin syyt mitä tahansa, aineistonkeruu tuotti kuitenkin erittäin mielenkiintoista ja hyödyllistä materiaalia. *Saadusta palautteesta*, yhdistettynä monista muista lähteistä saatuihin näkemyksiin, *oli* nimittäin *huomattavaa apua* projektin ja digitaalisen portfolion *arvioimisessa ja kehittämisessä*.

Ulkopuolisilta hankitun palautteen lisäksi projektin aikana pyrittiin *jatkuvaan ja kriittiseen itsearviointiin*; mitä ja miten me teemme nyt ja tulevaisuudessa ja miksi juuri näin. Vaikka työntekijöiden vaihtuminen kesken projektin toi mukanaan monia hankaluuksia, jälkikäteen tarkasteltuna siitä oli myös huomattavaa etua, että projektinjohtajan lisäksi hankkeessa työskenteli kaikkiaan kolme projektityöntekijää. Jokainen työntekijä toi nimittäin aina mukanaan uudenlaista osaamista, kokemusta ja näkemystä projektin sen hetkiseen tilanteeseen ja tarpeisiin.

Vaikka YTKP-projektin puitteissa tehtyä tutkimus- ja arviointityötä olisi varmasti voitu toteuttaa järkevämminkin heti projektin alkumetreiltä asti, edeltä voi kuitenkin nähdä, että *projektin aikana onnistuttiin kuitenkin ottamaan melko kattavasti huomioon eri toimijoiden näkemykset*. Kaikista näistä näkökulmista oli paljon apua, kun lähes kolmen vuoden ajan pohdittiin ja työstettiin projektin tavoitteita ja niiden keskinäistä suhdetta ja tarkoituksenmukaisuutta, suunniteltiin, kokeiltiin ja muokattiin erilaisia toimintatapoja tavoitteisiin pääsemiseksi sekä hahmoteltiin projektille kokonaan uusia suuntaviivoja muuttuneissa tilanteissa.

Väkivalta ja päihdeongelma

*Jartsu on yksin himassa ja katsoo telkkarii,
jossa poliisit ampuu tohjoks pari gangsterii.
Äiti on iltalöysissä ja isä ryyppäämässä.
Voileivät olivat pöydällä kun hän tuli koulusta.
Ohjelma loppuu, täytyis mennä nukkumaan.
Valot täytyy sammuttaa, vaikka pelottaa.
Huomenna taas ope kysyy, mikä poikaa väsyttää.
Lapsi ei uskalla nukkuu, ope ei voi käsittää.*

Älkää kysykö, mistä johtuu väkivalta! Älkää kysykö, mistä johtuu päihdeongelma!

*Äiti tulee myöhään ja lyö lastansa,
koska tämä taas on kastellut vuoteensa.
Mutta saa myös rangaistuksen kun isä tulee kotiin:
tämä lyö vaimoan, kunnes sammuu nojatuoliin.
Lapsi yrittää paeta, mut ei löydä syyliä,
suojaksensa vetää vain märkää tikkiä.
Ja tietää, että hän on maailmassa yksin,
kyynelistään kastuu vielä tyynynsäkin.*

Älkää kysykö, mistä johtuu väkivalta! Älkää kysykö, mistä johtuu päihdeongelma!

*Liisa on neljätoista, eikä viihdy koulussa
ja vielä vähemmän hän viihtyy kotona.
Hän ei myöskään viivy kauaa missään laitoksessa,
sillä ainoa kotinsa on kaupungin kadulla.
Kadulla Liisa ei koskaan ole yksin,
tuttu jengi tukena samoin käsityksin.
Ja he kaikki ovat niin katkeria,
koska kellään heistä ei oo muuta kotia.*

Älkää kysykö, mistä johtuu väkivalta! Älkää kysykö, mistä johtuu päihdeongelma!

*Ensin sanottiin: ”Imppaa tricloo, se on ihanaa.”
Sitten sanottiin: ”Polta pilvee, se on vielä ihanampaa!”
Sitten juostiin lujaa ja vanhat naiset kolkattiin,
jotta saatiin rahat tosi koviin aineisiin.
Ja nyt hän on Tukholmassa, myy ruumiistaan.
Hän on vasta lapsi, mutta valmis kuolemaan.
Ja rikkaat liikemiehet ja pankinjohtajat,
joiden vaimo ja lapset kotona odottavat,
Liisalle hyvin varvistä maksaa
ja niillä rahoilla lapsi heroïinia ostaa.*

Älkää kysykö, mistä johtuu väkivalta! Älkää kysykö, mistä johtuu päihdeongelma!

(Pelle Miljoona)

3 POIKKISEKTORISTA YHTEISTYÖTÄ RAKENTAMASSA

YTKP-projektin ensimmäisenä tavoitteena oli *poikkisektorisen yhteistyön kehittäminen Hämeenlinnan seudulla*. Tarkoituksena oli luoda uudenlaisia toimintamalleja ja käytäntöjä, jotka parantavat yhteistyötä asiakkaiden sekä julkisen ja kolmannen sektorin toimijoiden välillä. Ko. tavoitteen perusteluja ja tärkeyttä on käsitelty alaluvussa 2.2.

Olellainen, mutta usein liian vähän pohdittu kysymys projekteissa liittyy siihen, mitä todellista *hyötyä* projektin läpiviemisestä toivotaan ja tiedetään koituvan. Tämän vuoksi YTKP-projektin ensimmäinen tavoite asetettiin tarkoituksella juuri sellaiseksi, että

- sille on todellista *tarvetta*
- siihen on *realistiset mahdollisuudet* päästä
- jo pelkästään sitä kohden pyrkiminen *käynnistää* monia reaalimaailmaan heijastuvia *myönteisten muutosten* kehiiä.

Poikkisektorisen yhteistyön kehittäminen hyödytti konkreettisesti ensinnäkin syrjäytyneitä ja syrjäytymisvaarassa olevia *nuoria*. Kehittämistyöllä pyrittiin nimittäin olemassa olevien resurssien ja vaikutusmahdollisuuksien puitteissa muun muassa

- *yksinkertaistamaan* nuorille tarjottavien palveluiden sekavaa viidakkoa
- *parantamaan* palveluiden saatavuutta, lähestyttävyyttä ja laatua.

Toisaalta projektista oli hyötyä nuorten kanssa työskenteleville *järjestöille ja julkisen sektorin toimijoille* siten, että poikkisektorisen yhteistyön kehittämisen seurauksena hyvinvointialan toimijat muun muassa

- saivat mahdollisuuksia pysähtyä *pohtimaan* omaa rooliansa ja toimintaansa palvelujärjestelmässä
- pystyivät *tekemään* omaa toimintaansa *tunnetuksi* yhteistyökumppaneille ja samalla *tutustumaan* muiden palveluntarjontaan
- kykenivät *synkronoimaan* toimintaansa, poistamaan päällekkäisyyksiä ja aukkopaiikkoja sekä *orientoitumaan ja valmistautumaan* yhdessä tuumin tulossa olevaan tilaaja-tuottaja -malliin ja elämäntapaajatteluun.

Tässä luvussa tullaan tarkastelemaan lähemmin sitä, millä tavoin poikkisektorista yhteistyötä pyrittiin ja missä määrin sitä onnistuttiin kehittämään Hämeenlinnan seudulla projektin aikana (alaluku 3.1). Toisaalta jatkossa käsitellään myös sitä, mitkä seikat hankaloittivat projektin ensimmäisen tavoitteen saavuttamista (alaluku 3.2).

3.1 Yhteisvoimin kohti poikkisektorista yhteistyötä

Oli haastavaa saattaa yhteen tahoja, joilla on usein melko rajatut taustafilosofiat, toiminta-alueet, kohderyhmät ja tehtävät – ja jotka ovat lisäksi tottuneet työskentelemään eriytyneesti. *Poikkisektorista yhteistyötä* pyrittiin siitä huolimatta *rakentamaan* YTKP-projektin aikana monin tavoin Hämeenlinnan seudulla. Ensimmäiseen tavoitteeseen pyrittiin

- *järjestämällä* säännöllisesti *seminaareja*, joihin kutsuttiin harkitun monipuolisesti syrjäytymisen vastaista työtä tekeviä yhteistyökumppaneita
- *osallistamalla* itse erilaisiin *kehittämishankkeisiin ja tekemällä kiinteää yhteistyötä* muiden sellaisten projektien kanssa, joiden tavoitteet olivat samansuuntaisia kuin YTKP-projektilla.

Projektin aikana järjestettiin yhteensä *viisi seminaaria*, joiden teemat tukivat ensisijaisesti projektin ensimmäistä tavoitetta, poikkisektorisen yhteistyön rakentamista. Seminaareista neljä ensimmäistä oli suunnattu nimenomaan sellaisille Hämeenlinnan seudun toimijoille, jotka työskentelevät syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kanssa. Nämä seminaarit toteutettiin yhteistyössä HAMK:n Hyvinvointialan KT-keskuksen kanssa, jolta oli ostettu asiantuntijapalveluita tilaisuuksien järjestämiseen. Syksyllä 2008 järjestetty viides seminaari oli puolestaan tarkoitettu edellisiä laajemmin kaikille lähiseudulla toimiville hyvinvointialan järjestöille ja virkamiehille sekä poliittisille päättäjille. Päävastuu tämän ”Järjestöt voimavarana uudistuvassa Hämeenlinnassa” -tulevaisuusfoorumin toteutuksesta oli Hämeenlinnan Setlementin Osallisuutta Yhdessä -projektilla eli OSUMA-projektilla, mutta YTKP-projekti oli alusta alkaen kiinteästi mukana tapahtuman suunnittelussa, markkinoinnissa, toteutuksessa ja rahoituksessa.⁹ Taulukossa 1 on esitelty tiivistetysti nämä viisi seminaaria ajankohtineen, kohderyhmineen, tavoitteineen ja osallistujamäärineen.

⁹ Viidennen seminaarin ideointiin ja toteutukseen osallistuivat OSUMA- ja YTKP-projektin lisäksi myös Hämeenlinnan Mielenterveysyhdistys HÄMI ry, Hämeenlinnan Seudun Kehitysvammaisten Tuki ry, Hämeenlinnan Seudun Nuorisosannot ry, Hämeenlinnan Sininauha ry, Kanta-Hämeen Perhetyön Kehittämisyhdistys ry ja Omaiset Mielenterveystyön Tukena, Kanta-Häme ry.

Seminaari	Ajankohta ja paikka	Kohderyhmä ja tavoite	Osall. määrä
1. Kehittämisen paikka - avausseminaari	27.11.2006 klo 13–16 Hämeenlinna, HAMK	Kohderyhmä: Nuorten kanssa toimivat kolmannen sektorin palveluntuottajat. Tavoite: Avata näkökulmia kolmannen sektorin toimijuuteen osana seudullista palveluntuottajien verkostoa. Nostaa esille nuorten kanssa työtä tekevien toimijoiden ajankohtaisia haasteita ja odotuksia.	23
2. YTKP-projektin II koulutusiltapäivä	5.3.2007 klo 12–16 Hämeenlinna, HAMK	Kohderyhmä: Nuorten kanssa toimivat kolmannen sektorin palveluntuottajat. Tavoite: Lisätä tietoutta ja antaa käytännön ohjeistusta omien palvelujen tuotteistamisesta. Tarjota kolmannen sektorin palveluntuottajille mahdollisuus vaihtaa kokemuksia ja kehittää omaa toimintaansa.	25
3. YTKP-projektin III koulutusiltapäivä	5.11.2007 klo 12–16 Hämeenlinna, HAMK	Kohderyhmä: Nuorten kanssa toimivat kolmannen sektorin palveluntuottajat. Tavoite: Herättää keskustelua ja antaa tietoa palvelunohjauksesta ja verkostotyöstä. Esitellä digitaalisen portfolion mahdollisuuksia.	21
4. Tulevaisuusfoorumi – yhteistyön mahdollisuudet	7.4.2008 klo 12–16 Hämeenlinna, HAMK	Kohderyhmä: Syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kanssa toimivat palveluntuottajat. Tavoite: Osaamisen ja asiantuntijuuden jakaminen sekä yhteistyön kehittäminen.	29
5. Järjestöt voimavarana uudistuvassa Hämeenlinnassa	23.10.2008 klo 13–16 Hämeenlinna, Raatihuone	Kohderyhmä: Hyvinvointialan virkamiehet ja järjestöt sekä poliittiset päättäjät. Tavoite: Järjestöjen roolin, toiminnan ja merkityksen kartoittaminen sekä tulevaisuuden rakentaminen uudessa kunnassa.	66
Yhteensä			164

TAULUKKO 1. YTKP-projektin aikana järjestetyt seminaarit

Vaikka seminaarien teemat vaihtelivat, perustavoite pysyi kuitenkin samana: *yhteisen foorumin tarjoaminen hyvinvointialan toimijoille*, jotta heille avautuu mahdollisuus

- *tavata muita*, oman toiminnan ja asiakkaiden kannalta tärkeitä yhteistyökumppaneita
- *saada* päivitettyä *tietoa* muista toimijoista ja uusista työkäytännöistä
- *reflektoida* olemassa olevan verkoston vahvuuksia, heikkouksia, haasteita ja mahdollisuuksia
- *arvioida* omaa osaamista, toimintaa, vaikuttavuutta ja asemaa verkostossa
- *parantaa* ja *järkipäristää* omaa toimintaa ja yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa
- *rakentaa* yhdessä asiakas-, tarve- ja voimavarakeskeistä *tulevaisuutta*
- *valmistautua* yhdessä tulevaan kunta- ja palvelurakennemuutokseen, tilaaja-tuottaja -malliin ja elämänkaariajatteluun.

Seminaarien käytännön toteutuksessa noudatettiin toimintafilosofiaa, joka perustui asiantuntijakeskeisen tiedonvälittämisen sijasta osallisuuteen, valtaistumiseen, vuorovaikutuksellisuuteen ja kyseenalaistamiseen, kokemusten, osaamisen ja näkemysten jakamiseen, yhdessä olemiseen, tekemiseen ja oppimiseen sekä tulevaisuuden yhteiseen rakentamiseen. Näihin seminaareihin osallistui virallisten tietojen mukaan yhteensä 164 hyvinvointialan asiantuntijaa. Heiltä saadun palautteen mukaan seminaareissa oli parasta se, että ne tarjosivat työntekijöille tilaisuuden päivittää omia tietojaan, taitojaan ja näkemyksiään, tavata muita saman alan asiantuntijoita, vaihtaa kuulumisia ja tutustua heidän työhönsä sekä pysähtyä avoimin mielin ja rakentavan kriittisesti pohtimaan ja työstämään hyvinvointialan toimintaa ja tulevaisuutta.

Seminaarien ja jokapäiväisen verkostotyön ohella poikkisektorista yhteistyötä pyrittiin rakentamaan kiinteässä *vuorovaikutuksessa muiden vastaavien hankkeiden ja toimintojen kanssa*. YTKP-projektin tavoitteiden kannalta pitkäaikaisia ja hedelmällisiä yhteistyökumppaneita ja verkostoja olivat muun muassa

- Hämeenlinnan Setlementin *OSUMA-projekti*
- Järjestötyöntekijöiden *vertaistyönohjausryhmä*
- Koulutuskeskus Tavastian ”*Yrittäjyyden haasteet liikkuvilla työmarkkinoilla – kolmas sektori palveluyrittäjänä*” -projekti
- *Avaintyöntekijäryhmä*.

YTKP-projektin aikana tehtiin paljon yhteistyötä RAY:n rahoittaman, Hämeenlinnan Setlementin hallinnoiman ja Heli Laurikaisen vetämän *OSUMA-projektin* kanssa. Yhteistyö oli antoisaa, sillä vuosina 2005–2008 toteutetun OSUMA:n tavoitteet olivat monilta osin samansuuntaiset kuin YTKP-projektilla. OSUMA-projektissa oli tarkoitus luoda Hämeenlinnan seudulle toimintamalleja, jotka

- lisäävät tietoa järjestökentässä tehtävästä työstä
- edistävät järjestöjen välistä yhteistyötä
- vahvistavat järjestötyön asemaa
- lisäävät järjestötyöntekijöiden hyvinvointia ja osaamista (Laurikainen 2008).

Näitä ja samalla myös YTKP-projektin tavoitteita kohti päästiin järjestämällä yhteistyössä eri järjestöjen kanssa toimintaa ja tapahtumia hyvinvointialan työntekijöille ja asiakkaille, lisäämällä toimijoiden välistä vuoropuhelua ja tietoutta järjestöjen tekevästä työstä sekä kehittämällä uudenlaisia yhteistyön ja tiedottamisen tapoja. Osoitukseksi tiiviistä yhteistyöstä OSUMA:n kanssa oli myös se, että YTKP-projektin työntekijät kuuluivat OSUMA:n ohjausryhmään sekä järjestötyöntekijöistä koottuun vaikuttamisryhmään, joka osallistui muun muassa ”Järjestöt voimavarana uudistuvassa Hämeenlinnassa” -seminaarin valmistelutyöhön.¹⁰

YTKP-projektin työntekijät osallistuivat kiinteästi myös OSUMA-projektin aikana kehitettyyn, sosiaali- ja terveystieteiden järjestöjen palkatuille työntekijöille tarkoitettuun *vertaistyönohjaukseen*. Vertaistyönohjaus on

- vapaaehtoisuuteen perustuvaa
- avointa osallistumista, sitoutumista ja jakamista edellyttävää
- tavoitteellista ja ohjattua
- maksutonta ja luottamuksellista toimintaa.

Vertaistyönohjaus ei pyri kilpailemaan ammattimaisen työnohjauksen kanssa, mutta sen avulla voidaan tarjota – usein oman onnensa varaan jääville – järjestötyöntekijöille tukea, virkistystä ja verkostoitumismahdollisuuksia sekä tilaisuuksia pysähtyä pohtimaan oman työn epäkohtia, vahvuuksia ja mahdollisuuksia. YTKP-projektin kahden työntekijän kanssa samaan, vuosina 2007–2008 kokoontuneeseen vertaistyönohjausryhmään kuului kaikkiaan kymmenkunta työntekijää muutamasta paikallisesta järjestöstä. Ryhmä kokoontui noin 1–2 kuukauden välein kulloinkin vetovastuussa olevan järjestön omissa tai muuten tilaisuuden luonteeseen sopivissa tiloissa. Kokoontumiskertojen teemat nostettiin yhteisesti keskustellen arjen työstä, tarpeista ja vahvuuksista, kuten voi nähdä esimerkiksi seuraavista, vuosina 2007–2008 läpikäytyistä aihealueista: ”oman työn rajaaminen”, ”yhteistyön ja jakamisen uudet keinot”, ”työssä jaksaminen”, ”fyysinen hyvinvointi” sekä ”toimintatapojen kirjaaminen ja mallintaminen”.

Heli Laurikaisen hienosti luotsaaman OSUMA-projektin puitteissa kerätyn palautteen mukaan tällainen toiminta on työntekijöiden, yhdistysten ja sitä kautta myös asiakkaiden kannalta hyödyllistä, sillä vertaistyönohjaus

- tarjoaa osallistujille virkistystä ja vertaistukea
- lisää heidän työssä jaksamistaan ja hyvinvointiaan
- auttaa heitä saamaan ajanmukaista tietoa alueen muista toimijoista ja palveluntarjonnasta sekä päivittämään omia ajattelun- ja toimintamallejaan
- vähentää heidän tunnettaan siitä, että järjestötyöntekijät joutuvat usein tekemään työtään yksin, ilman kollegiaalista tukea. (Laurikainen 2008.)¹¹

¹⁰ OSUMA:sta tarkemmin mm. ”Yhdistykset tiedottaa” -sivustolla (<http://www.yhdistykset.tiedottaa.net>).

¹¹ Yksityiskohtainen kuvaus vertaistyönohjauksesta löytyy Stakesin, FinSoc:n ja Sosiaaliportin yhteiseltä ”Hyvä Käytäntö” -sivustolta (<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/hk/kaytannot/vertaistyönohjaus/>).

Erityisesti vuoden 2008 aikana tehtiin tiivistä yhteistyötä Koulutuskeskus (= KK) Tavastian kanssa. Sen lisäksi, että digitaalista portfolioa kehoitettiin joidenkin opiskelijoiden, opiskelijaryhmien ja työntekijöiden kanssa, YTKP-projekti linkittyi monin tavoin KKTavastian ”Yrittäjyyden haasteet liikkuvilla työmarkkinoilla – kolmas sektori palveluyrittäjänä” -projektiin. Kyseisen hankkeen tavoitteena oli tukea palveluyrittäjyyttä kolmannella sektorilla, kehittää kolmannelle sektorille suunnattavaa oppilaitos- ja työntekijäosaamista sekä levittää hyviä käytäntöjä. Koska edellä mainitussa projektissa tavoitteet olivat samansuuntaiset YTKP:n kanssa, yhteistyöstä hyötyivät molemmat osapuolet. YTKP-projektin loppumetreillä yhteistyötä ryhdyttiin rakentamaan myös KKTavastian tuoreen, elokuussa 2008 käynnistyneen ”Ohjausta ammattiin” -hankkeen kanssa.

YTKP-projekti oli kiinteästi mukana myös *Avaintyöntekijätoiminnassa*, jota oli lähdetty kehittämään Hämeenlinnassa vuosina 2002–2005 toteutetun valtakunnallisen ”Yhteistyössä Rikoksettomaan Elämään (YRE)” -hankkeen aikana.¹² Avaintyöntekijäverkosto muodostuu useista hyvinvointialan työntekijöistä, jotka työskentelevät kukin tahollaan ja tavallaan syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien asiakkaiden hyväksi.¹³ Jokainen avaintyöntekijä on alueellisen hyvinvointipalvelutarjonnan tuntija ja samalla kyseisiä palveluja tarvitsevan asiakkaan *luottohenkilö*. Avaintyöntekijän *tehtävänä* on muun muassa

- tulla riittävän lähelle asiakasta ja hänen arkeaan
- tunnistaa asiakkaan palvelutarpeet, motiivit ja motivaatio
- kartoittaa asiakkaan tarpeiden edellyttämät ensisijaiset palvelukumppanuudet
- välittää laadukkaan ja tuloksellisen auttamisen kannalta tarvittavia, asiakasta koskevia tietoja avaintyöntekijäverkostossa
- toimia asiakkaan ”saattaen vaihtajana” verkostotapaamisissa, kunnes asiakas on kiinnittynyt kunnolla hänen tarpeisiinsa parhaiten vastaaviin palveluihin
- kokoontua muiden avaintyöntekijöiden kanssa säännöllisesti kehittämään yhteiselle asiakasryhmälle suunnattujen palveluiden laatua ja saatavuutta.

Kuten voi nähdä, avaintyöntekijämallin *etuna* on

- asiakas- ja tarvelähtöisyyden korostuminen organisaatio- ja tarjontakeskeisyyden sijasta
- turhan byrokratian, päällekkäisen työn ja asiakkaan luukulta toiselle juoksuttamisen karsiutuminen
- palvelutarjonnan järjkeräistyminen ja eri palvelujen synkronoituminen.

¹² YRE-hankeessa etsittiin nykyistä vaikuttavampia keinoja rikosseuraamusjärjestelmän piiriin joutuneiden nuorten ja nuorten aikuisten elämänhallinnan parantamiseksi. YRE-hanketta on esitelty tarkemmin muun muassa hankkeen loppuraportissa ”Yhteistyöllä palveluketjuun” (2005).

¹³ Hämeenlinnan seutukunnalla avaintyöntekijöitä on tällä hetkellä mukana seuraavista toimipaikoista: Hämeenlinnan A-klinikkatoimi, Hämeenlinnan Itäinen ja Läntinen lähiökeskus, Hämeenlinnan Sininauhary, Hämeenlinna-Vanajan seurakunnan diakoniatyö, Hämeen Mokia ry, Kriminaalihuoltolaitoksen Hämeenlinnan aluetoimisto, Kris-Suomi ry:n Hämeenlinnan toimipiste ja NäytönPaikka ry.

Lisäksi on syytä huomata, että avaintyöntekijämalli tulee ajan myötä paitsi lähemmäksi kansalaisuuden ja osallisuuden ydintä, myös huomattavasti halvemmaksi kuin nykyinen eriytynyt, byrokraattinen ja organisaatiolähtöinen toimintakulttuuri. Tarvitaan vain hieman asenteiden ja arkisten työtapojen päivittämistä, halua tehdä nykyistä tiiviimpää ja asiakkaan kokonaistilanteen paremmin huomioon ottavaa yhteistyötä toisten työntekijöiden kanssa sekä jo valmiiksi olemassa olevien resurssien uudelleen organisointia tukea tarvitsevien ihmisten tarpeista käsin.

Poikkisektorista yhteistyötä pyrittiin lisäämään ja kehittämään myös *ottamalla osaa* lukuisiin *verkostoitumista ja yhteistyötä seutukunnalla edistäviin tapaamisiin, seminaareihin ja koulutuksiin*. YTKP-projektin työntekijät osallistuivat vuosina 2006–2008 muun muassa seuraaviin, projektin tavoitteiden saavuttamista tukeviin tilaisuuksiin:

- Tekesin Sähköiset innovaatiot sosiaali- ja terveysalalla -arviointiseminaari (Tampere)
- Pikassoksen Työkaluja arviointiin -koulutus (Tampere)
- Valtakunnalliset päihdepäivät (Jyväskylä ja Helsinki)
- Stakesin Hyvät Käytännöt -miniseminaari (Helsinki)
- Tiedon virtaa -koulutus (Helsinki)
- Takuu-Säätiön takauskoulutus (Helsinki)
- Ehkäisevän päihdetyön seminaari (Hämeenlinna)
- Lapsi ja perheväkivalta -koulutus (Hämeenlinna)
- Traumamat lapsuudessa ja nuoruudessa -koulutus (Hämeenlinna)
- Onnistuvat opit -hankkeen seminaari (Hämeenlinna)
- Seudullinen yhdistystoiminnan ja vapaaehtoistyön tulevaisuusfoorumi (Hämeenlinna)
- Yrittäjyyden haasteet liikkuvilla työmarkkinoilla – Kolmas sektori palveluyrittäjänä -seminaari (Hämeenlinna)
- Ohjausta ammattiin -hankkeen työseminaari (Hämeenlinna)
- Järjestöjen päivä (Hämeenlinna)
- Nuorten tuetut opinpolut -ohjelman seminaari (Hämeenlinna).

Lisäksi YTKP-projektin työntekijät osallistuivat moniin muihin edellä mainittuja pienempiin, muun muassa Hämeenlinnan kaupungin ja Hämeenlinnan seudun hyvinvointialan toimijoiden järjestämiin tapaamisiin, tutustumiskäynteihin, seminaareihin ja koulutuksiin. Joihinkin tilaisuuksiin projektin työntekijät osallistuivat tavallisina kuuntelijoina, mutta useimmissa tapauksissa heillä oli huomattavasti aktiivisempi rooli muun muassa projektin ja digitaalisen portfolion esittelijöinä.

3.2 Poikkisektorisen yhteistyön haasteet

Kuten edeltä tuli ilmi, YTKP-projektin aikana tehtiin paljon työtä sen eteen, että hyvinvointialan toimijoiden välinen poikkisektorinen yhteistyö olisi lisääntynyt Hämeen-

linnan seudulla. NäytönPaikka ry:n, YTKP-projektin, OSUMA-projektin ja monien muiden yhteistyökumppaneiden vankasta tahtotilasta ja kovasta yrityksestä huolimatta *avoimen, rakentavan kriittisen ja uutta luovan vuoropuhelun avaaminen sekä pysyvän ja arjessa ilmenevän yhteistyön rakentaminen olivat kuitenkin yllättävän haastavia tehtäviä.* Vaikka julkisen ja kolmannen sektorin yksittäiset työntekijät ja toimijat tietävät ja myöntävät, että nykyisen toimintakulttuurin muutokselle on tarvetta, YTKP-projektin aikana huomattiin, että *poikkisektorisen yhteistyön kehittämiseksi hyvinvointialalla löi kapuloita rattaisiin* ainakin seuraavat, yhä edelleen yllättävän monissa yhteyksissä päätään nostavat epäkohdat:

- hyvinvointialan laaja-alaisuus, eriytyneisyys sekä organisaatio- ja tarjontakeskeisyys
- julkisen sektorin byrokraattisuus, hierarkkisuus, eriytyneisyys ja valju suhtautuminen kolmannen sektorin tuottamaan palvelutarjontaan
- kolmannen sektorin pirstaleisuus, kapea-alaisuus ja projektimaisuus sekä tavoitteiden, kohderyhmien, toimintatapojen, yhteistyön ja työnjaon jäsentymättömyys ja heterogeenisuus
- kunta- ja palvelurakennemuutoksen aiheuttama sekaannus ja epävarmuus
- hyvinvointivaltion asteittainen purkaminen sekä liike-elämän lainalaisuuksien ja oppien keinotekoinen siirtäminen hyvinvointialalle. (Ks. tarkemmin alaluku 2.2; ks. myös Heikkala 2008.)

Edellä esitetystä, poleemisessa mielessä varsin kovasanaisesta kriittisestä huolimatta hyvinvointialalta löytyy paitsi tarvetta, myös aitoa ja laaja-alaista kiinnostusta poikkisektorisen yhteistyön lisäämiselle. Vaikka ajankohta ja olosuhteet eivät olleet parhaita mahdollisia esimerkiksi kunta- ja palvelurakennemuutoksen aiheuttaman epävarmuuden vuoksi, *projektin aikana onnistuttiin ensimmäisen tavoitteen mukaisesti*

- *saattamaan yhteen* toisistaan erillään työskenteleviä hyvinvointialan toimijoita
- *nostamaan yhteisen keskustelun ja kehittämisen kohteiksi* hyvinvointialan toimijoita koskevia epäkohtia, hyviä käytäntöjä ja mahdollisuuksia
- *kannustamaan* toimijoita nykyistä tiiviimpään ja luontevampaan, asiakkaiden ja työntekijöiden hyväksi koituvaan poikkisektoriseen yhteistyöhön.

3-vuotisen YTKP-projektin aikana pystyttiin vakuuttamaan yhteistyökumppaneita poikkisektorisen yhteistyön hyödyllisyydestä ja välttämättömyydestä sekä tarjoamaan heille joitain malleja keskinäisen yhteistyön kehittämiseksi. Sopii vain toivoa, että tämä hyvin käyntiin lähtenyt yhteistyö syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kanssa työskentelevien toimijoiden välillä jatkuisi yhtä aktiivisena myös YTKP-projektin päättymisen jälkeen.

Sunday Morning Coming Down

*Well, I woke up Sunday morning
with no way to hold my head, that didn't hurt.
And the beer I had for breakfast
wasn't bad so I had one more for dessert.
Then I fumbled in my closet through my clothes
and found my cleanest dirty shirt.
Then I washed my face and combed my hair
and stumbled down the stairs to meet the day.*

*I'd smoked my mind the night before
with cigarettes and songs I'd been pickin'.
But I lit my first and watched a small kid
playin' with a can that he was kickin'.
Then I walked across the street
and caught the Sunday smell of someone's fryin' chicken.
And it took me back to something
that I'd lost somewhere, somehow along the way.*

*On a Sunday morning sidewalk
I'm wishin' Lord that I was stoned.
'Cause there's something in a Sunday
that makes a body feel alone.
And there's nothing short of dyin'
that's half as lonesome as the sound
of a sleeping city sidewalk
and Sunday morning comin' down.*

*In the park I saw a daddy
with a lad and little girl that he was swingin'.
And I stopped beside a Sunday school
and listened to the songs they were singin'.
Then I headed down the street
and somewhere far away a lonely bell was ringin'.
And it echoed through the canyons
like the disappearing dreams of yesterday.*

(Kris Kristofferson)

4 TYÖVÄLINEENÄ DIGITAALINEN PORTFOLIO

Maailmassa on markkinoita noin viidelle tietokoneelle.

(IBM:n pääjohtaja Thomas Watson, 1943)

NäytönPaikka ry:n tavoitteena on parantaa Hämeenlinnan seudulla asuvien syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten mahdollisuuksia osallistua, työllistyä ja kuntoutua takaisin yhteiskuntaan. Samaan päämäärään pyrittiin myös RAY:n rahoittaman ja NäytönPaikka ry:n hallinnoiman, vuosina 2006–2008 toteutetun YTKP-projektin aikana kahta, projektin tavoitteiksikin asetettua strategiaa käyttäen:

- lisäämällä ja parantamalla hyvinvointialan toimijoiden keskinäistä, viimekädessä nuorten hyväksi koituvaa poikkisektorista yhteistyötä
- tarjoamalla nuorille ja heidän hyväkseen työskenteleville työntekijöille uudenlaista työvälinettä, *digitaalista portfoliota*. (Ks. tarkemmin alaluku 2.2.)

Edellisessä pääluvussa käsiteltiin ensimmäistä tavoitetta, joten tässä keskitytään tarkastelemaan YTKP-projektin aikana kehitettyä digitaalista portfoliota. Käsillä oleva luku muodostuu siten, että aluksi käydään läpi digitaalisen portfolion sisältöjen ja teknisen toteutuksen suunnittelua ja luomista (alaluku 4.1). Sen jälkeen esitellään portfolion keskeisiä sisältöjä (alaluku 4.2) ja kuvataan sen käytännön testaamista ja kehittämistä (alaluku 4.3). Luvun lopussa arvioidaan – kerätyn aineiston ja saatujen kokemusten pohjalta – portfolion vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja laajempaa merkitystä (alaluku 4.4).

4.1 Digitaalisen portfolion suunnitleminen ja luominen

Kuten luvusta 3 tuli ilmi, projektin ensimmäinen tavoite, poikkisektorisen yhteistyön kehittäminen osoittautui Hämeenlinnan seudun kunta- ja palvelurakennemuutoksen vuoksi perin hankalaksi saavuttaa yksittäisen projektin käytettävissä olevilla resursseilla ja vaikutusmahdollisuuksilla. Sen vuoksi *projektin voimavarat kohdistettiin vuoden 2007 loppupuolelta lähtien ensisijaisesti digitaalisen portfolion testaamiseen, jatkokehittelyyn ja käyttöönottoon*. Tähän strategiseen linjaukseen vaikutti suuresti kokemukset siitä, että nuoret ja heidän kanssaan työskentelevät julkisen ja kolmannen sektorin toimijat suhtautuivat erittäin innostuneesti digitaalisen portfolion ideaan ja toteutukseen. *Digitaalinen portfolio* voidaan lyhyesti määritellä seuraavasti:

Digitaalinen portfolio on uutta teknologiaa hyödyntävä, internet-pohjainen ja asiakkaan elämäntilanteen, tarpeet ja voimavarat huomioon ottava työväline, jonka avulla syrjäytyneen tai syrjäytymisvaarassa olevan nuoren on helppo pysähtyä pohtimaan ja työstämään omaa elämäänsä ja tulevaisuuttansa.

Samalla digitaalinen portfolio on *nuorten kanssa työskenteleville toimijoille* uudenlainen, ajanmukainen *lisätyöväline*, jonka avulla he pystyvät konkreettisesti

- *tukemaan* nuorten kasvua ja elämänhallintaa
- *kohtaamaan* uudella tavalla *nuoria* heille tutussa, virtuaalisessa toimintaympäristössä
- *saamaan* monipuolista ja asiakkaiden itsensä näköistä, sosiokulttuurista todellisuutta kuvaavaa *tietoa* nuorista
- *päivittämään* omia työmenetelmiään, tietojaan ja asenteitaan sekä *verkostoitumaan* entistä tiiviimmin muiden työntekijöiden kanssa.

Digitaalinen portfolio on helppokäyttöinen, RAY:n myöntämän rahoituksen ansiosta ilmainen ja kaikille tukea tarvitseville avoin internet-palvelu, joka on helposti saatavilla. Portfoliota pääsee nimittäin käyttämään käyttäjätunnuksen ja salasanan saatuaan lähes miltä tahansa tietokoneelta, jossa vain on internet-yhteys: kotitietokoneelta, tukihenkilön työkoneelta, oppilaitoksen atk-luokasta, kirjaston yleisökoneelta. Digitaaliselle portfoliolle on vuokrattu omaa palvelintilaa ja se löytyy ainakin raportin kirjoittamishetkellä osoitteesta: <http://www.portfolio.naytonpaikka.fi>.

YTKP-projektin aikana luotua sähköistä työvälinettä kutsuttiin alusta saakka nimellä ”digitaalinen portfolio”, sillä se kuvaa osuvasti ja ammatillisessa mielessä täsmällisesti sen perimmäistä olemusta ja toteutustapaa: nuoret kokoavat tietotekniikkaa hyväksi käyttäen (digitaalinen) yhteen ja pohtivat itseään koskevia asioita (portfolio). Vaikka ”digitaalinen portfolio” on käsitteparina varsin ymmärrettävä hyvinvointialan työntekijöille, sitä voidaan oikeutetusti myös *kritisoida*, kuten näkyy seuraavasta, digitaaliseen portfolioon tutustuneen *työntekijän* (= T) kommentista:

Nimen kyllä muuttaisin: digitaalinen portfolio kuulostaa kovin teennäiseltä ja viralliselta (ja vähän hienostelevalta). Ei oikein houkuttele käyttämään, jos asiakasnäkökulmasta tätä pohtii. Joku kiva ja silti kuvaava lyhyt nimi olisi paljon parempi! (T1.)

Vaikka ”digitaalinen portfolio” -ilmauksesta päätettiin tarkkuutensa vuoksi pitää kiinni virallisissa yhteyksissä projektin loppuun asti, käytännössä siitä puhuttiin esimerkiksi *NäytönPaikka-internetpalveluna* tai vielä kansantajuisemmin *-nettipalveluna*. Suunnitelmissa onkin, että digitaaliselle portfoliolle annetaan jatkossa esimerkiksi asiakkailta ja yhteistyökumppaneilta kerättävien ehdotusten pohjalta jokin houkuttelevampi ja iskevämpi, mutta samalla yhtä kuvaava nimi.

Idea digitaalisen portfolion rakentamisesta virisi alkujaan syrjäytyneiden nuorten kanssa toimivien työntekijöiden yhteisestä havainnosta, että hyvinvointialalla käytetään yhä edelleen liian vähän hyödyksi uuden teknologian tarjoamia mahdollisuuksia – johtuen ehkä huonoista kokemuksista, kalliiksi ja toimimattomiksi osoittautuneista ohjelmitoista, tietämättömyydestä ja resurssien puutteesta. Koska tarvittava teknologia on kuitenkin ollut myös hyvinvointialan toimijoiden saatavilla viimeiset 5–10 vuotta, voidaan otaksua, että suurimmat esteet löytyvät viimekädessä asennepuolelta: persoonatto-

maksi, tehokkuuteen pakottavaksi ja välineellistäväksi mielletyn tekniikan pelätään karsivan ihmisten välistä suoraa vuorovaikutusta ja pahimmillaan jopa vähentävän työntekijöiden tarvetta. Koska edellä mainitun kaltaiset pelot ovat voittopuolisesti perusteettomia, NäytönPaikka ry päätti vastata ajanmukaisesti, todellisiin ja nimenomaan *asiakkailta itseltään nouseviin tarpeisiin*. Niinpä NäytönPaikka ry haki rahoitusta YTKP-projektille, jonka puitteissa ryhdyttiin suunnittelemaan uudenlaisia, tietotekniikkaan maltillisessa määrin nojautuvia tapoja auttaa syrjäytyneitä ja syrjäytymisvaarassa olevia nuoria. Tältä pohjalta lähdettiin vuonna 2006 suunnittelemaan digitaalista portfolioa.

Digitaalisen portfolion *suunnittelun ja rakentamisen* kannalta ratkaisevat kysymykset liittyivät projektin alkuaikoina nimenomaan digitaalisen portfolion

- *tekniseen toteutukseen*
- *sisältöön*.

Koska NäytönPaikka ry:ltä, projektin työntekijöiltä tai läheisiltä yhteistyötahoilta ei löytynyt riittävästi tietoteknistä osaamista, digitaalisen portfolion *teknisessä toteutuksessa* päätettiin suosiolla turvautua ict-alan ammattilaisiin. Koska palveluiden ostaminen alan yksityisiltä yrityksiltä olisi tullut kalliiksi, konsultaatioapua haettiin Hämeen ammattikorkeakoululta. Tiedustelujen ja neuvottelujen jälkeen tultiin siihen tulokseen, että digitaalisen portfolion tekninen toteutus kannattaa niin taloudellisessa, teknisessä, pedagogisessa kuin sisällöllisessä mielessä tilata *HAMK:n Riihimäen yksikön Teknologiateollisuuden KT-keskukselta*. Kyseisessä KT-keskuksessa, mediatekniikan koulutusohjelman yhteydessä toimii nimittäin *Mediatekniikan Verstaas*, joka on erikoistunut digitaalisen median projekteihin. HAMK:n kanssa solmittiin projektisopimus, minkä pohjalta digitaalisen portfolion teknisestä rakentamisesta (kesällä 2007) ja päivittämisestä (kesällä 2008) ryhtyivät huolehtimaan erittäin asiantuntevasti seuraavat henkilöt Mediatekniikan Verstaalta:

- projekti-insinööri Hanne Voitonon (projektipäällikkö, toimittajan yhteyshenkilö ja toteutuksen pääsuunnittelija)
- opiskelija / mediatyöntekijä Martti Pelttari (www-ohjelmointi)
- opiskelija / mediatekniikan harjoittelija Petri Sainio (Flash-koostaminen).

Edellisten lisäksi tuotannossa olivat vuonna 2007 mukana opiskelija Matti Niemelä (www-ohjelmointi) ja opiskelija Matti Laakso (graafinen suunnittelu ja Flash-koostaminen). Ilman heidän kaikkien ammattitaitoista panosta, asiakaslähtöisyyttä ja motivoituneisuutta portfolion tekninen toteutus olisi varmasti jäänyt heikommaksi – varsinkin kun YTKP-projekti pystyi maksamaan tehdystä työstä varsin niukasti.

Kesällä 2007 tapahtuneesta digitaalisen portfolion teknisestä rakentamisesta sekä kesällä 2008 toteutetusta päivityksestä vastattiin käytännössä hyvin kiinteässä yhteistyössä tilaajan (YTKP) ja toimittajan (HAMK) kesken. *Projektin vastuulla* oli projektisopimuksen mukaan

- osallistua digitaalisen portfolion sisällön ja rakenteen suunnitteluun
- toimittaa kaikki digitaalisen portfolion rakentamisessa ja päivityksessä tarvittavat tekstisisällöt sovitun aikataulun mukaan
- varmistaa, että NäytönPaikka ry:llä on riittävät tekijänoikeudet toimitettuihin materiaaleihin
- varmistaa, että digitaalisen portfolion luomisessa ja käytössä noudatetaan valittavia sääntöjä ja tapoja.

HAMK:n *Teknologiateollisuuden KT-keskuksen vastuulla* oli puolestaan

- suunnitella ja päivittää digitaalista portfoliota yhdessä YTKP-projektin työntekijöiden kanssa asetettujen toiveiden pohjalta
- määrittellä digitaalisen portfolion tekniset ratkaisut
- toteuttaa digitaalisen portfolion tekninen luominen (2007) ja päivitys (2008)
- muokata toivotut sisällöt sivustolle soveltuvaan muotoon
- ohjelmoida ja koostaa digitaalisen portfolion toteutus ja päivitys
- testata digitaalisen portfolion tekninen toimivuus.

Portfolion rakentamisesta ja päivityksestä laadittiin tarkat sopimukset ja aikataulut. On myös syytä huomata, että HAMK oli velvollinen tekemään vain sovitut sisällöt ja muutokset, joten myöhemmin esiin tulleista muutostarpeista piti, periaatteessa, sopia aina erikseen. Käytännössä Mediatekniikan Verstaas oli kuitenkin todella avoin ja joustava yhteistyökumppani. Mediatekniikan Verstaas toiminta on projektiluonteista, joten sieltä ei kuitenkaan pystytty tarjoamaan jatkuvia ylläpitopalveluita. Tämä seikka otettiin huomioon jo suunnitteluvaiheessa painottamalla palvelun ylläpito- ja päivitystyökaluja.

YTKP-projektin perimmäisenä tarkoituksena oli parantaa syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten mahdollisuuksia kiinnittyä takaisin yhteiskuntaan. Sen vuoksi digitaalista portfoliota rakennettaessa haluttiin panostaa erityisen paljon siihen, että siitä tuli paitsi teknisesti, myös nimenomaan *sisällöllisesti* mahdollisimman kiinnostava, toimiva, laadukas, hyödyllinen sekä monipuolinen ja -käyttöinen työväline. Portfolion sisältöä ja rakennetta ryhdyttiin suunnittelemaan heti, kun projekti käynnistyi vuonna 2006. Projektin työntekijät saivat tällöin tukea erityisesti NäytönPaikka ry:n hallitukselta ja projektin ohjausryhmältä, joiden jäsenet ovat vankkoja hyvinvointialan asiantuntijoita (ks. alaluku 2.3). Heidän kanssaan luotiin digitaalisen portfolion keskeisimmät sisällöt, joita muokattiin jatkuvasti nuorilta ja työntekijöiltä saadun palautteen perusteella.

Alusta saakka pidettiin välttämättömänä, että digitaalisessa portfoliossa otetaan mahdollisimman hyvin huomioon ihmiselämän moniulotteisuus ja prosessimaisuus. Sen vuoksi digitaalinen portfolio rakennettiin perus-, näyte- tai arviointiportfolion sijasta *prosessiportfolion* muotoon (ks. Niikko 2000). Prosessimaisuus näkyy erityisesti sitä kautta, että digitaalisessa portfoliossa

- tarjotaan nuorelle monipuolisesti erilaisia itsereflektion välineitä
- selkiytetään, seurataan ja edistetään nuoren kasvua

- nuori tekee portfolioa nimenomaan itse itselleen
- huomioidaan monipuolisesti nuoren ominaispiirteet ja kokemukset, mikä on puolestaan perusta hänen kasvulleen
- tarkastellaan nuoren menneisyyttä ja nykyisyyttä sekä reflektoidaan odotettavissa olevia muutoksia. (Ks. tarkemmin emt., 55–58).

Tämä prosessimaisuus tulee hyvin näkyviin seuraavassa alaluvussa, jossa esitellään digitaaliseen portfolioon sisällytettyjä työkaluja ja keskeisiä sisältöjä.

4.2 Digitaalisen portfolion keskeiset sisällöt

Digitaalisen portfolion sisältöjen luominen ja hiominen oli koko YTKP-projektin ajan kestänyt, jatkuvalla arvioinnilla perustunut prosessi. Tämän kehittämistyön seurauksena portfolion *Omasta osiosta* löytyvät seuraavat – painoteknisistä syistä johtuen mustavalkoisissa – kuvassa 1 näkyvät työkalut:

KUVA 1. Digitaalisen portfolion työkalut

Elämäntilannekartoituksessa nuori voi nopeasti ja helposti, mutta samalla kuitenkin monipuolisesti ja herättelevästi tarkastella tämän hetkistä elämäntilannettaan. Osio pitää sisällään muutamista kysymyksistä koostuvia kysymyssarjoja seuraavista, ihmiselämän keskeisistä elämänalueista:

- ihmissuhteet
- koulutus ja työkokemus
- terveydentila
- asumistilanne
- taloudellinen tilanne
- voimavarat
- harrastukset ja vapaa-ajankäyttö
- tulevaisuus.

Kysymykset ovat teemasta riippuen joko valmiiksi strukturoituja, puolistrukturoituja tai strukturoimattomia. Osa strukturoiduista kysymyksistä on vaihtoehto- ja osavalmintakysymyksiä. Puolistrukturoituihin ja strukturoimattomiin kysymyksiin taas voi vastata niin pitkästi tai lyhyesti kuin haluaa – tai jättää kokonaan vastaamatta. Ylipäätään digitaalista portfoliota voi käyttää vain niiltä osin kuin itselle sopii ja on tarpeellista. Kysymykset on esitetty kaunistelemattomaan ja havahduttavaan, mutta samalla kuitenkin myönteiseen ja kannustavaan sävyyn. Kysymykset on tarkoituksella muotoiltu niin, että *nuori kysyy asioita nimenomaan itse itseltään*, kuten näkyy seuraavista ihmissuhteisiin liittyvistä, autenttisista esimerkeistä:

- *Mitkä ovat tärkeimmät ihmissuhteeni?*
- *Miten kuvailisin ihmissuhteitani?*
- *Onko minulla tarvetta parantaa ihmissuhteitani? [ja jos asiakkaalla on tarvetta parantaa ihmissuhteitaan] Mitä voin tehdä asian hyväksi?*

Yksikön ensimmäistä persoonaa käyttämällä häivyttiin työntekijöiden läsnäolon ja ulkoisen kontrollin tunnetta. Samalla pystyttiin lisäämään nuoren elämänhallinnan ja osallisuuden tunnetta sekä saamaan hänet pohtimaan omaa rooliaan ja vastuutaan. Vastaukset on mahdollista tallentaa suoraan palvelimelle, joten portfolion käyttäjä voi muokata, täydentää ja poistaa niitä milloin vain ja miltä internet-yhteyden omaavalta tietokoneelta tahansa. Sama ominaisuus löytyy portfolion muistakin osioista. Elämäntilannetta koskevat kysymykset auttavat nuorta rakentamaan kokonaiskuvaa paitsi oman elämänsä kipupisteistä, uhkatekijöistä ja tuen tarpeista, myös – mikä tärkeintä – omista vahvuuksistaan, mahdollisuuksistaan ja toiveistaan. Tämä tuli ilmi myös portfoliota testanneiden nuorten (= N) ja työntekijöiden (= T) kommentteista:

Sen [digitaalisen portfolion] avulla voidaan laajasti käsitellä elämänhallintaan ja työhön sekä opiskeluun liittyviä aihealueita (T3).

Omaa elämää on joiltain alueilta helpompi funtsia, kun asiat näkee näytölle kirjoitettuna (N1).

Mun mielestä tosi mielenkiintoinen paikka. Löytyy kaikkee mietittävää ja pohdittavaa elämästä ja itsestä (N3).

On kuitenkin muistettava, että digitaalisen portfolion kaltainen työkalu auttaa hahmotamaan omaa elämää ja mahdollisia tuen tarpeita ainoastaan päällisin puolin, sillä siinä raapaistaan tarkoituksella, asiakasta uuvuttamatta, vain pintaa. Vaikka portfolioon olisi varmasti voinut lisätä enemmän ”*monipuolisempia ja ’syvemälle’ meneviä kysymyksiä, [jotka] antaisivat monipuolisemmin tietoa kokonaistilanteesta*” (T1), on hyvä pitää mielessä myös se, että nuorten elämän ja ongelmien syvälliseen ja analyyttiseen kartoittamiseen ja ratkaisemiseen on kyllä saatavilla lukemattomia muita, yleensä tiettyyn teemaan profiloituneita palveluita ja välineitä.

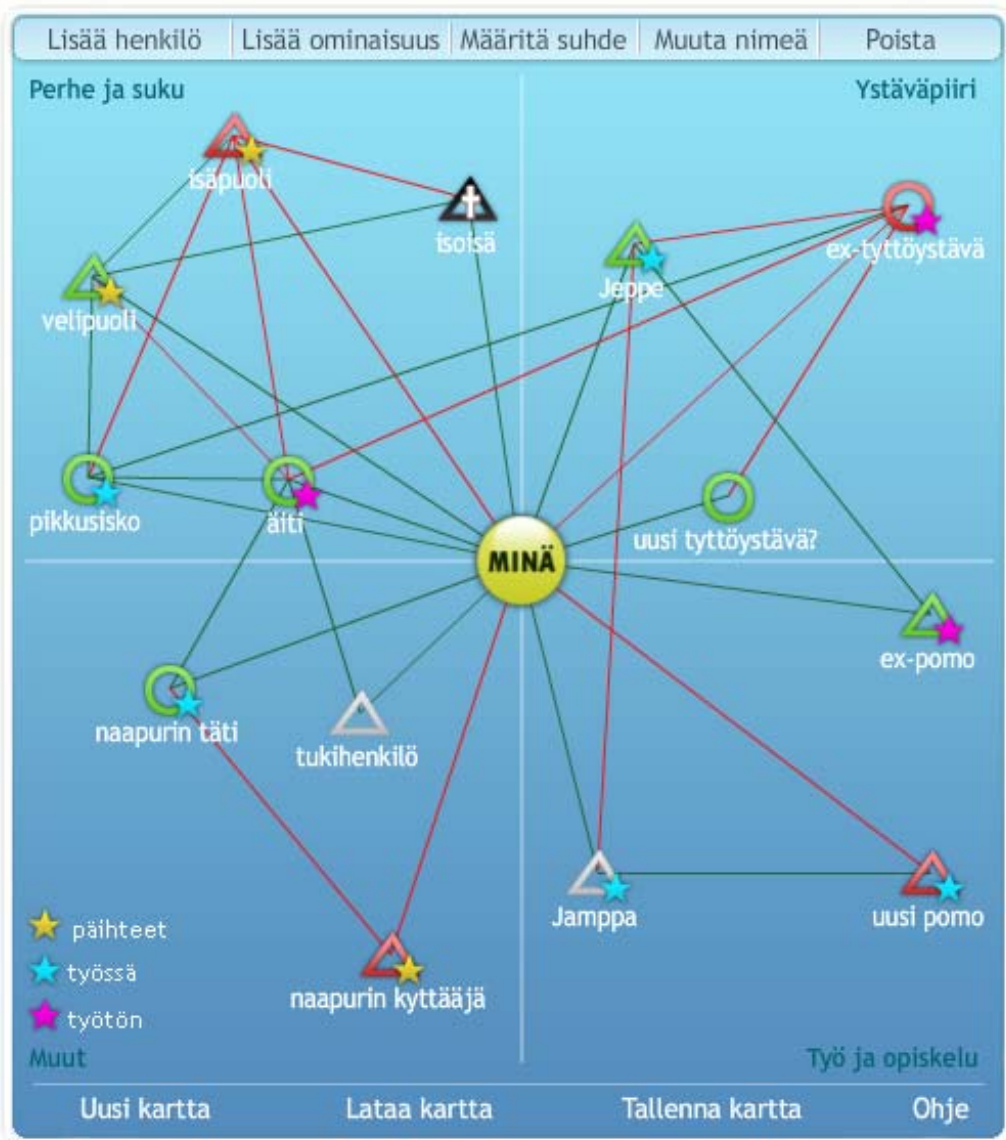
Digitaalisesta portfolioista löytyy toisaalta valmis pohja *ansioluettelolle*. Sen avulla nuori voi helposti laatia itselleen asiallisen ja vakuuttavan, mutta samalla itsensä näköisen CV:n esimerkiksi työnhakua varten. Henkilön perustietojen lisäksi nuori voi halutessaan lisätä ansioluetteloon oman kuvansa ja – vapaasti otsikoiden – tärkeiksi ja hyödyllisiksi katsomiaan asioita ja ansioita kieli- ja atk-aidosta luottamustehtäviin ja sotilasarvosta harrastuksiin. Sähköinen, internet-palvelimelta milloin vain saatavissa ja tulostettavissa oleva ansioluettelo saattaa osoittautua hyödylliseksi esimerkiksi tilanteissa, joissa avoinna oleva työpaikka täytetään ”heti, kun sopiva henkilö löytyy”. Myös ansioluettelo on mahdollista päivittää ja poistaa milloin haluaa. Vaikka monista aikuisista valmis CV-pohja saattaa tuntua tarpeettomalta, nuoret itse kokevat sen erittäin hyödylliseksi, kuten näkyy seuraavista sitaateista:

Kunnon CV-pohja on tärkeä mulle (N3).

Ansioluettelo on hyödyllinen [työkalu], josta voi olla hyötyä jatkossakin (N4).

Aikajanatyöskentelyssä pyritään tuomaan portfolion käyttäjän nähtäville ihmiselämän prosessimaisuus ja historiallisuus. Aikajanatyöskentelyn avulla nuori voi käydä läpi menneitä tapahtumia, tarkastella ja ymmärtää entistä paremmin nykyistä elämäntilannettaan sekä reflektoida tulevaisuuden toiveita ja uhkakuvia. Käytännössä tämä tapahtuu siten, että nuori poimii valikosta haluamansa vuosiluvun ja kirjoittaa sen kohdalle vaikka itselleen tärkeitä tapahtumia, muistoja, pelkoja ja odotuksia. Nuori voi halutessaan keskittyä laajasti koko elämään tai vaihtoehtoisesti porautua vain tiettyihin asioihin, kuten ihmissuhteisiin, asumis- tai päihdehistoriaan, harrastuksiin tai opiskelu- ja työhistoriaan. Ohjelma asettaa tapahtumat automaattisesti aikajärjestykseen alhaalta ylöspäin. Työkaluun olisi haluttu saada mukaan myös graafinen, mielellään horisontaalisesti etenevä aikajana, josta olisi näkynyt keskeisimmät tapahtumat sekä elämän nousu- ja laskusuhteet esimerkiksi kouluarvosanoilla arvoitettuina. Graafisen aikajanan luominen olisi kuitenkin ollut tietoteknisesti vaativa, aikaa vievä ja liian monia epäonnistumisen paikkoja sisältävä tehtävä, joten ideasta päätettiin luopua – toistaiseksi.

Digitaaliseen portfolioon kuuluu kiinteänä ja suurta kiinnostusta herättäneenä osana sähköinen verkostokartta, josta löytyy fiktiivinen esimerkki kuvasta 2.

KUVA 2. Esimerkki sähköisestä verkostokartasta

Verkostokarttoja on laadittu asiakkaiden kanssa jo vuosikymmenten ajan, mutta tähän asti ne on tehty pääsääntöisesti perinteiseen tyyliin paperille. Projektin aikana ei ainkaan tullut ilmi, että vastaavanlaista suomenkielistä, yhtä monipuolista sähköistä verkostokarttaa olisi jossain muualla käytettävissä, ainakaan ilmaiseksi. Uudenlaisesta

sähköisestä muodostaan ja monipuolisista muokkaamismahdollisuuksistaan huolimatta verkostokartta on varsinaiselta sisällöltään melko tyypillinen: sen avulla nuori voi, lukemattomin tavoin varioiden, kartoittaa muun muassa omien ihmissuhteidensa määrää, luonnetta ja laatua sekä keskinäisiä etäisyyksiä ja painotusalueita. Käyttäjä voi myös seurata helposti ihmissuhteissaan tapahtuneita muutoksia, sillä jokaisen käyttäjän on mahdollista tallentaa palvelimelle kaksikymmentä eri aikoina ja tilanteissa laadittua verkostokarttaa. Tallentamisen lisäksi karttoja on mahdollista muokata, tulostaa ja poistaa tarpeen mukaan. Eri aikoina tehtyjen verkostokarttojen vertailu auttaa nuorta ja hänen hyväkseen työskentelevää työntekijää hahmottamaan paremmin, missä ja mihin suuntaan nuori on menossa ihmissuhteissaan. Verkostokartta onkin erinomainen työväline esimerkiksi sellaisessa tilanteessa, kun halutaan saada selkeä kokonaiskuva itseensä asumiseen siirtyneen, vankilasta vapautuneen tai opiskelun aloittaneen nuoren elämässä ja ihmissuhteissa tapahtuneista ja tapahtumaisillaan olevista muutoksista.

Yhteystietopankkiin nuori voi koota yhteen paikkaan kaikkien hänen hyväkseen työskentelevien tai muuten vain hänelle tärkeiden henkilöiden yhteystiedot. Kun tiedot löytyvät keskitetysti digitaalisesta portfolioista, ei ainakaan puhelimen tai muistilappujen katoaminen aiheuta ongelmia. Yhteystietojen kokoamisen helpottamiseksi – ja siinä sivussa myös saatavilla olevasta palvelutarjonnasta tiedottamiseksi – portfolioon on laitettu valmiiksi monia keskeisiä hyvinvointialan toimijoita Hämeenlinnan seudulta:

- A-klinikkatoimi / Asumispalvelut / Living Room
- Avainsäätiö
- Hämeen Mokia ry
- Hämeenlinnan työttömät ry
- Hämi ry / Hämeenlinnan Mielenterveysyhdistys
- Koulut ja oppilaitokset
- Kriminaalihuoltolaitos
- Kris ry
- Luotsi / Hämeenlinnan seudun työvalmennussäätiö
- Lähiökeskukset
- Nuorisoasunnot
- Nuorten terveysneuvontapiste
- Omaiset Mielenterveystyön Tukena Kanta-Häme ry
- Psykiatriset palvelut
- Setlementti ry
- Seurakunta / Diakoniatyö
- Sininauha ry
- Sosiaalitoimi
- Terveyspalvelut
- TYP / Hämeenlinnan seudun työvoiman palvelukeskus
- Työvoimatoimisto
- Vankeinhoitolaitos
- Vertaistuki / Tukiryhmät
- Muut henkilöt / Tukipalvelut.

Yhteystietopankki haluttiin sisällyttää portfolioon kahdesta syystä: Yhtäältä siksi, että näin voidaan entistä paremmin turvata nuorelle tärkeiden ja hyödyllisten yhteystietojen säilyminen ja saatavuus. Toisaalta siksi, että yhteystietojen kokoaminen yhteen auttaa sekä nuorta että hänen hyväkseen työskenteleviä työntekijöitä arvioimaan (yhdessä!) tukiverkon kattavuutta, päällekkäisyyksiä ja puutteita, ja siltä pohjalta kehittämään nuoren itsensä parhaaksi koituvaa poikkisektorista yhteistyötä. Esimerkiksi sen seikan havaitseminen, että nuoren hyväksi työskentelee – toisistaan mahdollisesti täysin tietämättöminä – samaan aikaan kymmenkunta taho, voi olla pysäyttävä ja ajatuksia herättävä kokemus sekä työntekijöille että nuorille itselleen. Työntekijöiden osalta tämä edellyttää tosin sitä, että nuori on myöntänyt heille valtuudet päästä katsomaan hänen digitaaliseen portfolioon tallentamia tietoja.

Portfolioista löytyy myös mahdollisuus täyttää henkilökohtaista *päiväkirjaa* ja nuoren kasvuprosessia kuvaavaa ja tukevaa *oppimispäiväkirjaa*. Päiväkirja noudattaa muodoltaan perinteistä päiväkirjaa: nuori voi kirjoittaa valitsemansa päivämäärän kohdalle mistä asiasta haluaa ja niin moni- tai lyhytsanaisesti kuin tarpeelliseksi katsoo. Päiväkirjaa voi käyttää laajasti esimerkiksi henkilökohtaisten asioiden ja kokemusten reflektointivälineenä tai suppeammin vaikka muistikirjana harjoittelu- tai kuntoutumiskäytön yhteydessä. Käyttötavasta riippumatta päiväkirja on tarkoitettu nimenomaan portfolioon käyttäjän henkilökohtaiseksi työkaluksi, eikä kenenkään muun ole edes mahdollista päästä lukemaan siihen tehtyjä merkintöjä.

Oppimispäiväkirja on puolestaan tarkoitettu apuvälineeksi tilanteisiin, joissa nuoren voisi olla hyvä pysähtyä säännöllisin väliajoin pohtimaan ja tuomaan myös muille ihmisille nähtäväksi sitä, missä ja mihin suuntaan hän on menossa. Oppimispäiväkirjan on huomattu käytännössä soveltuvan esimerkiksi tilanteisiin, joissa nuori

- on aloittanut uudessa työ-, harjoittelu- tai opiskelupaikassa
- on muuttanut uudelle paikkakunnalle tai ensimmäiseen omaan asuntoon
- on siirtymässä laitosasumisesta itsenäiseen asumiseen.

Oppimispäiväkirjassa tiedustellaan (oppimistapahtuman) ”paikkaa”, ”ajanjaksoa”, ”yhdyshenkilöä” ja ”tavoitetta” sekä annetaan vapaata tilaa omille merkinnöille.

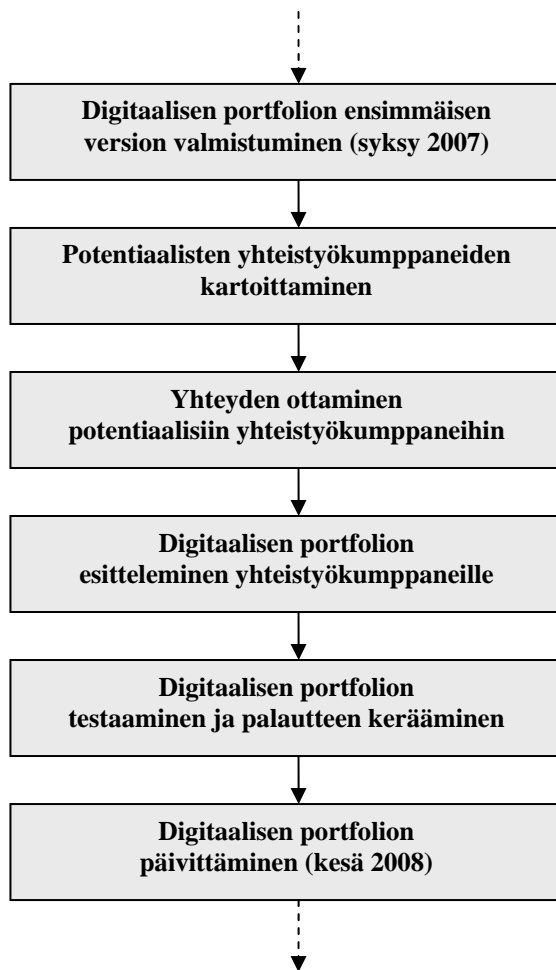
Lisäksi digitaalisesta portfolioista löytyy 30 megatavun verran käyttäjäkohtaista tallennustilaa *omille tiedostoille*, kuten työhakemuksille, kuntoutumissuunnitelmille, mielimusiikille tai valokuville työnäytteistä. portfolioista löytyy myös kattava määrä *linkkejä* erilaisiin nuorille hyödyllisiin palveluihin valtakunnallisesti ja Hämeenlinnan seudulla. Digitaalisesta portfolioista pääseeikin valmiiden linkkien kautta suoraan esimerkiksi kirjastojen, työnhakupalveluiden, oppilaitosten, pankkien, erilaisten järjestöjen sekä monien muiden, nuoren myönteistä kasvua, elämänhallintaa ja osallisuutta tukevien palveluntarjoajien verkkosivuille. Ainakin digitaalista portfolioa koe-käyttäneet nuoret yllättyivät, miten paljon hyödyllistä tietoa ja esimerkiksi erilaisia lomakkeita, laskureita ja testejä internetistä on loppujen lopuksi saatavilla.

Varsinaisten työkalujen lisäksi digitaalisesta portfolioista löytyy myös *Viestit-osio*. Sen avulla nuori voi olla suoraan yhteydessä vaikka opettajaansa, tukihenkilöönsä tai ohjaajaansa. Toiminnaltaan Viestit-osio muistuttaa yksinkertaista sähköpostiohjelmaa, joten se tarjoaa samalla tietotekniikkaan vihkiytymättömille nuorille helpon tavan harjoitella sähköpostin käyttöä. Erona on kuitenkin se, että nuori voi viestiä tämän työvälineen avulla ainoastaan sellaisten henkilöiden kanssa, joilla on digitaalisen portfolion työntekijätunnukset. Portfolioon aiottiin aluksi luoda myös kaikille käyttäjille yhteinen ja vapaa keskustelufoorumi. Tästä pohjimmiltaan hyvästä ideasta päätettiin kuitenkin luopua, sillä ilman systemaattista valvontaa tämäntyylliset foorumit saattavat luoda pohjaa erilaisille väärinkäytöksille ja jopa laittomalle viestinnälle.

Jokaiselle digitaalisen portfolion käytöstä kiinnostuneelle nuorelle annetaan aluksi oma henkilökohtainen *peruskäyttäjän käyttäjätunnus* (esimerkiksi etunimi ja sukunimi) ja *salasana*, jonka voi ja joka kannattaa muuttaa helpommin muistettavaksi saman tien. Käyttäjätunnukset on voinut tähän mennessä tilata sähköpostitse tai puhelimitse projektin työntekijöiltä, jotka ovat järjestelmän pääkäyttäjiä. Digitaaliseen portfolioon tallennetut tiedot ovat salasanan vaihtamisen jälkeen ainoastaan käyttäjän itsensä takana, eikä edes pääkäyttäjillä ole niihin pääsyä. Nuori voi kyllä halutessaan antaa yksittäisille työntekijöille, kuten tukihenkilölleen, luvan päästä valituilta osin katsomaan omia tietojaan. Työntekijät saavat puolestaan *työntekijätunnuksen*, jonka avulla he pääsevät katsomaan, eivät muokkaamaan, vain ja ainoastaan niiden asiakkaiden sellaisia tietoja, joihin heille on myönnetty valtuudet. Vaikka palvelun ylläpitäjät eivät pääse ihmisten tietoihin, he pystyvät kuitenkin näkemään, keille kaikille tunnukset on jaettu, ovatko tunnukset aktivoituna (tunnukset voimassa vuoden) ja näin ollen myös palauttamaan unohtuneen salasanan käyttäjälle. Ylläpitäjät pystyvät myös tarvittaessa – esimerkiksi portfolion väärinkäytöstä johtuen – poistamaan käyttäjän ja hänen tallentamansa tiedot palvelimelta. Digitaalisen portfolion *tietoturva* on kokonaisuudessaan tavallisten sähköposti- ja verkkopankkiohjelmien luokkaa, joten käyttäjien tietoihin kärsiksi pääseminen edellyttää melkoisia hakkerointitaitoja. Lisäksi on vaikea kuvitella, millä tavoin joku ulkopuolinen taho voisi käyttää hyväkseen portfolioon tallennettuja, vieraille ihmiselle varsin epäkiinnostavia tietoja. Tarkempia tietoja digitaalisen portfolion tietosuojasta löytyy projektin [www-sivuilta](#) sekä tämän raportin liitteessä 6 olevasta rekisteriselosteesta.

4.3 Digitaalisen portfolion testaaminen käytännössä

Digitaalisen portfolion *sisällöllistä ja teknistä toimivuutta* lähdettiin kokeilemaan heti, kun ensimmäinen versio oli saatu valmiiksi loppuvuodesta 2007. Vaikka portfolioa oli mainostettu jo aikaisemmin yhteistyökumppaneille, nyt haluttiin saada hyvinvointialan tuntevilta, mutta digitaaliseen portfolioon vielä toistaiseksi perehtymättömiltä toimijoilta rakentavaa palautetta uuden työvälineen *vahvuuksista ja kehittämishaasteista*. Käytännössä portfolion testaaminen eteni loppusyksyn 2007 ja kesän 2008 välisenä aikana seuraavien vaiheiden kautta:

KUVIO 3. Digitaalisen portfolion testaamisen vaiheet vuosina 2007–2008

Kun portfolion *ensimmäinen versio* valmistui syksyllä 2007, projektin työntekijät ryhtyivät *kartoittamaan digitaalisen portfolion potentiaalisia koekäyttäjiä* Hämeenlinnan seudulla. Vaikka työvälineen testaamisessa keskityttiin pääasiassa niihin toimijoihin, jotka työskentelevät tavalla tai toisella syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien nuorten hyväksi, samalla haluttiin kuitenkin ottaa huomioon mahdollisimman erilaisia näkökulmia. Projektin työntekijät *ottivat yhteyttä* erityylisiin ja -kokoisiin toimijoihin, kuten järjestöihin, säätiöihin ja yhdistyksiin, seurakuntiin, oppilaitoksiin, puolustusvoimiin, yrityksiin sekä valtion ja kuntien laitoksiin ja virkamiehiin. Kaikki toimijat, joita asian puitteissa lähestyttiin, pitivät nuorten hyväksi tehtävää työtä todella tärkeänä ja digitaalista portfoliota kiinnostavana ja kaivattuna työvälineenä. Vain pari yksittäistä tahoja eivät lähteneet mukaan yhteistyöhön ja nekin useimmiten kyseisessä organisaatiossa vallitsevaan hierarkkiseen työkuulttuuriin ja vaikiintuneisiin työmenetelmiin ja -välineisiin vedoten. Kuten olettaa saattaa, kolmannen

sektorin yhteistyökumppanit suhtautuivat sekä digitaaliseen portfolioon että poikki-sektorisen yhteistyön kehittämiseen (ks. luku 3) alusta asti myötämielisemmin, innokkaammin ja kannustavammin kuin valtaosa julkisen sektorin vastaavista toimijoista.

Jokaisen digitaalisesta portfolioista kiinnostuneen toimijan kanssa *sovittiin* erikseen *yhteisestä tapaamisesta* joko YTKP-projektin toimistossa tai kyseisen yhteistyökumppanin omissa toimitiloissa. Nämä tapaamiset kestivät yleensä 1–3 tuntia ja niihin osallistui vaihteleva määrä työntekijöitä: toisinaan *esittely* pidettiin yhdelle tai kahdelle avainhenkilölle, toisinaan koko henkilökunnalle. Esittelytilaisuuksissa projektin työntekijät tutustuivat kyseisen yhteistyökumppanin toimintaan sekä kertoivat puolestaan YTKP-projektista ja sen tavoitteista. Tapaamisten pääpaino oli kuitenkin poikki-sektorisen yhteistyön virittelyssä, digitaalisen portfolioon esittelyssä ja jatkotyöskentelystä sopimisesta. Tietokonetta ja mahdollisuuksien mukaan myös videotykkiä käyttäen toteutettuihin *esittelyihin osallistui vuonna 2008 pitkästi yli kaksisataa työntekijää*, jotka edustivat 40–50:tä hyvinvointialan erilaista toimijaa Hämeenlinnan seudulla. Isolle osalle näistä työntekijöistä annettiin käyttäjätunnukset omatoimista tutustumista ja testaamista varten. Vaikka digitaalisesta portfolioista oli tarkoitus luoda vuosina 2006–2008 ennen kaikkea kokeilumalli, käyttäjätunnuksia jaettiin testimielessä myös usealle kymmenelle nuorelle, jotka olivat sillä hetkellä kiinnostuneina jonkin yhteistyökumppanin toimintaan.¹⁴ Saatujen kokemusten mukaan tietotekniset perustaidot omaava työntekijä oppii käyttämään portfolioa noin tunnin perehtymisjakson jälkeen. Nuorilta työvälineen haltuunotto ei vie yleensä niinkään pitkään. Varsinaisten esittelyjen lisäksi on syytä muistaa, että digitaalista portfolioa tuotiin esiin ja markkinoitiin muutenkin kaikissa mahdollisissa tilanteissa (ks. tarkemmin alaluku 3.1). *Digitaalinen portfolio tulikin tutuksi kaiken kaikkiaan usealle sadalle henkilölle projektin aikana.*

Koska työntekijät ja nuoret pitivät jo portfolioon ensimmäistä, vuonna 2007 valmistunutta versiota toimivana, monikäyttöisenä, mielenkiintoisena ja hyödyllisenä työvälineenä (ks. alaluku 4.4), sen perusrakenteeseen, logiikkaan, teknisiin ratkaisuihin ja keskeisimpiin sisältöihin ei katsottu tarpeelliseksi enää puuttua. *Hienosäädölle löytyi ja löytyy kuitenkin tarvetta* myös tämän inhimillisen tuotoksen kohdalla. Olimmekin täysin samoilla linjoilla erään nuoren testikäyttäjän kanssa, joka totesi: *”Mikään ei ole ikinä täydellistä missään, joten en voi kuitenkaan antaa [arvosanaa] 10”* (N3). Tässä *kehittämistyössä* oli valtavasti apua nimenomaan kyselylomakkeilla ja teemahaastatteluilta kerätystä *aineistosta* (ks. alaluku 2.6), digitaalista portfolioa testanneiden ihmisten antamasta suullisesta *palautteesta* sekä tietysti *projektin työntekijöiden omista havainnoista ja kokemuksista*. Saadun palautteen pohjalta toteutettiin kesällä 2008 vielä digitaalisen portfolioon uudelleenpäivitys, jossa tehtiin joitain lisäyksiä, tarkennuksia ja parannuksia muun muassa työvälineen

- visuaaliseen ja kielelliseen ulkoasuun
- asiakaskeksyyteen
- interaktiivisuuteen

¹⁴ Marraskuun 2008 alkuun mennessä käyttäjätunnuksia oli jaettu 179, joista asiakastunnuksia oli 67.

- rakenteelliseen selkeyteen ja loogisuuteen
- tietotekniseen toimintavarmuuteen
- tietoturvallisuuteen.

Vaikka monet parannukset teettivät teknisessä mielessä paljon työtä, suurin osa niistä näyttäytyi portfolion käyttäjille melko pieninä muutoksina. Tämän toistaiseksi viimeisimmän, elokuussa 2008 valmistuneen version sisältöjä on esitelty yksityiskohtaisesti jo edellä, alaluvussa 4.2.

4.4 Digitaalisen portfolion arviointia

Luvussa 4 on tähän mennessä käyty läpi digitaalisen portfolion rakentamista (alaluku 4.1), viimeisimmän version työkaluja (alaluku 4.2) sekä testaamisen, käyttöönoton ja päivittämisen vaiheita (alaluku 4.3). Tässä alaluvussa arvioidaan vielä *työvälineen vahvuuksia ja kehittämistarpeita* sekä sitä, mitkä seikat viime kädessä tekevät digitaalisesta portfoliosta *uutta luovan ja hyödyllisen työvälineen*.

Projektin tavoitteena oli luoda uusi työväline, jonka avulla nuori voi pysähtyä pohtimaan omaa elämäänsä ja tulevaisuuttansa. Samalla sen toivottiin tarjoavan nuorten kanssa työskenteleville työntekijöille poikkisektoriseen ja moniammatilliseen yhteistyöhön kannustavan sekä entistä intensiivisemmän tavan tehdä nuoria kuntouttavaa ja syrjäytymistä ennaltaehkäisevää työtä. Digitaalista portfoliota lähdettiin alusta asti suunnittelemaan ja rakentamaan työelämä- ja asiakaslähtöisesti. Tämä seikka edesauttoi sitä, että portfolio otettiin mielenkiinnolla vastaan työntekijöiden ja nuorten parissa. Saadun palautteen (ks. alaluku 2.6) perusteella he pitävät *digitaalisen portfolion parhaina puolina* sitä, että se on

- asiakaslähtöinen ja asiakkaan osallisuutta vahvistava
- asiakkaan elämäntilannetta selkiyttävä
- monipuolinen ja -käyttöinen
- motivoiva ja kannustava
- toiminnallisesti yhtenäinen ja looginen sekä esteettisesti kiinnostava
- helposti ja nopeasti omaksuttava
- helppokäyttöinen ja vaivaton
- tiedonkulkua edistävä
- aikaa ja vaivaa säästävä
- lukuisille kohderyhmille, mutta ennen kaikkea nuorille soveltuva työväline.

Työntekijät ja nuoret testikäyttäjät suhtautuivat innostuneesti digitaalisen portfolion varsinaisiin työkaluihin, joita on esitelty alaluvussa 4.2. Osoituksena työvälineen monikäyttöisyydestä ja joustavuudesta on se, että toisten testaajien mielestä mielenkiintoisimpia työkaluja ovat ”*verkostokartta, päiväkirja ja oppimispäiväkirja*” (N3), kun taas toiset nostivat käyttökelpoisimpina esiin ”*valmiin CV-pohjan, aikajanan ja elämäntilanne-kohdat*” (N1).

Portfolioiden käytöstä ja hyödyllisyydestä välittyä ja tietoisesti myös välitetään yleensä varsin myönteistä kuvaa (Niikko 2000, 112), vaikka todellisuudessa epäkohtia ja kompastuskiviä on usein yhtä paljon kuin etuja (Stefani ym. 2007, 38). Nuorilta ja työntekijöiltä saadun palautteen perusteella myös *digitaalisesta portfolioista löytyy omat sudenkuoppansa ja kehittämisen paikkansa*. Digitaalista portfolioita voidaan arvostella yhtäältä siitä, että se *edellyttää käyttäjiltään ajallista panostusta sekä riittävästi motivaatiota, sitoutuneisuutta, pitkäjänteisyyttä ja itseohjautuvuutta* – toisin sanoen juuri niitä ominaisuuksia, jotka ovat usein kadoksissa syrjäytyneiltä. Samalla tavoin digitaalisen portfolion asianmukainen ja tavoitteellinen käyttäminen ja toimintaan ankkuroiminen vaativat myös *työntekijöiden omistautumista* asialle, sillä monet ”*asiakkaat tarvitsevat käyttöönottovaiheessa ohjausta, ennen kuin käytöstä tulee ’rutiini’*” (T3). Digitaalisen portfolion käyttöönottoon kannattaa kuitenkin uhrata voimavaroja, sillä työntekijöiden mielestä se on joka tapauksessa työväline, joka ”*pysäyttää edes hetkeksi nuoria - - pohtimaan omaan elämään liittyviä asioita, joita ei muuten tulisi mietittyä*” (T5).

Toisaalta epäkohtana on se, että digitaalisen portfolion kaltaiset työvälineet edellyttävät paitsi riittävää *laitteistoa*, myös *tietoteknisiä taitoja* (Stefani ym. 2007, 32–33). Työntekijät arvelivatkin, että työvälineen ”*käyttöönoton esteenä voi olla esimerkiksi tietokoneen käyttö, jos se pelottaa*” (T4). Tämä on kuitenkin käytännössä melko vähäinen ongelma, sillä tarvittavat välineet (perustietokone ja internet-yhteys) löytyvät nykyään lähes joka kodista tai ainakin työpaikalta. Samalla voidaan todeta, että vain harvojen nuorten tietoteknisessä osaamisessa on nykyään vakavia puutteita. Itse asiassa enemmän ongelmia saattaa aiheutua siitä, että myös syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten keskuudesta löytyy peli- ja internet-riippuvaisia, kuten ilmenee seuraavasta sitaatista: ”*Meillä on muutama nuori, joita ei ole hyvä päästä koneelle, koska he ovat tietokone-/peliriippuvaisia*” (T3). Niille harvoille nuorille, joiden atk-taidot ovat jostain syystä jääneet heikoiksi, digitaaliseen portfolioon tutustuminen tarjoaa sen sijaan hyvän, monipuolisen ja turvallisen tilaisuuden päästä sinuiksi tietotekniikan kanssa, sillä se on nuorten itsensäkin mielestä

Toimiva, asiallisesti rakennettu, auttava sivusto (N2).

- - *hyvin tehty ja selkeä* (N5).

Ihan hyvin toteutettu. Paljon erilaisia kohteita, mitä täyttää ja katsoa. (N8.)

Portfolioita kritisoidaan usein siitä, että ihmisten, kuten opettajan ja opiskelijan tai työntekijän ja asiakkaan, välinen *henkilökohtainen vuorovaikutus saattaa jäädä vähäiseksi* (Stefani ym. 2007, 7). Vaikka tämä riski on toki olemassa myös digitaalisen portfolion kohdalla, projektin aikana tuli ilmi, että tällainen työskentelytapa saattaa samalla olla toisille, ehkä enemmän introverteille ihmisille luonteva tapa ilmaista itseään ja käydä vuoropuhelua muiden kanssa. Tietotekniikan käyttö – toisin sanoen tietokoneen ääressä yhdessä istuminen ilman suoraa katsekontaktia – voikin olla yhtä käyttökelpoinen kontaktinluomisväline kuin arkisten askareiden suorittaminen, liikunnan

harrastaminen tai muu vastaava yhdessä tekeminen. Vaikka digitaalinen portfolio soveltuu hyvin myös yksinään käytettäväksi, projektin aikana tehtiin kuitenkin periaatteellinen päätös, jonka mukaan käyttäjätunnuksia ei jaeta kerrallaan suurina, ”kontrolloimattomina” määrinä, eikä mielellään suoraan nuorille. Nähtiin nimittäin tärkeäksi, että nuoren rinnalla kulki joku tapauksessa joku osaava ja luotettava aikuinen. Sen vuoksi tunnuksia jaettiin kehittämishankkeen aikana käytännössä vain työntekijöiden aloitteesta ja kautta, ja nimenomaan sellaisille nuorille, jotka olivat jo kiinnittyneinä johonkin palveluun.

Portfolioita arvostellaan myös siitä, että *asioihin pureudutaan monesti pinta- tai yksipuolisesti* tai sitten niissä *keskitytään liiaksi epäolennaisuuksiin* (Niikko 2000). Tämäkin kritiikki pitää osittain paikkansa digitaalisen portfolion kohdalla, sillä varmasti laaja-alaisemmat ja syvemmälle menevät kysymykset antaisivat monipuolisemmin tietoa kokonaistilanteesta. Voidaan kuitenkin todeta samoin kuin edellä: digitaalisen portfolion tehtävänä on auttaa nuorta *kokonaisvaltaisesti* hahmottamaan omaa elämäänsä ja tulevaisuuttansa. ”*Nuorten elämän ja ongelmien syvälliseen ja analyttiseen kartoittamiseen ja ratkaisemiseen on kyllä saatavilla lukemattomia muita, yleensä tiettyyn teemaan profiloituneita palveluita ja välineitä.*” (Ks. sivu 44.) Lisäksi on syytä muistaa, että ulkopuolisten henkilöiden on vaikeaa, tarpeetonta ja jopa vahingollista ryhtyä määrittelemään ja määräälemään, mitkä seikat toisen ihmisen elämässä ovat olennaisia ja mitkä epäolennaisia. Sen vuoksi digitaalinen portfolio pitäytyikin tietoisesti tarjoamaan vain asiakkuudesta itsestään kumpuavan, rakentavan tavan tarkastella omaa elämää erilaisilta kanteilta.

Voidaan myös kysyä kriittisesti, mitä uutta annettavaa digitaalisella portfoliolla loppujen lopuksi on verrattuna vanhoihin työvälineisiin. Vaikka ”Omaan osioon” sisällytetyt työkalut saattavat olla jo entuudestaan tuttuja monelle hyvinvointialan työntekijälle, *digitaalisessa portfolioissa on kuitenkin aikaisemmasta poikkeavaa ja jopa urauurtavaa työvälineen*

- monipuolisuus ja kattavuus
- digitaalisuus
- asiakaslähtöisyys ja -keskeisyys.

Digitaaliseen portfolioon on ensinnäkin *koottu laaja-alaisesti yhteen monia itse-reflektiota ja kasvua tukevia työkaluja*, joita on yleensä käytetty toisistaan irrallaan. Vaikka portfolioista on kokonaisuutena rakennettu mahdollisimman kattava ja elämän eri ulottuvuudet huomioon ottava työväline, on hyvä muistaa, että sitä voi käyttää halutessaan myös tätä suppeammin, vain tarvittavin ja kuhunkin tilanteeseen parhaiten soveltuvien osien. Yksi käyttäjä voi esimerkiksi hakea itselleen yhteystietoja, toinen tehdä elämäntilannekartoitusta ja kolmas keskittyä pohtimaan säännöllisin väliajoin ympärillään olevaa tukiverkosta.

Toisaalta digitaalisessa portfolioissa on uutta *tietojen käsittely sähköisessä muodossa*. Se puolestaan helpottaa asioiden hahmottamista sekä tietojen prosessimaista muokkaamista, tallentamista, yhdistämistä, säilyttämistä ja löytymistä. Enää ei tarvitse etsiä

ruutupaperille laadittua verkostokarttaa mappien uumenista ja muistilappuja taskujen pohjilta tai selvittää samoja asioita yhä uudelleen jokaiselle palveluntarjoajalle. Digitaalista portfolioa voidaan verrata monilta osin esimerkiksi perinteiseen kasvun-kansioon tai (oppimis)päiväkirjaan, joka kuitenkin on varmasti aina nuoren mukana. Itse asiassa vaikuttaa siltä, että monet portfolion työkalut ovat ensimmäistä kertaa vapaasti käytettävissä suomenkielellä, sähköisessä muodossa. Eräs nuorista koe-käyttäjistä totesikin: ”*Aika mielenkiintoinen [työväline], kun aikaisemmin ei ole tällai- seen törmännyt ja aikas kätevä*” (N6).

Kolmas ja inhimillisessä mielessä tärkein uutta luova ulottuvuus on portfolion *asiakas- lähtöisyys ja -keskeisyys*: asiakkaiden ja työntekijöiden todellisten tarpeiden pohjalta rakennetussa ja niihin mukautuvassa digitaalisessa portfolioissa nuori – ei siis perin- teiseen tapaan viranomainen tai työntekijä – kysyy itse itseltään, mistä hän on tulossa ja mihin hän on menossa. Kun syrjäytynyt tai syrjäytymisvaarassa oleva nuori saadaan omaehtoisesti pohtimaan näitä kysymyksiä ja miettimään omaa elämäänsä joko yksi- nään tai mieluusti jonkun aikuisen kanssa, on otettu melkoinen harppaus yhteiskuntaan kiinnittymisen ja oman paikan löytymisen suuntaan. Työntekijöiden mielestä parasta onkin se, että digitaalinen portfolio ”*selkeyttää sekä asiakkaalle itselleen että verkost- tolle asiakkaan tilannetta*” (T3). Digitaalinen portfolio nimittäin mahdollistaa sen, että ”*kaikki saavat työstää asioita omaan tahtiinsa, tieto tulee jaetuksi asiakkaan tahdon mukaisesti verkossa, eikä hänen tarvitse kerrata kaikkea jokaisen toimijan kanssa*” (T2). Samalla etuna on se, että ”*tarvittaessa nuoren tilanteen näkee helposti myös verkostotapaamisissa ja lisäksi eri yhteistyökumppanit näkevät omissa tapaamisissaan nuorten kanssa sen työn, jota tämä on tehnyt muiden [toimijoiden] kanssa*” (T1).

Voidaan nähdä, että *digitaalisen portfolion myönteiset vaikutukset* ulottuvat ennen kaikkea

- syrjäytyneisiin ja syrjäytymisvaarassa oleviin *nuoriin*
- nuorten kanssa työskenteleviin *toimijoihin ja työntekijöihin* ja sitä kautta koko *palvelutarjonnan* pirstaleiseen *kenttään*
- syrjäytymisen *käsitteeseen*, syrjäytymisen *ilmiöön* ja vallitseviin *asenteisiin*.

Selkeimpiä ja ratkaisevimpia hyötyjiä ovat nuoret – on heillä sitten niin sanotusti ongelmia tai ei. Digitaalinen portfolio nimittäin tarjoaa nuorille pysäyttävän, mielek- kään, luotettavan, omannäköisen, tulevaisuuteen suuntaavan ja tavoitteellisen välineen oman elämän tarkastelulle, identiteetin työstämiselle, ihmisenä kasvamiselle sekä viime kädessä osallistumiselle ja yhteiskuntaan integroitumiselle. Koska marginali- soitumisen yhtenä konkreettisena muotona, syynä ja seurauksena on tietotekninen syrjäytyneisyys, digitaalinen portfolio tarjoaa tarvittaessa myös matalakynnyksisen tavan hankkia tietoteknistä rohkeutta ja perusosaamista. Tämä on tärkeää, sillä nyky- yhteiskunnassa tällaista osaamista tarvitaan yhä enemmän – oli sitten kyse kirjaston lainojen uusimisesta, laskujen maksamisesta, koulujen yhteishakuun osallistumisesta, avointen työpaikkojen etsimisestä, työhakemusten lähettämisestä, vaalikoneen käyt- tämisestä, tuotteiden tilaamisesta, uudenlaisen yhteisöllisyyden rakentamisesta tai TV- kilpailun äänestykseen osallistumisesta.

Toisaalta *digitaalinen portfolio vaikuttaa nuorten kanssa työskenteleviin työntekijöihin*. Tämä tapahtuu erityisesti sitä kautta, että portfolio luo entistä tukevampaa pohjaa asiakaslähtöiselle toimintakulttuurille, tarjoaa työntekijöille konkreettisen ja monipuolisen työvälineen, valmistaa heitä tietoyhteiskunnan haasteisiin, uusien työvälineiden tulemiseen ja virtuaaliolomisen tapoihin sekä tarjoaa tietysti uuden, reflektiivisen tavan nykyistä systemaattisemman, tavoitehakisemman ja intensiivisemmän yhteistyön tekemiselle muiden palveluntarjoajien kanssa.

Lisäksi digitaalisen portfolion käyttö *vaikuttaa myönteisesti ympäröivään yhteisöön ja kulttuuriin ja niin ollen myös yksittäisiin ihmisiin*. Tämä tapahtuu siten, että sen ansios- ta usein vaienneltu syrjäytymisen ilmiö nostetaan avoimesti tarkasteltavaksi ja ratkais- tavaksi.

Vaikka YTKP-projektin pääasiallisina kohteina ja hyötyjinä olivat syrjäytyneet ja syrjäytymisvaarassa olevat nuoret, yhteistyökumppaneilta saadun palautteen mukaan *digitaalisesta portfolioista voi olla hyötyä myös paljon laajemmalle kohderyhmälle*. Portfolio on nimittäin osoittautunut käytännön kokeiluissa oivaksi pysähtymisen, itsereflektion, voimavarojen ja kipupisteiden arvioimisen, kasvamisen sekä tulevai- suuteen suuntautumisen välineeksi kenelle tahansa: tulevaisuuttaan miettivälle koulu- laiselle, väliuotta pitävälle ylioppilaalle, itsenäiseen asumiseen siirtyvälle nuorelle, juuri eronneelle yksinhuoltajalle, takaisin työelämään siirtyvälle pitkäaikaistyöttömälle, alan vaihtoa työstävälle aikuisopiskelijalle, pitkän ja kunniakkaan työuran tehneelle tuoreelle eläkeläiselle tai leskeksi jääneelle ikääntyneelle. Vaikka digitaalinen portfolio ei taatusti ratkaise yksinään syrjäytymisen ongelmaa, voidaan kuitenkin perustellusti todeta, että se on joka tapauksessa varsin käyttökelpoinen, omaa ajattelua ja elämän- tilannetta jäsentämään auttava työkalu mitä moninaisimmissa elämän nivelvaiheissa, kriisitilanteissa ja kasvunpaikoissa. Koska digitaalisen portfolion kaltainen työväline on onnistuttu luomaan tiiviissä yhteistyössä nuorten ja työntekijöiden kanssa, sen käyttämiseen, ankkurointiin ja jatkokehittelyyn kannattaa ehdottomasti panostaa myös jatkossa.

Sydänpuu

*Se pyydystää, se mut pyydystää
kuin linnun lentoon lähtevän
paikoilleen jähmettää.
Se kivettää, se mut kivettää
ja kaivertaa mun sydänpuun
ontoksi sisältä.*

*Näytä mulle padotun virran vimma,
tao sydämeeni sokea usko.
Anna mulle haavoitetun karhun voimat,
oi voimalintuni.
Opeta vanhan vaahteran nöyryys
ja hohda silmiini valoa.
Anna mulle jotain puhdasta,
jotain mihin uskoa.*

*Se haalistaa, se haalistaa
mun sydänpuun lehdet ja repii ne irti
yksi kerrallaan.
Se alistaa, se mut alistaa.
Hitaasti imee voimat
ja vanhentaa mut ennen aikojaan.*

*Näytä mulle padotun virran vimma,
tao sydämeeni sokea usko.
Anna mulle haavoitetun karhun voimat,
oi voimalintuni.
Opeta vanhan vaahteran nöyryys
ja hohda silmiini valoa.
Anna mulle jotain puhdasta,
jotain mihin uskoa.*

(Kalle Ahola)

Mannerheimin Lastensuojeluliiton 5.8.2008 päivätyssä kannanotossa ollaan syystä huolissaan yhtäältä niin sanotusta curling-vanhemmudesta ja toisaalta monien vanhempien harjoittamasta lastensa laiminlyönnistä.¹⁵ Näistä ensimmäisessä on kyse siitä, että isät ja äidit varjelevat jälkikasvuun liikaa kaikilta mahdollisilta, myös aivan tavalliseen elämään kuuluvilta vastoinikäymisiltä ja haasteilta. Toisessa taas on kysymys siitä, että vanhemmat, kasvattajat ja laajasti ottaen koko suomalainen omatoimisuutta ja pärjäämistä korostava yhteiskunta jättävät välinpitämättömyyttään tai ajattelemattomuuttaan lapset ja nuoret liian varhain oman onnensa nojaan.

Vaikka suurin osa lapsista ja nuorista selviytyy elämän alkutaipaleen karikoista ilman vakavia kolhuja, käsissäsi oleva loppuraportti on jälleen yksi muistutus siitä, että *yhä edelleen löytyy paljon myös niitä nuoria, jotka eivät ole* – syystä tai toisesta, omin voimin tai muiden tuella – *saaneet kunnon otetta elämästään*. Onneksi kuitenkin näiden syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kanssa tekee tälläkin hetkellä sekä ennaltaehkäisevää että korjaavaa työtä lukuisat hyvinvointialan toimijat. Hyvästä työstä ja rohkaisevista tuloksista huolimatta työsarkaa nuorten parissa tuntuu riittävän loputtomiin. Aina nimittäin tulee uusia sukupolvia omine piirteineen, haasteineen ja ongelmineen. Tällä hetkellä eniten *tarvetta* löytyy nimenomaan

- nuorten todellisista *tarpeista* ja omista *voimavaroista* kumpuavalle
- *ennaltaehkäisevälle*
- nuoria itseään *aktivoivalle* ja *osallistavalle*
- *poikkisektoriselle* ja *moniammatilliselle*
- *hyvin koordinoitulle* työlle (Huttunen ym. 2008; Kuure ym. 2008).

Näihin nuorten todellisesta elämismaailmasta ja nuorten kanssa tehtävän työn kentästä kumpuaviin haasteisiin lähdettiin vastaamaan RAY:n rahoittamalla, vuoden 2006 keväällä käynnistetyllä 3-vuotisella YTKP-projektilla. Tavoitteena oli yhtäältä *kehittää Hämeenlinnan seutukunnalla uusia työkäytäntöjä ja toimintamalleja, jotka parantavat yhteistyötä nuorten asiakkaiden sekä julkisen ja kolmannen sektorin palveluiden välillä*. Tarkoituksena oli muun muassa luoda hyvinvointialan toimijoille yhteinen *monituottajamalli*, joka parantaa syrjäytyneille ja syrjäytymisvaarassa oleville nuorille tarjottujen palveluiden laatua ja saatavuutta. Tällä poikkisektorisen yhteistyön kehittämisellä ja palvelujärjestelmän toimivuuden parantamisella haluttiin yhtäältä valmistaa nuorten kanssa työskenteleviä kolmannen sektorin toimijoita kunta- ja palvelurakennuudistuksen mukanaan tuomiin haasteisiin. Toisaalta sillä haluttiin vastata palvelujärjestelmälle varsin tavanomaisiin epäkohtiin, kuten palveluiden eriytyneisyyteen, päällekkäisyyteen ja pullonkauluihin.

¹⁵ Ks. tarkemmin <http://www.mll.fi>.

YTKP-projektin ensimmäisellä tavoitteella pyrittiin auttamaan syrjäytyneitä ja syrjäytymisvaarassa olevia nuoria epäsuoraan; parantamalla heidän hyväkseen työskentelevien tahojen yleisiä toimintaedellytyksiä ja keskinäistä yhteistyötä. Projektin toinen tavoite oli sen sijaan ensimmäistä konkreettisempi ja suoremmin nuoriin kohdistuva. Päämääränä oli nimittäin *luoda uudenlainen työväline, digitaalinen portfolio*. Sen avulla nuori voi helposti, joustavasti ja itselleen sopivalla tavalla pysähtyä *pohtimaan omaa elämäänsä ja rakentamaan itselleen tavoitteellista tulevaisuutta*. Samalla haluttiin tarjota nuorten kanssa työskenteleville *työntekijöille* ajanmukainen työväline, jonka avulla he voivat *tukea* nuorten kasvua, elämänhallintaa ja osallisuutta, *kohdata* nykyistä paremmin aikuisille usein vieraaksi ja suorastaan pelottavaksi jääneessä virtuaalitodellisuudessa navigoivat nuoret, *saada* keskitetysti sosiokulttuurista todellisuutta vastaavaa *tietoa* nuorista sekä *vahvistaa* omaa ammatillisuuttaan ja päivittää omia työmenetelmiään. Lisäksi digitaalisen portfolion uskottiin edistävän yhä edelleen varsin eriytyneiden asiantuntijoiden ja viranomaisten *verkostoitumista ja yhteistyön kehittämistä*.

Tämän raportin luvuissa 2–4 on kuvailtu projektin lähtökohtia ja resursseja, sille asetettuja tavoitteita perusteluineen, käytännön työskentelyä ja toimenpiteitä sekä tietysti projektin tärkeimpiä aikaansaannoksia. Jos kuitenkin pysähdytään arvioimaan vielä yleisellä tasolla, mahdollisimman objektiivisesti ja itsekriittisesti YTKP-projektin antia, voidaan kaiken tässä raportissa esitetyn pohjalta todeta hyvillä mielin, että vajaan kolmen vuoden aikana onnistuttiin saavuttamaan joiltakin osin hyvin ja suurimmalta osin erinomaisesti se, mitä projektilla tavoiteltiin.

Ensimmäinen ja moniulotteisuudessaan ehkä haastavampi tavoite, *poikkisektorisen yhteistyön kehittäminen*, onnistuttiin saavuttamaan loppujen lopuksi kohtuullisen hyvin, vaikka työtä hankaloitti huomattavasti samaan aikaan käynnissä ollut ”Suur-Hämeenlinnan” rakentaminen kunta- ja palvelurakennemuutostuksineen. Jälkikäteen arvioiden on nimittäin selvää, että YTKP-projektin – kuten monien muiden järjestö- ja viranomaistoimijoiden – peräänkuuluttama yhteistyön kehittäminen ja palvelutarjonnan hienosäätö eivät välttämättä olleet kaikkien yhteistyökumppaneiden prioriteeteissa päällimmäisenä tilanteessa, jossa toimijoiden koko perustehtävän päivittäminen oli työn alla, toiminta käymistilassa ja työntekijät syvästi huolissaan tulevaisuudesta. Hyvin samansuuntaisia kokemuksia vallitsevasta tilanteesta on ollut viime vuosina myös monilla muilla Hämeenlinnan seudun toimijoilla. Esimerkiksi vuosina 2005–2007 toteutetun, nuorille suunnattujen palveluiden turvaamisen kehittämiseen panostaneen Onnistuvat opit -hankkeen aikana huomattiin, että

Käynnissä oleva kunta- ja palvelurakennemuutos kyseenalaistaa kaikenlaista pysyvyyttä kunnissa tällä hetkellä. Kuntaliitokset ja uudet yhteistyömuodot sekä mahdollisten olemassa olevien yhteistyömuotojen muuttuminen on juurruttamisen kannalta heikentävä mutta myös uusia mahdollisuuksia luova tila. Mahdollisuuksista huolimatta muutosvaihe itsessään aiheuttaa sen, että monet kuntien toimijat ja päätöksentekijät ovat odottavalla kannalla, jolloin ei niin helposti aleta suunnitella esimerkiksi yli kuntarajojen tehtävää yhteistyötä – ei ainakaan ennen kuin ollaan varmoja, kenen kanssa yhteistyötä tullaan lopulta tekemään. (Pelto-Huikko & Säkjärvi 2007, 138.)

Voidaankin olettaa, että yhteistyön kehittämiseksi löytyy enemmän voimavaroja ja mielenkiintoa niin tilaaja- kuin tuottajapuolelta esimerkiksi parin, kolmen vuoden päästä, kun tilanne on rauhoittunut nykyisestä ja toimijat ovat löytäneet oman paikkansa palvelutarjonnan monisäikeisessä verkostossa.

YTKP-projektin toiveet poikkisektorisen yhteistyön kehittämiseksi eivät siis saaneet kaikissa tilanteissa toivottua vastakaikua. Siitä huolimatta kolmen vuoden aikana onnistuttiin – tiiviissä yhteistyössä muiden tahojen ja hankkeiden kanssa – kannustamaan hyvinvointialan toimijoita kehittämään yhteistyötä, selkeyttämään nuorille tarjottavia palveluita sekä parantamaan niiden saatavuutta, lähestyttävyyttä ja laatua. *Projektista oli konkreettista hyötyä* nuorten hyväksi työskenteleville järjestöille ja hyvinvointialan toimijoille sitä kautta, että ne

- saivat säännöllisin väliajoin tilaisuuksia pysähtyä kriittisesti *arvioimaan* omaa toimintaansa ja asemaansa seutukunnan palvelujärjestelmässä
- pystyivät *tekemään* omaa toimintaansa *tutuksi* yhteistyökumppaneilleen ja samanaikaisesti tutustumaan muuhun olemassa olevaan palvelutarjontaan
- onnistuivat myönteisellä ja kaikkia osapuolia hyödyntävällä tavalla *synkronoimaan* ja *rationalisoimaan* omaa toimintaansa suhteessa muuhun palvelutarjontaan
- pystyivät paremmin *varautumaan* yhteisvoimin tulossa olevaan kunta- ja palvelurakennemuutokseen ja sen mukanaan tuomiin haasteisiin ja mahdollisuuksiin.

Projektin aikana tuli ilmi, että samaan aikaan käynnistyneen kunta- ja palvelurakennemuutoksen seurauksena projektin ensimmäiseen tavoitteeseen oli hankalampaa päästä kuin oli odotettu. Tästä olosuhteissa tapahtuneesta, hieman yllättävästikin vastoin käymisestä johtuen voimavarat kohdistettiin projektin viimeisenä vuonna tarkoituksella toiseen tavoitteeseen, *digitaalisen portfolion kehittämiseen*. Näin päätettiin toimia siitä huolimatta, että digitaalisen portfolion kaltaisiin uudenlaisiin työvälineisiin *suhtaudutaan* hyvinvointialalla yhä edelleen *skeptisesti* muun muassa siksi, että niiden uskotaan

- vaativan nuorilta ja heidän kanssaan työskenteleviltä työntekijöiltä huomattavaa *aineellista* ja ennen kaikkea *ajallista panostusta* sekä tietysti riittävästi *motivaatiota, sitoutuneisuutta, pitkäjänteisyyttä ja itseohjautuvuutta*
- edellyttävän nuorilta ja heidän kanssaan työskenteleviltä työntekijöiltä erinomaisia *tietoteknisiä valmiuksia ja välineitä*
- olevan kohtuuttoman *kalliita*
- lisäävän ihmisten välineellistymistä sekä *vähentävän asiakastyön tarvetta* ja ihmisten välistä suoraa *vuorovaikutusta*.

Kuten alaluvusta 4.4 on jo tullut selväksi, nämä pelot osoittautuivat kuitenkin turhiksi YTKP-projektin aikana:

- Ihmistyö, kuten syrjäytymisen vastainen työ, vaatii joka tapauksessa aina pitkäjänteisyyttä sekä huomattavaa panostamista ja sitoutumista niin nuorilta kuin aikuisilta.
- Digitaalinen portfolio rakennettiin tarkoituksella niin helppokäyttöiseksi, että se soveltuu kasvatuksellisen funktionsa lisäksi myös helpoksi ja turvalliseksi tavaksi nuorelle päästä sinuiksi tietotekniikan kanssa.
- Digitaalinen portfolio oli RAY:n myöntämän tuen ansiosta ilmainen kaikille yhteistyökumppaneille ja käyttäjille, vaikka vastaavanlaisten järjestelmien vuosilisenssit saattavat maksaa yksittäisille toimijoille jopa tuhansia euroja.
- Pelko ihmistyön vähenemisestä on turhaa, sillä digitaalinen portfolio on kuitenkin loppujen lopuksi vain yksittäinen, työntekijöiden ja nuorten omasta aktiivisuudesta ja aloitteellisuudesta riippuvainen, luottamussuhteen todellista laatua mukaileva, keskinäistä vuorovaikutusta tukeva ja tärkeiden asioiden käsittelyä järkevöittävä ihmistyön apuväline.

Voidaan myöntää suoraan, että *digitaalisen portfolion avulla ei edes yritetty ratkaista kertaheitolla syrjäytymisen kompleksista ongelmaa*. Siihen ei nimittäin pysty yksikään projekti tai toimija – varsinkaan omin päin. Sen sijaan digitaalisen portfolion uskottiin toimivan jonkinlaisena herättelijänä, myönteisten alkusysäysten antajana ja osallistajana; sen avulla haluttiin *tukea nuoria olemassa olevien, mahdollisesti vasta orastavien ongelmien havaitsemisessa, omien ja ympärillä olevien voimavarojen hahmottamisessa sekä varhaisen ja asiantuntevan avun hakemisessa*.

Projektin voimavarojen panostaminen digitaalisen portfolion kehittämiseen ja loppuvaiheessa myös konkreettiseen käyttöönottoon osoittautui jälkikäteen tarkastellen onnistuneeksi linjanvedoksi, sillä työväline otettiin erittäin hyvin vastaan nuorisotyön kentällä ja siitä myös huomattiin olevan todellista hyötyä sitä käyttäneille nuorille. Portfolio antoi heille joustavasti erilaisia mahdollisuuksia ja työkaluja pysähtyä reflektoimaan omaa elämää ja rakentamaan myönteistä tulevaisuutta. Kuten luvusta 4 selvisi, digitaalisen portfolion koekäyttöön osallistuneet nuoret totesivat, että se auttoi heitä pysähtymään, ottamaan aikalisän ja pohtimaan rakentavalla tavalla omaa elämäänsä. Vaikka asiakkaat voivat toki käyttää digitaalista portfolioa myös itsenäisesti, projektin aikana tultiin kuitenkin siihen tulokseen, että nuorten on kaikesta huolimatta parempi olla valmiiksi kiinnittyneenä johonkin palveluun tai toimintaan, jonka kautta hän saa tarvitessaan apua ja tukea luotettavalta ja asiantuntevalta aikuiselta.

Toisaalta *nuorten huomattiin hyötyvän digitaalisesta portfolioista myös sitä kautta, että heidän tukenaan olevilla työntekijöillä oli käytössään työväline, jonka avulla he voivat entistä paremmin*

- *tukea* nuorten kasvua ja *vahvistaa* heidän elämäntuntunsa tunnetta
- *tavoittaa* ja *kohdata* perinteisistä vuorovaikutusverkostoista sähköisiin verkkoihin siirtyneet nuoret
- *saada* monipuolista ja nuorten itsensä konstruoimaa, dekonstruoimaa ja rekonstruoimaa, sosiokulttuurista todellisuutta vastaavaa *tietoa nuorista*
- *päivittää* omaa osaamistaan ja kartuttaa työvälinevalikoimaansa

- *saada tietoa* muista nuorten hyväksi työskentelevistä *toimijoista* ja sitä kautta *vahvistaa* heidän kanssaan tehtävää, palvelujärjestelmän ja eritoten nuorten itsensä hyväksi koituvaa *yhteistyötä*.

Digitaalisen portfolion käytön myönteiset vaikutukset ulottuvat siis syrjäytyneisiin ja syrjäytymisvaarassa oleviin *nuoriin*, nuorten kanssa työskenteleviin *toimijoihin ja työntekijöihin* ja sitä kautta tietysti syrjäytymisen *käsitteeseen, ilmiöön* ja vallitseviin *asenteisiin*.

Raportin alussa todettiin, että *lasten ja nuorten suojeleminen* on ollut aikojen alusta asti *aikuisten* ja koko yhteiskunnan tärkeimpiä, jos ei *tärkein tehtävä*. Tai ainakin sen pitäisi olla. Vaikka vanhemmuuden väitetään olevan nykyään monilta kadoksissa ja nuoruuden levittäytyvän pitkälle lapsuuteen ja aikuisuuteen, tähän ikäikaiseen tehtävään suhtaudutaan kuitenkin vakavasti myös tänä päivänä. Konkreettisena viitteenä tästä on se, että pelkästään Hämeenlinnan alueella on tälläkin hetkellä käynnissä lukuisia projekteja, joissa tehdään nuorten syrjäytymisen vastaista työtä sekä kehitetään ja tuotetaan erityisesti nuorille suunnattuja (sähköisiä) palveluja. Vaikka näiden hankkeiden, joihin myös YTKP-projekti lukeutuu, ansiosta on saatu paljon hyvää aikaiseksi, todella paljon on vielä tekemättä. Pystyäksemme todenteolla vahvistamaan lasten ja nuorten täysipainoista ja aktiivista kansalaisuutta, ehkäistäksemme heidän marginaaliin ajautumistaan sekä auttaaksemme syrjäytymään päästettyjä nuoria takaisin yhteiskuntaan ja myönteiseen yhteisöllisyyteen, meidän aikuisten on näytettävä itse esimerkkiä. Tämä edellyttää kuitenkin sitä, että meidän on ensin itse oltava valmiita laskeutumaan omista norsunluutorneistamme, tekemään aitoa yhteistyötä keskenämme, jakamaan avoimesti osaamistamme sekä kuuntelemaan muita, eritoten lapsia ja nuoria. Vasta tämän – aidon poikkisektorisen yhteistyön – jälkeen voimme odottaa samaa myös lapsilta ja nuorilta.

Nuori on niin vahva, niin mieletön, niin varma ja niin neuvoton. Hänellä on kaikkea, eikä hän pysty käyttämään mitään.

(Thomas Clayton Wolfe, 1900–1938)

6 LÄHTEET

- Ala-Nikkola, M. & Valokivi, H. 1997. Yksilökohtainen palveluohjaus käytäntönä. Loppuraportti sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmää ja yksilökohtaista palveluohjausta (case management) koskeneesta tutkimuksesta Hämeenkyrössä ja Tampereella. Raportteja 215. Helsinki: Stakes.
- Arnkil, E. 1991. Peilejä. Hypoteeseja sosiaalityön ristiriidoista ja kehitysvyöhykkeestä. Tutkimuksia 5. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus.
- Bourdieu, P. 1987. Sosiologian kysymyksiä. Suom. J. P. Roos. 2. painos. Tampere: Vastapaino.
- Ek, E., Saari, E., Viinamäki, L., Soivio, U. & Järvelin, M.-R. 2004. Nuorten aikuisten työelämästä syrjäytyminen ja sosiaaliturvan käyttö. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 76. Helsinki: KELA.
- Fjällström, E. & Tuusa, M. 2005. ”Ettei mee taas sukellusvene pohjaan”. Asiakkaiden kokemuksia NäytönPaikka ry:n epävirallisesta velkaneuvonnasta ja palvelujärjestelmästä. Hämeenlinna: HAMK. Opinnäytetyö.
- Furedi, F. 1998. Culture of fear. Risk-taking and the morality of low expectation. London: Casell.
- Gall, M. D., Borg, W. R. & Gall, J. P. 1996. Educational research. An introduction. 6. painos. New York: Longman.
- Harrikari, T. 2008. Riskillä merkityt. Lapset ja nuoret huolen ja puuttumisen politiikassa. Julkaisuja 87. Helsinki: Nuorisotutkimusseura ja nuorisotutkimusverkosto.
- Heikkala, J. 2008. Yhdistystoiminnan tulevaisuuden haasteet. Seudullisen yhdistystoiminnan ja vapaaehtoistyön tulevaisuusfoorumi 23.4.2008. Hämeenlinna.
- Heikkilä, T. 1999. Tilastollinen tutkimus. 2. painos. Helsinki: Edita.
- Heinonen, O. & Pehkuri, E. 1993. Kuka huolehtii nuoresta rikosentekijästä? Turun yliopisto. Sosiaalipolitiikan laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Helne, T. 2002. Sisällä, reunalla, ulkona? Kohti relationaalista syrjäytymisen tarkastelua. Teoksessa K. Juhila, H. Forsberg & I. Roivainen (toim.) Marginaalit ja sosiaalityö. Jyväskylän yliopisto. SoPhi 65, 20–43.
- Helne, T. 2003. Syrjäytymisen yhteiskunta. Tutkimuksia 123. Helsinki: Stakes.
- Huhtanen, K. 1999. Kunnan omat voimavarat syrjäytymisen ehkäisemisessä. Teoksessa M. Kuorelahti & R. Viitanen (toim.) Holtittomasta hortoilusta hallittuun harhailuun. Nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot. NUORAn julkaisuja 14. Helsinki: OPM, Nuorisoasiain neuvottelukunta, 241–250.
- Huttunen, M., Ilonen, M., Karttunen, K., Korppinen, S., Koste, A., Maude, S., Salovaara, R. & Wenzell, C. (toim.) 2008. Nuorista Suomessa 2008–2009. Helsinki: Allianssi. Saatavilla [www-muodossa: <URL: http://www.all.fi/tiedoston_katsominen.php?dok_id=2604>](http://www.all.fi/tiedoston_katsominen.php?dok_id=2604). 24.9.2008.
- Huhtanen, H. 2008. Kun pihalta on pakko tulla kotiin. Lasten hyvinvoinnista huolehtiminen on kääntynyt riskien ehkäisemiseksi. Hämeen Sanomat 10.10.2008, Kotimaa, 10.

- Häggman, E. & Walldén, J. 2007. Nuoret ja ulkopuolisuus. Teoksessa T. Tarvainen, V. Pietiläinen & T. Kuure (toim.) Nuoret eivät odota. Palvelurakenteen muutos nyt. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:61. Helsinki: STM, 27–35.
- Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. Porvoo: WSOY.
- Ikonen, A.-L., Karilainen, K., Laaksonen, H., Salmivaara, J. & Uusitalo, E. 2008. Toimintatutkimuksellinen projektityö. Yhteistoiminnallisen kehittämisen paikka. Opiskelijaprojektin loppuraportti [julkaisematon]. Hämeenlinna: HAMK.
- Isotalo, P. 2006. Lehtori Janssonin kiusaus. Fenomenografinen näkökulma opettajien käsityksiin opettajien välisen työpaikkakiusaamisen syistä, seurauksista ja ennaltaehkäisystä. Turun yliopisto. Annales Univesitatis Turkuensis. Scripta Lingua Fennica Edita C 243.
- Karjalainen, V. 1996. Verkoston lupaus. Tutkimus aikuisasiakkaan palveluverkoston rakentumisesta. Tutkimuksia 68. Helsinki: Stakes.
- Kemppinen, P. 1997. Nuori minänsä vankina. II osa: poikkeava käyttäytyminen, tunne-elämän häiriöt, katuelämä, syrjäytyminen, terapiayhteiskunta. Vantaa: Kannustusvalmennus.
- Kivivuori, J., Kemppi, S. & Smolej, M. 2002. Etusivujen väkivalta. Väkivalta ilta-päivälehtien etusivuilla, todellisuudessa ja ihmisten peloissa 1980–2000. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 33. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Koivisto, J. 2007. Kuinka paljon asiakkaan sana painaa? Bikva-menetelmän relationaalinen arviointi. Stakesin raportteja 21. Helsinki: Stakes. Saatavilla [www.muodossa: <URL :http://www.stakes.fi/verkojulkaisut/raportit/R21-2007-VERKKO.pdf>](http://www.stakes.fi/verkojulkaisut/raportit/R21-2007-VERKKO.pdf). 27.5.2008.
- Kokko, K. 1999. Lapsuuden aggressiivisuus ja aikuisiän pitkäaikaistyttömyys – riskitekijät ja suojaavat vaikutukset. Teoksessa M. Kuorelahti & R. Viitanen (toim.) Holtittomasta hortoilusta hallittuun harhailuun – nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot. NUORAn julkaisuja 14. Helsinki: OPM, Nuorisosiain neuvottelukunta, 31–35.
- Krogstrup, H. K. 2004. Asiakaslähtöinen arviointi. Bikva-malli. FinSoc-arviointi-raportteja 1. Helsinki: Stakes.
- Kuorelahti, M. & Viitanen, R. 1999. Esipuhe. Teoksessa M. Kuorelahti & R. Viitanen (toim.) Holtittomasta hortoilusta hallittuun harhailuun – nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot. NUORAn julkaisuja 14. Helsinki: OPM, Nuorisosiain neuvottelukunta, 5.
- Kuure, T. 2001. Perustilastoaineisto. Teoksessa T. Kuure (toim.) Aikuistumisen pulonkaulat. Nuorten elinolot-vuosikirja. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 11–50.
- Kuure, T., Tarvainen, T., Pelto-Huikko, A. & Säkjärvi, M. 2008. ”Kaikki kymmenen tikkua laudalla!”. Onnistuvat opit -juurruttamishankkeen loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:21. Helsinki: STM.
- Laitinen, A. & Aromaa, K. 1994. Näkökulmia rikollisuuteen. 3. painos. Helsinki: Hanki ja jää.
- Laurikainen, H. 2008. Vertaistystyön ohjausryhmä järjestötyöntekijöille. Saatavilla [www.muodossa: <URL:http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/hk/kaytannot/vertaistystyon-ohjaus/>](http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/hk/kaytannot/vertaistystyon-ohjaus/) 23.6.2008.

- Linnossuo, O. 2004. Syrjäytymisestä selviytymiseen? Arviointitutkimus työttömien nuorten palveluohjauksesta. Sosiaali- ja terveysturvan katsauksia 61. Helsinki: KELA.
- Lämsä, A.-L. 1999. Nuorten elämänpiirit syrjäytymisen ja selviytymisen näyttämönä. Teoksessa M. Kuorelahti & R. Viitanen (toim.) Holtittomasta hortoilusta hallittuun harhailuun – nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot. NUORAN julkaisuja 14. Helsinki: OPM, Nuorisosaian neuvottelukunta, 49–59.
- Mahlamäki-Kultanen, S. 2007. Syrjäytymisen ehkäisy -projektin johtamisen ja juurruttamisen kysymyksiä. Teoksessa L. Nikander & J. Lahtinen (toim.) Projekti tuli taloon – käymään vai asumaan. Kokemuksia syrjäytymisen ehkäisy -projektien tuloksista ja toteuttamisesta ammatillisissa oppilaitoksissa. Ammatillisen opettajakorkeakoulun julkaisuja 7. Hämeenlinna: HAMK, 40–57.
- Metteri, A. (toim.) 1996. Moniammatillisuus ja sosiaalityö. Sosiaalityön vuosikirja. Helsinki: Edita.
- Niikko, A. 2000. Portfolio oppimisen avartajana. Helsinki: Tammi.
- Niuta, P. & Puhtila, P. 2006. ”...Toivookin, et joku sitten löytää itensä noista kuvista”. Valokuvaus asiakastyön menetelmänä. Hämeenlinna: HAMK. Opinnäytetyö.
- Nokelainen, E. & Toikander, T. 2006. Ohjattu pienryhmätoiminta osana nuorisotyötä. Perusteluita toiminnan tehokkuudelle. Sarja D: Opinnäytetyöt 2. Helsinki: Humak.
- Nurmi, J.-E. 2000. Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehiä. Teoksessa P. Lyytikäinen, M. Korhokangas & H. Lyytinen (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY, 256–274.
- Organisaatio ja johtotehtävät päätöksentekoon. 2008. Uudistuvan Hämeenlinnan lehdistötiedote 14.3.2008. Saatavilla www-muodossa: <URL:http://www.hameenlinna.fi/attachments/uusikunta/Uudistuva_HMLtiedote2.pdf> 28.5.2008.
- Paju, P. & Vehviläinen, J. 2001. Valtavirran tuolla puolen. Nuorten yhteiskuntaan kiinnittymisen kitkat 1990-luvulla. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 18. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Pelto-Huikko, A. & Säkjärvi, M. 2007. Kehittämistyön tulokset pysyviksi nuorten tukipalveluiden juurruttamisessa. Teoksessa T. Tarvainen, V. Pietiläinen & T. Kuure (toim.) Nuoret eivät odota. Palvelurakenteen muutos nyt. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:61. Helsinki: STM, 123–141.
- Ranne, K. 2002. Sosiaalipedagogiikan ydintä etsimässä. Sosiaalipedagogiikka suomalaisten ja ruotsalaisten asiantuntijahaastattelujen ja dokumenttien valossa. Turun yliopisto. Annales Univesitatis Turkuensis. Scripta Lingua Fennica Edita C 189.
- Raunio, K. 2000. Sosiaalityö murroksessa. Helsinki: Gaudeamus.
- Relander, J. 2007. Aikuisuus – uusiutumaton luonnonvara. Teoksessa T. Tarvainen, V. Pietiläinen & T. Kuure (toim.) Nuoret eivät odota. Palvelurakenteen muutos nyt. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:61. Helsinki: STM, 145–148.
- Rintanen, H. 2000. Terveys ja koulutuksellinen syrjäytyminen nuoren miehen elämäntilanteissa. Tampereen yliopisto. Acta Universitatis Tampereensis 740.

- Ritakallio, V.-M. 1992. Johdatus sosiaalipoliittiseen tutkimukseen. Opas sosiaalipoliittisen tutkimuksen perusteisiin, menetelmiin ja käytäntöihin. Turun yliopisto. Sosiaalipoliittikan julkaisuja C7.
- Ritakallio, V.-M. 1993. Köyhyyden monet kasvot. Seminaarijulkaisu Puun ja kuoren välistä? Turun opetussosiaalikeskuksen julkaisuja 4.
- Rönkä, A. 1999. Sosiaalinen selviytyminen lapsuudesta aikuisuuteen – ongelmien kasautumisen kolme väylää. Teoksessa M. Kuorelahti & R. Viitanen (toim.) Holtittomasta hortoilusta hallittuun harhailuun – nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot. NUORAN julkaisuja 14. Helsinki: Opetusministeriö, Nuorisosiain neuvottelukunta, 9–15.
- Seppälä, P. 2008. Nuorisotutkija perää kunnan kasvatustutkimusta. Nuorten nykyinen kasvuympäristö ei pysty ehkäisemään väkivaltaa. Hämeen Sanomat 10.10.2008, Kotimaa, 10.
- Stefani, L., Mason, R. & Pegler, C. 2007. The educational potential of e-portfolios. Supporting personal development and reflective learning. New York: Routledge.
- Yhteistyöllä palveluketjuun – aluekohtaiset mallit. Yhteistyössä rikoksettomaan elämään -hankkeen loppuraportti. 2005. Rikosseuraamusviraston monisteita 7. Helsinki: Rikosseuraamusvirasto. Saatavilla [www-muodossa: <URL: http://www.rikosseuraamus.fi/uploads/dwswt35bsu.pdf>](http://www.rikosseuraamus.fi/uploads/dwswt35bsu.pdf) 25.6.2008.
- Ylänen, T. 1997. Koulu ja syrjäytyminen. Kuraattorien näkemyksiä. Tampereen yliopisto. Sosiaalipoliittikan laitos. Kandidaatin tutkielma.

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelurunko digitaalisen portfolion testikäyttäjille

I TESTIRYHMÄ/OHJEISTUS

- Haastattelemassa kaksi opiskelijaa, joista toinen voi toimia kirjurina.
- Käytännön asioiden suunnittelu etukäteen: missä haastatellaan ja käytetään ohjelmaa.
- Asiakkaat haastatellaan yksi kerrallaan.

KYSYMYKSET

- 1) Millä tavoin lähdit mukaan testaamaan?
 - Pyydä asiakasta kertomaan omin sanoin itsestään ja miten hän on tullut mukaan projektiin.
 - Minkälaista alustusta nettipalveluun tutustuminen mielestäsi vaatii?
 - Oliko sinulla odotuksia nettipalvelun suhteen? Vastasiko nettipalvelu odotuksiasi?
- 2) Miltä nettipalvelun käyttö on sinusta tuntunut?
 - Hyviä ja/tai huonoja kokemuksia?
 - Käyttäisitkö nettipalvelua jatkossa?
- 3) Mitä mieltä olet nettipalvelun teknisestä toimivuudesta?
 - Oliko helppoa vai vaikeaa? Löytyivätkö haetut asiat helposti?
 - Liikkuminen palvelun eri sivuilla?
- 4) Miten kommentoisit saamaasi ohjausta?
 - Oliko ohjaus selkeää? Oliko sitä tarpeeksi saatavilla?
 - Minkälaista ohjausta nettipalvelun käyttäminen mielestäsi vaatii?
- 5) Miten kommentoisit palvelun sisältöä?
 - Olivatko asiat oikeita, tarkoituksenmukaisia, uskottavia, riittäviä?
 - Oliko jotain tarpeetonta tai jotain mikä ei kiinnostanut?
- 6) Mikä oli mielestäsi kiinnostavinta?
 - Tärkeintä, tarkoituksenmukaisinta?
 - Mikä osio oli hyödyllisin / kiinnostavin?
- 7) Kenelle uskot nettipalvelusta olevan hyötyä?
 - Minkälaisena työvälineenä?
- 8) Mitä nettipalvelun käyttö on sinulle antanut?
 - Mitä olet oppinut: taitoja, uusia asioita, jotain itsestäsi?
- 9) Miten nettipalvelua voisi mielestäsi muuttaa ja parantaa?

Lisäksi haastateltavan kanssa käydään läpi palvelua kohta kohdalta ja pyydetään kommentoimaan. Toinen opiskelija voi kirjata asiakkaan näkemyksiä.

Liite 2. Avoin kyselylomake digitaalisesta portfolioista opiskelijaryhmälle

PALAUTE

Keräämme käyttäjiltä palautetta digitaalisesta portfolioista. Toivomme, että vastaat omin sanoin, rehellisesti ja rakentavasti alapuolella oleviin kysymyksiin.

Näkemyksesi ovat meille tärkeitä, kun kehitämme digitaalista portfolioita. Voit vastata kysymyksiin nimettömästi. Annetut vastaukset käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti.

Panu Isotalo ja Miikka Ringman
YTKP-projekti

- 1) Mitä mieltä olet digitaalisen portfolion sisällöstä?

- 2) Mitä mieltä olet digitaalisen portfolion (tieto)teknisestä toimivuudesta?

- 3) Mikä oli mielestäsi kiinnostavinta digitaalisessa portfolioissa?

- 4) Mikä oli mielestäsi vähiten kiinnostavaa digitaalisessa portfolioissa?

- 5) Mitä digitaalisen portfolion käyttö on antanut / opettanut sinulle?

- 6) Miten digitaalista portfolioita voisi mielestäsi muuttaa / parantaa?

- 7) Minkä kouluarvosanan (4–10) antaisit digitaaliselle portfolioille kokonaisuutena? Perustele lyhyesti antamasi arvosana.

Liite 3. Avoin kyselylomake digitaalisesta portfoliosta yhteistyökumppaneille

Hei!

Olemme keräämässä yhteistyökumppaneiltamme palautetta YTKP-projektin aikana kehitetystä DIGITAALISESTA PORTFOLIOSTA. Toivomme, että vastaat omin sanoin, avoimin ja kriittisin mielin sekä mieluusti oman työsi näkökulmasta alapuolella oleviin kysymyksiin. Voitte myös halutessanne vastata kysymyksiin koko työyhteisönne voimin.

Näkemyksesi ovat meille erittäin tärkeitä, kun kirjoitamme YTKP-projektin loppuraporttia ja kehitämme digitaalista portfoliota entistä käyttökelpoisemmaksi työvälineeksi. Annettuja vastauksia käsitellään nimettömästi ja ehdottoman luottamuksellisesti.

Pyydämme vastaamaan alapuolella oleviin kysymyksiin sähköpostitse viimeistään PERJANTAINA 16.5.2008.

Ystävällisin terveisin,

projektityöntekijä Panu Isotalo
Yhteistoiminnallisen Kehittämisen Paikka -projekti
GSM: 050 4300 315
Sähköposti: naytonpaikka(at)wlanmail.com

projektinjohtaja Miikka Ringman
Yhteistoiminnallisen Kehittämisen Paikka -projekti
GSM: 050 5119 179
Sähköposti: miikka.ringman(at)wlanmail.com

KYSYMYKSET:

- 1) Millaisia kokemuksia sinulla on digitaalisen portfolion käytöstä?
- 2) Mikä digitaalisessa portfoliossa on parasta?
- 3) Miten digitaalista portfoliota pitäisi kehittää?
- 4) Mitkä asiat estävät digitaalisen portfolion käyttöönottoa / käyttöä?
- 5) Millaisille asiakasryhmille digitaalinen portfolio soveltuu parhaiten? Miksi juuri heille?
- 6) Millaisille asiakasryhmille digitaalinen portfolio EI sovellu? Miksi ei?
- 7) Mitä hyötyä on digitaalisesta portfoliosta?
- 8) Millaisena näet digitaalisen portfolion tulevaisuuden?

KIITOS VASTAUKSISTASI!

Liite 4. Ennakkotiedote yhteistyökumppaneille suunnatusta kyselystä

Hei!

Keräämme kevään aikana yhteistyökumppaniemme näkemyksiä YTKP-projektin kehittämästä DIGITAALISESTA PORTFOLIOSTA (I. Näytönpaikka-nettipalvelusta). Olemme esitelleet portfolioa Sinulle toimistollamme, työpaikallanne tai muussa yhteisessä tapaamisessa. Toivomme kuitenkin, että tutustuisit siihen vielä uudestaan ennen varsinaista kyselyä rakentavan kriittisessä hengessä osoitteessa: www.portfolio.naytonpaikka.fi. Mikäli käyttäjätunnuksesi ja salasanasasi ovat päässeet unohtumaan, toimitamme tarvittaessa uudet.

Tulemme kysymään portfolioista vain muutamia keskeisimpiä asioita, joten vastaaminen ei vie paljoa aikaasi. Varsinainen aineistonkeruu tapahtuu toukokuussa sähköpostitse. Lähetämme asiasta tarkempaa tietoa toukokuun alkupäivinä.

Vastaukset käsitellään nimettöminä ja ehdottoman luottamuksellisesti. Kerättyä aineistoa käytetään digitaalisen portfolion kehittämiseksi ja loppuraportin kirjoittamiseksi, joten näkemyksesi ovat meille hyvin arvokkaita.

Yhteistyöterveisin ja asiasta etukäteen tiedotellen,

projektityöntekijä Panu Isotalo
Yhteistoiminnallisen Kehittämisen Paikka -projekti
GSM: 050 4300 315
Sähköposti: [naytonpaikka\(at\)wlanmail.com](mailto:naytonpaikka(at)wlanmail.com)

projektinjohtaja Miikka Ringman
Yhteistoiminnallisen Kehittämisen Paikka -projekti
GSM: 050 5119 179
Sähköposti: [miikka.ringman\(at\)wlanmail.com](mailto:miikka.ringman(at)wlanmail.com)

Liite 5. Muistutus yhteistyökumppaneille suunnatusta kyselystä

Hei!

Lähetin viime viikolla sähköpostitse muutamia kysymyksiä, jotka koskivat YTKP-projektin aikana kehiteltyä digitaalista portfolioa. Vastauksia on palautettu tähän mennessä niukasti, joten pyydän kauniisti, että muistaisit ja ehtisit vastata muutamaaan esittämäämme kysymykseen. Vastausaikaa on jäljellä vielä perjantaihin 16.5.2008 asti.

Kokemuksesi, näkemyksesi ja mielikuvasi digitaalisesta portfolioista ovat meille ensiarvoisen tärkeitä, kun kirjoitamme YTKP-projektin loppuraporttia ja työstimme portfolion tulevaisuutta. Vastauksesi käsitellään nimettömästi ja ehdottoman luottamuksellisesti.

Alapuoelta löytyy varmuuden vuoksi uudestaan samaiset kysymykset.

Kiitos jo etukäteen vaivannäöstäsi!

Ystävällisin terveisin,

Panu Isotalo
projektityöntekijä / YTKP-projekti
050 4300 315
naytonpaikka(at)wlanmail.com

KYSYMYKSET:

- 1) Millaisia kokemuksia sinulla on digitaalisen portfolion käytöstä?
- 2) Mikä digitaalisessa portfoliossa on parasta?
- 3) Miten digitaalista portfolioa pitäisi kehittää?
- 4) Mitkä asiat estävät digitaalisen portfolion käyttöönottoa / käyttöä?
- 5) Millaisille asiakasryhmille digitaalinen portfolio soveltuu parhaiten? Miksi juuri heille?
- 6) Millaisille asiakasryhmille digitaalinen portfolio EI sovellu? Miksi ei?
- 7) Mitä hyötyä on digitaalisesta portfolioista?
- 8) Millaisena näet digitaalisen portfolion tulevaisuuden?

Liite 6: Digitaalisen portfolion rekisteriseloste

REKISTERISELOSTE

Henkilötietolain (523/1999) 10§:n mukainen rekisteriseloste.

Laatimispäivä: 22.4.2008

Rekisterinpitäjä

NäytönPaikka ry, YTKP-projekti
Hallituskatu 4 B 11
13100 Hämeenlinna

Rekisteriasioista vastaava henkilö

YTKP-projektin pääkäyttäjä, projektinjohtaja Miikka Ringman
Hallituskatu 4 B 11
13100 Hämeenlinna
Puhelin: 050 511 9179
Sähköposti: miikka.ringman(at)wlanmail.com

Rekisterin nimi

YTKP-projekti – digitaalinen portfolio

Rekisterin käyttötarkoitus

Digitaalisen portfolion käyttäjien käyttäjätietojen (käyttäjänimi ja sähköpostiosoite) ylläpito (käyttäjien lisääminen ja poistaminen).

Rekisterin sisältämät tiedot

Digitaalisen portfolion pääkäyttäjän saatavilla ovat ainoastaan seuraavat käyttäjien antamat tiedot:

- Digitaalisen portfolion käyttäjän käyttäjänimi
- Digitaalisen portfolion käyttäjän sähköpostiosoite

Digitaalisen portfolion käyttäjien ilmoittamat muut tiedot ovat ainoastaan käyttäjien itsensä saatavilla ja muokattavissa.

Säännönmukaiset tietolähteet

Käyttäjien antamat tiedot.

Tietojen luovuttaminen

Rekisterin käyttöoikeus on ainoastaan digitaalisen portfolion pääkäyttäjällä. Rekisterissä olevia tietoja (käyttäjänimi ja sähköpostiosoite) ei luovuteta sivullisille. Digitaalisen portfolion käyttäjät voivat halutessaan luovuttaa itseään koskevia tietoja muille digitaalisen portfolion käyttäjille.

Rekisterin suojaus

Digitaalisen portfolion käyttäjätiedot (käyttäjänimi ja sähköpostiosoite) ovat pääkäyttäjän selatavissa www-selaimen avulla. Digitaalisen portfolion käyttäjien muut tiedot eivät ole pääkäyttäjän saatavissa. Digitaalisen portfolion käyttäjien muut tiedot on suojattu kunkin käyttäjän henkilökohtaisen käyttäjätunnuksen ja vaihdettavissa olevan salasanan avulla.